özgürlük yolu

aylık siyasi dergi

- sosyalist partileşme sorunu
- IRAK'TA GELİŞMELER
  kürdistan ulusal birliğinin bildirisi
- CHP ve DOĞU
- doğu'da feodalite ve aşiret-II
- ÖZGÜRLÜK ÜZERİNE

3

özgürlük yolu
aylık siyasi dergi

Ağustos 1975
Yıl : 1
Sayı : 3

Sosyalist Partileşme Sorunu 3

Doğu ve CHP/Mehmet TEKİNCAN 13

Irak Kürt Hareketi Devrimcilerin Yönetimine Geçti 20

Doğu'da Feodal Yapı ve Aşiret/C. ALADAĞ 27

Özgürlük Fakat Kimin İçin/Selami CANDAN 48

Toprak ve Tarım Reformu ve Urfa'daki Uygulama/N. HAVİN 56

Mozambik Kurtuluş Mücadelesi 75

Diyarbakır Olayları
— Faşistlerin Oyunları Geri Tepti — 83

Dofarın Kurtuluşu Tüm Basra Körfezinin Kurtuluşunun İlk Adımıdır. 87

Sahibi : **Faruk ARAS** ● Yazı İşleri Müdürü : **Orhan TALUN** ● Yönetim ve Haberleşme Adresi : Yenişehir 105-214 Sanlı Han Ankara ● Abone : Yıllık 100 TL. ● Altı aylık 50 TL. ● Dış ülkeler için iki katıdır. ● İstanbul dağıtım **İS-DA** ● Ankara : **ANKARA DAĞITIM** ● İzmir : **EGE DAĞITIM** ● Dizgi - Baskı ÇARK Matbaası.

SOSYALİST PARTİLEŞME SORUNU

14 Ekim seçimlerinden bu yana sosyalist parti konusunda açılan tartışmalar, değişik biçimlerde de olsa hâlâ sürüyor. Tartışma konularından biri, sosyalist partinin kuruluşu için zamanın, diğer bir deyişle ortamın, uygun olup olmadığı idi. Bu sorun bir yönüyle pratik içinde çözüme ulaştı. Bu tartışmalar sürüp gelirken herbiri kendisini «sosyalist parti», işçi sınıfının öz partisi olarak niteleyen beş parti kuruldu. Ancak somutta partiler kurulmuş olsa da, zamanın iyi seçilip seçilmediği tartışılabilir; bu da sorunun diğer bir yönüdür. —

Sosyalist parti için ortamı elverişsiz bulanlar, 141 ve 142. maddenin varlığını, Anayasa'nın 12 Mart sonrasında geriletilmiş olduğunu; bununla ve diğer yasalardaki değişikliklerle demokratik ortamın daha da kısıtlandığını ileri sürüyorlar. Şimdilik demokratik bir ortam için mücadele edilmesini, uygun demokratik şartlar sağlanınca sosyalist partinin kurulmasını öneriyorlar.

Kanımızca bu görüş, birçok bakımdan hatalıdır. Sosyalist partinin kuruluşunu ilerde varolacak bir uygun demokratik ortama ertelemek, belirsiz bir tarihe ertelemek demektir. Elbette bugünkü demokratik şartlar son derece kısıtlıdır. 141. ve 142. maddenin yanısıra burjuvazi sosyalistlere karşı, mevcut yasalara da ters düşen baskı, saldırı yöntemlerine başvurmaktadır. Ancak bu böyledir diye sosyalistler mücadeleden vazgeçecek değil-

lerdir. Mücadelenin en iyi biçimi ise örgütlü mücadeledir. Demokratik bir ortam için mücadele de en iyi biçimde örgütlü olarak verilir.

Sosyalistler tek tek de olsalar elbette yararlı çalışmalar yapabilir; derneklerde, sendikalarda, yayın hayatında olumlu işler başarabilirler. Ancak bütün bu çalışmalar bir politik örgütün, partinin yol göstericiliğinde, onun birleştirici, yönlendirici çatısı altında olmazsa dağınık, eksik, kimi zaman da yanlış olur. Hareket başıbozukluktan, dağınıklıktan kurtaracak tek şey partidir.

Türkiye'de sosyalist hareketin sürekli baskı altında tutulduğu bellidir. Ancak, herşeye rağmen sosyalist mücadele yürütüldü ve yürütülüyor. Bu ülkede sendikal hakları kazanmak, sınırlarını genişletmek de kolay olmadı. Düşünce ve basın özgürlüğü üzerindeki ağır baskılara rağmen, bu alanda önemli mesafeler kazanıldı. Ve bütün bunlar «uygun ortamlar» beklenerek değil, güç ortamlarda sürekli mücadele verilerek başarıldı. Bugün sosyalist partileşme için ortam 1924'lerden, 46'lardan, 61'lerden daha elverişsiz değildir. Tersine şimdi oldukça elverişli şartlar var. Türkiye'de sosyalist düşünce ilk kez 1960'lardan sonra geniş aydın ve emekçi kitleler arasında yayıldı. Sol eserler binlerce basılıp dağılıyor. İlerici, devrimci, sol nitelikte örgütlenmeler, ülkenin her köşe-bucağında görülüyor. Bütün bunlar 1960 öncesiyle karşılaştırıldığı zaman arada, kıyas edilemiyecek bir gelişim olduğu görülür. 1960 öncesinin soldan, sosyalizmden, emperyalist sömürü çarkından habersiz, bir bakıma kendi içine kapanık kitleleri, yerini, şimdi bu konuları hararetle tartışan dinamik kitlelere bırakmıştır. Bilinçlenme sürecinde bu, basit bir nicelik artışı değil, bir nitelik değişimidir. Özetle söylersek, sosyalist partileşme için önemli bir birikim vardır.

Faşist baskılara karşı örgütlü olmak gerekir.

Demokratik güvencenin bulunmadığı bir ortamda sosyalist partileşmenin burjuvaziyi tahrik edeceği, örgütlenen kadroları ezmenin her an mümkün olacağı akla gelebilir. Besbelli ki burjuvaziyi rahatsız eden aktif, örgütlü çabalardır. Boş oturan bir sosyalist hiç de yıldırımları çekmez. Ama açıktır ki boş oturulmayacak, partili veya partisiz, en azından demokratik bir ortamı gerçekleştirmek uğruna çaba harcanacaktır. Böyle bir çaba başlıbaşına gerici-tutucu güçlerin hışmına uğramak için yeter de artar bile. Bu nedenle partileşmemek bir çözüm değildir. Ter-

sine, faşist baskıları daha kolay göğüsleyebilmek için örgütlü olmak gerekir. Bir sosyalist için temel örgüt ise partidir.

Parti, örgütlü, disiplinli mücadeleyi getirir; yüzlerce, binlerce militanı belli bir programın gerçekleşmesi, belli amaçlara ulaşılması için birleştirir, uyumlu çalışma içine sokar. Tek tek oldukları zaman yalnız kendilerinin veya dar çevrelerinin bilgi ve tecrübesiyle yetinmek, kendi yollarını kendileri bulmak zorunda olan yüzlerce, binlerce kişi, parti ile çok daha geniş imkânlara; bilgiye, tecrübeye, daha sağlıklı çalışma yöntemlerine kavuşur. Sosyalist parti, halk kitlelerinin devrimci mücadelesinde öncü olduğu gibi bir araya getirdiği kadrolar için de bir yol göstericidir.

Faşist baskıların artışı, toplumdaki devrimci hareketlilikle yakından ilgilidir. Devrimci hareket ile karşı devrimci hareketin karşılıklı etki-tepki içinde olmaları kaçınılmazdır.

Bugün kitlelerin, bilinçlenme ve örgütlenme düzeyi önemli boyutlara ulaşmıştır. Devrimci sendikal ve meslekî kuruluşlar, dernekler, devrimci basın, gerici güçleri son derece ürkütüyor. Türkiye'de kitleler hızla sola açılıyorlar. Bu gelişim en üst düzeyde sosyalist partileşmeye yöneliktir. İşte bu gelişimdir ki, acze düşen hakim sınıfları faşist yöntemlere başvurmaya zorluyor. Eldeki yasalar yetmeyince daha anti-demokratik yasalar çıkarıyor, gelişime kanun duvarları çekmeye çalışıyorlar. Sıkışınca, kendi koydukları yasaları bile çiğniyor, polis ve jandarma baskısına başvuruyorlar. Bunlar da yetersiz bulunuyor, gayrıresmî vurucu güçlere, besleme «bozkurt»lara, SS taslaklarına başvuruyorlar. Bu baskılar, zorbaca saldırılar, devrimci gelişimin yarattığı korkuya paralel olarak artıyor.

Bütün bu faşist baskılar, engeller karşısında yapılacak şey nedir? Herhalde durmak, hakim sınıfların korku ve öfkesinin yatışmasını beklemek değildir. Faşist baskılar, saldırılar karşısında takınılacak tavır pasifizm olamaz. Devrimci kadroların ve kazanılmış mevzilerin korunmasının yolu da bu değildir. Tersine, saldırgan güçler karşısında güçlü, kenetli, kararlı olmak gerekir. Bu da örgütlü olmaya bağlıdır.

Sapmaları etkisiz kılmak için parti...

Sapmaları önlemek, etkisiz kılmak için de parti zorunludur. Bu dönemde partileşmek elverişli midir, değil midir diye düşünürken unutulmaması gereken önemli birşey daha var: Politik

çalışma hiçbir dönemde durmadı ve bu dönemde de durmuş değil. 12 Mart öncesinde sol saflarda görülen bölünmeler devam ediyor. Ortaya, bilimsel sosyalizme ters düşen birçok sekter, yanlış eğilimler çıktı. Sosyalist hareketin dağınıklıktan kurtulması, sekter, maceracı, yanlış eğilimlere karşı verilecek ciddi bir ideolojik mücadeleye bağlıdır. Besbelli ki bu da bilimsel sosyalizmi, teori ve eylem birliği içinde kendisine rehber edinmiş bir sosyalist partinin başaracağı iştir. Yani, parti sosyalist saflarda dağınıklığın, sekterliğin, maceracılığın etkisiz kılınması için de zorunludur.

Ancak, parti ile binlerce dağınık devrimci birbirine kenetlenir, bir güç oluşturur. Parti ile saldırılar daha kolay göğüslenir, provakasyonlar önlenir; disiplin ve uyum sağlanır. Ancak parti ile emekçi halk yığınlarının devrimci mücadelesi tutarlı, sağlıklı, kararlı bir öncüye kavuşur. Gerici güçlerin propaganda makinasına, hilelerine, aldatmacalarına karşı koymak, emekçi kitleleri uyarmak, örgütlemek görevi parti olmadan başarılamaz.

Besbelli bu söylediklerimiz bir takım genel doğrulardır. Bunlar çokça söylenmiş ve çağdaş toplumların pekçok deneyiyle ispatlanmıştır da. Bu nedenle belki birçok kişi, bilinen şeyleri ne diye tekrarladığımızı düşünebilir. Ancak bugün Türkiye'de bunların tekrarlanmasını gerektiren bir ortamın varlığı da inkâr edilemez. Çünkü pekçok devrimci, sosyalist görünen kişi ya bu gerçeklerin farkında değil, ya da farkında değilmiş gibi davranıyor.

Sosyal demokrat hareket ve sosyalist parti

Bazı sol ve ilerici çevreler, bu dönemde sosyalist parti kurulmasına başka açılardan karşı çıkmaktadırlar.

Bazı sol sempatizanları CHP'yi yeter görmekte ve ayrıca sosyalist parti kurulmasını gereksiz bulmaktadırlar. Bazı iyi niyetli kişiler CHP'yi, gerçekten «bozuk düzeni» değiştirecek bir örgüt niteliğinde görüyorlar. Bunlar, toplumdaki sınıf mücadelelerini ve CHP'nin bu mücadeledeki yerini, sınırlı reformcu ama burjuva niteliğini kavrayamıyorlar.

Diğer bir kısım sol çevreler ise, CHP'nin niteliğini az-çok bilmekle beraber, sosyalist parti kuruluşunu, seçimlerde oy bölünmesine yol açacağı, CHP'nin tek başına iktidarını ve demokratik ortama geçişi engelliyeceği endişesiyle iyi karşılamıyorlar.

Besbelli ki CHP, sosyalist bir parti değildir. O, bugün bir oranda sola kaymıştır ve mevcut düzeni eleştirmektedir. CHP düzenin «bozuk» olduğunu söylüyor, «insanca bir düzen»den söz ediyor. Düzenin değişmesinin yolu olarak da emekçi kitleler yararına bazı reformların yapılmasını görüyor. Bunun yanısıra CHP, ırkçılığı ve şeriatçılığı da destek olarak kullanan faşizan sermaye çevrelerine karşı demokratik, lâik tavır içindedir. Bütün bunlar CHP'ye, özellikle bu dönemde, ilerici bir nitelik veren ve onu öteki gerici sermaye partilerinden ayırmayı gerektiren hususlardır. Ancak bunlar CHP'yi gerçekten devrimci, sonuna kadar demokratik ve düzeni değiştirecek bir parti yapmaya yetmez. CHP, sömürü düzenini reformlarla ıslah etmeyi düşünen bir partidir; ancak, sömürüye son verecek ve ülkede demokratikleşmeyi ileri aşamalara vardıracak bir parti değildir.

CHP bu dönemde faşizme karşı tavır almıştır ve bu tavır son derece önemlidir. Demokratik ve sosyalist güçler CHP'nin demokratik rolünü küçümsememelidirler. CHP'nin büyük bir kitle partisi olarak takındığı anti-faşist tavır, faşistlerin oyunlarını bozacak önemli bir etkendir. Ancak bütün bunlar bizi, CHP'yi her şey için yeterli görmek gibi bir yanlışlığa sürüklememelidir. Sosyalist bir partinin görevlerini CHP yapamaz.

Diğer yandan CHP, emekçi kitlelere devrimciliği değil, sosyal demokrat reformcu anlayışını empoze etmektedir. Sosyal demokrat reformculuğu ise özünde burjuva düzenini, hem de «daha akıllı» bir şekilde sürdürmeye yarar. CHP'nin sınırlı demokratik niteliğini abartıp, onun sömürüye son vereceğini sanmak sadece bir yanılgıdır. Emekçi kitlelerin CHP'nin «kurtarıcı»lığına inanmaları bir bilinçlenme değil, tersine, bilinçsizliğin bir başka biçimde sürmesi demektir. Bu nedenle amaç, işçi sınıfını AP'den ve benzeri partilerden koparıp CHP'ye aktarmak değil, onları kendi sosyalist partilerine kazanmaktır. Elbette işçi sınıfının AP ve benzeri gerici partilerden koparak CHP'ye oy vermesi ve destek olması, belli bir dönemde ilerici bir gelişme sayılabilir. Ancak uzun bir süreç için düşünüldüğünde, işçilerin sosyalist harekete karşı sosyal demokrat bir harekete şartlandırılmaları ilerici değil, gerici bir oluşumdur. Bu nedenle sosyalistler, AP gibi gerici partilerin kitle tabanının ileri nitelikteki CHP'ye kayışını memnuniyetle karşılamakla yetinmeyip işçi ve öteki yoksul emekçileri bizzat işçi sınıfının partisine kazanmak için çaba göstermekle yükümlüdürler.

Halkın kurtuluşunu sağlıyacak olan burjuva reformculuğu değil, sosyalizmdir. Bu da ancak işçi sınıfının, öteki emekçi halk kitlelerinin sosyalist dünya görüşüyle donatılmış olmasına, devrimci bir ruhla eğitilip örgütlenmesine bağlıdır. Bunu başaracak olan örgüt ise işçi sınıfının sosyalist partisidir.

Sosyalist partinin kuruluşunu seçimler ve demokratik ortama geçiş açısından sakıncalı bulmak ise diğer bir yanılgıdır. Birçok kişi, sosyalist partinin kuruluşunu nerdeyse provakasyon olarak ilân etmektedirler. Onlara göre kurulan «sosyalist partiler» seçimlere girecekler, CHP'nin oyları bölünecek ve böylece CHP'nin tek başına iktidar olma şansı kalmayacak, bu da karşı güçlere yarayacak.

Bu düşünce tarzı yanlıştır. Bir kere seçimlere girip girmemenin, seçimlerde CHP'yi destekleyip desteklememenin yarar ve zararını sosyalist bir parti de pekâlâ değerlendirebilir. Belki de değişik biçimde bir çözüm bulunur; bunu bilemeyiz. Sosyalist bir partinin seçim hesaplarını herşeyin üstünde tutacağı varsayımı yanlıştır. Önde gelen emekçi halkın ve sosyalist hareketin çıkarlarıdır.

Partinin varlık nedeni dört yılda bir gireceği seçimlerden ibaret değildir. Partinin başta gelen görevi işçi sınıfını ve öteki emekçi halk kitlelerini bilinçlendirmek, örgütlemek, onların devrimci mücadelesine yol göstermektir. Ülkede yalnız sosyalizmin kuruluşunun değil, demokrasinin de teminatı, işçi sınıfının ve diğer emekçi halk kitlelerinin bilinçli ve örgütlü çabalarıdır. İşçi sınıfı bu mücadeleyi ancak partisi aracılığıyla yürütür. Yani sosyalist parti bir tercih değil, halkın kurtuluşu için bir zorunluluktur. Eğer şartlar varsa, onun kuruluşu seçim hesaplarıyla ertelenemez.

Sosyalistler şu veya bu konudaki tavırlarını en iyi şekilde tek başlarına değil, partilerinin kararıyla belirlerler. Seçimlerde oy bölünür diye sosyalist partinin kuruluşuna karşı çıkmak ciddi bir düşünce tarzı değildir.

Sosyalist parti sorunu, işçi sınıfının örgütlü olup olmaması sorunudur. İşçi sınıfının örgütlü olmasından değil, olmamasından endişe edelim. Çünkü bizzat demokrasi mücadelesinin başarısı önemli ölçüde buna bağlıdır. CHP bugün gözümüze ne kadar güçlü ve ilerici görünürse görünsün, o, demokrasi mücadelesinde hiçbir zaman sosyalist bir parti kadar tutarlı, kararlı olamaz.

İyi örgütlenmiş bir sosyalist parti; faşizm tehlikesine, antidemokratik eğilimlere karşı en büyük güvencedir. Faşistler örgütsüz halk yığınlarını, tek tek devrimcileri kolaylıkla sindirebilir, ezebilirler. Ancak örgütlü halk kitlelerini aynı biçimde ezmek kolay değildir.

Demokrasi mücadelesini yalnızca bir sandık sorunu olarak görmemeli. Bugün faşistler, seçimleri de engellemek için her türlü zorbalığa başvuruyorlar. Demokratik bir ortama geçiş, bütün bu faşist zorbalıklara, yalanlara, aldatmacalara karşı halk kitlelerinin, devrimci ve demokratik güçlerin uyanık, örgütlü ve dayanışma içinde olmalarına bağlıdır.

Sosyalistler bu dönemde CHP ile ortak demokratik hedefler için dayanışma içinde olmalı, bunun için gereken çabayı göstermelidirler. Hattâ CHP, sosyal demokratça bir kararsızlıkla, zaman zaman güçlükler çıkarsa, «gölge etmesinler başka ihsan istemeyiz» gibisinden sözlerle karşımıza çıksa bile, CHP'ye karşı düşmanca bir tavır takınmamak gerekir. Ama sosyalist kendi görevlerini de CHP'ye bırakamazlar.

Sosyalist partiler sorunu veya solun bölünmüşlüğü :

Bugün tartışma konusu artık sosyalist parti kurulsun mu, kurulmasın mı değildir. Çünkü pratikte bu husus «sosyalist partilerin» kurulmasıyla çözüme ulaşmıştır. Ancak kurulan partilerin birden fazla olması nedeniyle bugün ortaya, bir bakıma sosyalist partiler sorunu çıkmıştır. Bu durum, sosyalist partinin gereğine inanan bir kısım sosyalistler arasında karamsarlık yaratıyor. Bazıları sosyalist hareketin çok bölünmüş olduğunu söylüyor ve kurulmuş birden fazla partiye karşı nasıl tavır alacaklarını kestiremiyorlar. Bazıları da sosyalistlerin, tüm «sosyalistim» diyenlerin bir tek parti çatısı altında toplanmasını diliyorlar. Bu arada bir durgunluk, kararsızlık havası birçok kişide sürüp gidiyor.

Bütün bunlar neyi gösteriyor, ya da, diğer bir deyişle sosyalist hareket bölünmüş müdür? Sayın Behice Boran bu konuda şunları söylüyor:

«Sol'daki ideolojik ve politik bölünmeler işçi sınıfımızın bölünmesi değildir, çünkü işçi sınıfı içinde yer almıyor... İşçi sınıfımızda sosyalist bir birikim vardır ve bu birikim bölünmüş değildir. O kadar değildir ki kendisinden saymadığı girişimlere uzak durmaktadır...»

Biz bu görüşe tümüyle katılmıyoruz. Soldaki bölünme aydın kesiminde daha açık-seçiktir, bellidir. Bu da dünyanın birçok yerinde böyledir. Ama işçi sınıfının politik hareketinin veya işçi kesimindeki sosyalist birikimin hiç bölünmediğini de söyliyemeyiz. Birkere sosyalist hareketi işçi sınıfındaki sosyalist birikimden ibaret sayamayız, yine aydın kesimlerdeki sosyalist birikimi de işçi sınıfı hareketinin dışında ve ondan apayrı düşünemeyiz. Sosyalizme inanmış aydın saflarda bir bölünme varsa, hele bu bölünme birden fazla parti biçiminde karşımıza çıkıyorsa, bu solda bir bölünmedir ve başka bir şey değildir. Kaldıki, bu partilerden her birinin işçi sınıfı saflarında sayıca az veya çok bir tabanları da vardır. Özellikle TSİP'le TİP'in durumu budur. TİP, daha kuruluşunda sendikalı işçi kesiminden önemli destek görmüştür. Yine TİP'in örgütlenmede, kitle desteği bulmakta, geçmiş dönemin sağladığı bazı önemli avantajları vardır. Ama bu arada TSİP'de, kuruluşundan bu yana küçümsenmiyecek gelişmeler göstermiş, işçi ve aydın kesiminde belli bir örgütenmeyi sağlamıştır.

Sol'daki bölünmeler önlenebilir mi?

Kanımızca solda öylesine bölünmeler vardır ki, bunlar önlenemez, tümden ortadan kaldırılamaz. Örneğin bir «Mao'cu» partiye veya harekete pek çok ülkede rastlanmaktadır. Yine «Latin Amerika çizgisi» diye nitelenen hareketler de pok çok ülkede, özellikle gençlik kesiminde görülüyor. Bunun yannısıra türlü sağ ve sol sapmalara, Troçkizm'e, revizyonizme her ülkede rastlanabilir. Devrimin başarıldığı ülkelerde de, özellikle devrim öncesi dönemde bu tür bölünmeler, sapmalar çokça görülmüştür. İşçi sınıfının gerçek devrimci partisi bu tür sapmalarla mücadele ederek gelişmiş, toplumu devrime ulaştırmıştır. Bu nedenle Türkiye'de birden çok partinin ortaya çıkışına şaşmamak, bundan umutsuzluğa kapılmamak gerekir. Bu durum Türkiye'ye özgü birşey değildir.

Sol'daki bölünmeler tümden yok edilemez, ancak buna seyirci de kalınamaz. Sağ ve sol sapmalarla mücadele etmek mümkün ve zorunludur. Sapmalar ideolojik mücadele ve devrimci pratik içinde etkisiz kılınabilir. İşçi sınıfının devrimci partisi bu mücadeleler ve deneyler içinde güçlenir, kitlelerin güvenini kazanır, onlarla bütünleşir.

TİP Genel Başkanı Boran, sol'daki bölünmelerle ilgili yazılarında bu bölünmelerin yeni olmadığını, bunların 12 Mart ön-

cesi dönemde ortaya çıktıklarını, şimdi de partileştiklerini söylüyor. Bu doğrudur. Yine sayın Boran, bu bölünmelerin bir parti içinde toparlanamıyacaklarını, böylesine bir «koalisyon'un» yürümeyeceğini de söylüyor.

Gerçekten de Türkiye toplumu hakkında birbirinden son derece farklı tahlillerden yola çıkan ve aynı dönemde birbirlerinden apayrı mücadele yöntemlerini seçen grupların bir tek örgüt çatısı altında birleşmeleri mümkün değildir. Böylesine bir parti oluşturulamaz. Böylesine bir birleşme sağlansa bile geçici olur, yürümez.

Ancak sosyalist saflardaki her bölünmeyi de kaçınılmaz ve zorunlu sayamayız. Solda öylesine bölünmeler olabilir ki arada temel görüş ve yöntem farkları bulunmayabilir. Yani bunlar olmaması mümkün bölünmelerdir. Sonradan da ortadan kaldırılabilirler. Sosyalist mücadelenin tarihinde birbirleriyle birleşerek tek parti oluşturan sosyalist partilerin örnekleri de az değildir. Bu nedenle, âdeta kaderci bir tutumla, Türkiye'de sosyalist saflarda birliğin örgütler düzeyinde hiç mümkün olamıyacağını savunmak yanlış olur. Giderilmesi mümkün bölünmelerin giderilmesi, temel ilkelerde taviz vermeden, birlik için çaba harcama tüm sosyalistlerin görevidir.

Sosyalist örgütlenmede pasif tavır yanlıştır.

Bugün Türkiye'de sosyalist örgütlenmeye karşı, sosyalist bilinen birçok kişide görülen pasif tavır, türlü nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bunlardan bazılarına yazımızın ilk bölümünde dokunmuş; çalışma ortamı, seçim ve benzer sebeplerden duyulan endişelerin yersiz olduğunu söylemiştik.

Birden fazla partinin varlığı nedeniyle gösterilen kararsızlık da aynı şekilde hatalıdır. Sosyalist bir kişi örgütsel çalışmaya seyirci kalamaz. Bir bölünme, bir dağınıklık varsa bunun giderilmesi için çaba göstermek, hareketin doğru bir kanalda ağırlık kazanmasına çalışmak her sosyalistin görevidir. Bu da örgütsel çabalara bizzat katılarak sağlanabilir.

Bunun gibi partisiz devrimcilik alışkanlıklarıyla mücadele edilmelidir. Somutta yürütülen partileşme çalışmalarını hep küçümseyen, diğer yandan parti sorununu bir fetiş haline getiren kişiler de görüyoruz. Besbelli ki Türkiye'de ve somut bir toplumda yaşıyoruz. İşçi sınıfının ve diğer emekçi halk kitlelerinin

bilinç ve örgütlenme düzeyleri bellidir. İşçi sınıfının devrimci yasal partisini oluşturmak, böylece demokrasi ve sosyalizm mücadelesini sağlam bir raya oturtmak da başarılması gereken acil bir görevdir. Tavrımız oturup eşref saatleri, «demokratik ortam»ları beklemek olamaz. Gönlümüze göre, «dört başı mamur» hazır bir partiyi beklemek de olamaz. Bugün sosyalist kişiye düşen görev, demokrasi ve sosyalizm için yürütülen örgütsel mücadeleye katılmak, hareketi bir yerinden omuzlamaktır.

Bölünmelerin bir kesimi küçük burjuva unsurların niteliğinden geliyor ve birer sapma niteliği taşıyor. Bunun yanısıra, Türkiye sosyalist hareketinin ideoloji ve örgütlenme alanındaki henüz giderilememiş zaafları, eksikleri de bölünmelerde rol oynuyor; gerçekten iyi niyetli, inançlı bir kısım kadroların mevcut partileşme hareketlerine karşı kararsız ve ilgisiz kalmasına neden oluyor. Ancak, işçi sınıfı hareketinin burjuva etkilenmelerden arınması, tüm sorunlarda proleter dünya görüşünün egemen olması bir süreç işidir. Hareketin dışında kalarak böyle bir oluşumun kendiliğinden meydana gelmesi beklenemez. Örgütlenme çabalarına bizzat katılarak, her bakımdan tutarlı, devrimci işçi sınıfı partisinin oluşmasına katkıda bulunmak lazımdır.

Türkiye'de faşist güçlerle demokratik güçlerin kıyasıya mücadele ettiği, ülkeyi daha karanlık günlere sürüklemek isteyenlerin çabalarını yoğunlaştırdıkları bu dönemde, sosyalistlerin örgütlenme, saflarını sıkılaştırma sorunları da o kadar acildir. Bu örgütlenme yalnız sosyalist hareketin geleceği açısından değil, ülkenin demokratikleşmesi yönünde önemli adımların atılabilmesi bakımından da büyük önem taşıyor. Faşizan gelişmelerin yenilgiyle uğratılması, Türkiye'de tüm demokratik unsurların; baskı ve zulüm gören, ezilen, sömürülen tüm kitlelerin ortak sorunudur. Demokratik güçlerin zaferi, Türkiye toplumunun bu döneminde, demokrasi, özgürlük ve sosyalizm için geniş ufuklar açacaktır.

DOĞU ve CHP

Mehmet TEKİNCAN

Doğu ve CHP sözcükleri birarada kullanıldığında karşımıza hiç de olumlu bir tablo çıkmaz. Takrir-i Sükûn Kanunu, Şeyh Sait, Ağrı, Dersim, Özelp olayları, katliamlar, sürgünler gelir akla. Ve yoksulluk, gözyaşları, iskân türküleri dilden dile dolaşan ağıtlar.

Doğu halkı deneylerine dayanarak iyi tanır CHP'ni, bürokrasiyi, jandarmayı, tahsildarı. CHP «devlet partisi» olarak doğdu, otoriyeti temsil etti. Ne zaman ki, Kurtuluş Savaşının dayanışma temeli üzerine kurulmuş sağlıklı zeminini terkedip ırk ayrımcı siyasete, assimilasyoncu metot ve uygulamalara bel bağladı, o andan itibaren Doğu halkı ile aralarında olumsuz bir gelişme başladı. Aslında CHP 27 yıllık tek parti, tek şef döneminde yalnız Doğu halkını değil, düzene karşı genel ekonomik ve siyasal muhalefeti de susturmuştur. Yani işçi sınıfı ve genel olarak emekçi halk kitlelerinin ezildiği, susturulduğu dönemler ile Doğuda kitlelerin baskı ve terörle karşı karşı kaldığı dönemler aynıdır. İşçi sınıfı ve emekçi yığınların, Doğu halkının kaderi, başındanberi aynı olmuştur. Takrir-i sükûn, çalışanları, emekçi sınıfları, yoksul Doğu halkını birlikte vurmuştur. Sosyalist partilerin kapatılması, ağır mahkûmiyetler, işkenceler, zindanlar, bürokrasinin, jandarmanın baskısı, «vatandaş Türkçe konuş» kampanyaları birlikte, içiçe yürütülmüştür. 1930'larda faşist İtalyan ceza kanununa giren maddeler, muhalefetin gözünü açtırmamak, ağızlara kilit vurmak niyetiyle 1936'larda daha da

ağırlaştırılarak ceza kanunumuza konulmuştur. Emekçi halk kitleleri ve tüm demokratik, ilerici unsurlar bu maddelerden çok çekmiştir, hâlâ da çekmektedir.

Bu değerlendirme çerçevesinde şunu açıkça söylemek yersiz ve yanlış olmaz: DP'nin büyük çoğunlukla iktidara gelmesi sonucunu doğuran 1950 hareketinin sınıfsal temelleri nasıl konulur, değerlendirmeler nasıl yapılırsa yapılsın, siyasal hayatın demokratlaşması özlem ve isteğiyle, kitleler oylarını bu hareketten yana ortaya koymuşlardır. «Roman Gibi» adlı anılar kitabında Sabiha Sertel, DP'nin 1950 seçimleri öncesinde, kitlelerin desteğini almak için birtakım demokratik şiarlara sarıldığını yazmakta ve «benimle yaptığı konuşmalarda, işçi haklarının tanınacağını, sendikalaşma ve teşkilâtlanma özgürlüklerinin kabul edileceğini, hattâ işçiye grev hakkının tanınacağını söyleyen Celâl Bayar, yayınladığı programında bu hakları güvenlik altına almamış, lâstikli kelimeler kullanmıştı» demektedir. Roman Gibi, sayfa 53)

Gene DP, o zamanlar Özalp'ta 33 kişinin «sorgusuz, yargısız» katledilmesi olayının hesabını CHP'den soracağını, Doğu halkına yapılan zulüm ve baskının durdurulacağını, bura halkının ikinci sınıf yurttaş durumundan kurtarılacağını yaygın propagandalarla yürütmüştü.

Bu yazıyla amaçladığımız nedir? Doğu halkı ile CHP arasındaki acı anıları tazeleyip birtakım yargılara malzeme mi hazırlamak istiyoruz? Yoksa CHP'nin mazisini temize mi çıkarmak gayretindeyiz? Peşinen söyliyelim ki hayır. Bunların hiçbiri değil. Amacımız Türkiye'deki,Doğu'daki, CHP'deki gelişmeleri ortaya koymak; doğan yeni zemin üzerinde, CHP-Doğu yakınlaşmasını ve bu yakınlaşmadan beklenebilen, beklenilmeyecek olan olgular üzerinde sözetmek ve zorunlu sonuçlara varmaktır.

Türkiye son 50 yılda maddi temelleriyle, sosyal, siyasal hayatıyla büyük değişmeler geçirmiştir, önemli değişmeler içerisindedir. Sosyalizm, sosyalist hareket varlığını duyurmuştur, güçlenmektedir.

Ülkemizde kapitalist üretim biçimi, kendisini egemen üretim biçimi olarak ortaya koymuştur. İşçi sınıfının sayı ve etkinlikçe belli bir boyuta ulaşması, kapitalizmin toplum ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde gelişmeyip emekçi kitlelerin işsizlik, pahalılık sonucu ekmek kavgasında başarısızlığa uğramaları, yay-

gın politikleşmeyi doğurmuştur, doğurmaktadır. Demokrasi, bağımsızlık, sosyalizm mücadelesi güçlenmiştir. Genel hatlarıyla siyasal hayat sola doğru kaymıştır. Bu kayış, asla önlenememiştir. Sırasıyken şu gerçeğe işaret etmek gerekiyor: Ülkemizde siyasal hayat bunca sola kaymış, siyasal ortam bu denli renklenip çeşitlenmiş, birçok şeyin üzerindeki kara perdeler kaldırılmışsa sosyalizmin siyasal hayatımıza girmesindendir. İşte o, «kırk parçaya bölünmüş» dedikleri sosyalist harekettir, sosyal, siyasal uyanışın, genel sola kayışın lokomotifi, motoru.

CHP de değişme dışı kalmamıştır şüphesiz. CHP'ni eski kirli çamaşırları içinde görmek yanlıştır. 1965'lerde sosyal gelişmelere açılan, TİP'ne karşı «soluna duvar çekme» amacıyla ortanın soluna, ordan sosyal demokrat mı-demokratik sol mu tartışmalarına varan CHP, bugün tüzüğüne «demokratik sol» ibaresini koymuştur. İsmet Paşa gibi, kendisini devletle özdeş sayan bir kişiyi CHP'nin başından uzaklaştırabilmek, üstünde düşünülmesi gereken bir olaydır.

CHP liderleri, özellikle B. Ecevit, partilerinin geçmişine sahip çıkmıyorlar. Ve «Yeni CHP» diyorlar partilerine.

CHP düzeni beğenmemekte, düzen değişikliği istemektedir. «Türkiye'nin gittikçe ağırlaşan sorunları ancak bir düzen değişikliğiyle çözülebilir,» diyorlar. Halkın sömürüldüğünü, bir avuç sermayedar çıkarına ülke varlığının peşkeş çekildiğini, siyasal iktidar elde edilse bile ekonomik hayatı kontrol eden güçlerin daha bir süre egemen olacaklarını söylemektedirler. Hattâ seçimler öncesinde ve «yarı iktidar» döneminde CHP, tekellerin kuşatılmasını isteyecek kadar işi ileri götürmüştür.

YENİ CHP ve DOĞU

CHP, bugün Doğu'ya, bir ölçüde demokratik, barışçıl bir yaklaşım içindedir. Ecevit'in son Doğu gezilerinde söyledikleri bir değişik olgu koyuyor önümüze.

«Günümüze kadar siyasal iktidarlar şüpheyle bakmışlardır. Doğu'ya. Özel teşebbüs öncelikle kendi kârını düşünür, bu nedenle ileri gitmiş yörelere yatırım yapar. Doğu'nun sefaletine, geriliğine ancak devlet imkânlarıyla son verilebilir,» diyor Ecevit. Bunlar, 10 yıl kadar öncesinden, TİP tarafından söylenenlere bir ölçüde benzer şeyler.

CHP lideri Doğu halkına barışçıl bir açıdan yaklaşmak istemektedir. Bunu söz ve davranışlarıyla belli etmeye çalışmaktadır. Doğu ile CHP arasında buzların çözülmekte olduğunu ve bir yakınlaşmanın söz konusu olduğunu söylemek aşırı bir iyimserlik olmasa gerekir.

Doğu, genel değişme içinde birtakım yollar katetmiştir. Son yıllarda kitlelerde politikleşme kendini duyurur hale gelmiştir. Doğu'nun büyük kentlerinde artık belirgin bir burjuva sınıfı vardır ve kendisini siyaset meydanında hissettirmektedir. Ana hatlarıyla ticaret burjuvazisi olan bu sınıfın toprak ağaları, aşiret beyleri, şeyh ve dedelerle uyumlulukları güçlü, çelişkileriyse zayıftır. Ağalar, beyler, şeyhler ve seyitler, kasaba soyluları, yeni toplumsal şartlara uymaya da çalışarak bir grup köy, kasaba, yada, bir şehir seviyesinde güçlerini siyaset meydanında tartıya vururlar, ölçerler. Büyük ölçüde yerel üstünlük kurma, kitleler içindeki parsellerini koruma, geliştirme mücadelesidir bu. Yoksa başlıca hedefleri Ankara'daki merkezî otoriteyi, siyasal iktidarı kararlılık içinde belirlemek değildir. Bu nedenledir ki adı var kendi yok birtakım partiler, aşiretler, kabileler, tarikatler arası yerel siyasal güç yarışında birtakım komplikasyonlar sonucu, şu ya da bu kadar parlamenter çıkarmaktadırlar Doğu' dan. Özellikle CGP'nin durumu budur.

Yeni yeni gelişmeye başlayan burjuvazi, bir kesimiyle de olsa, bölgesel pazar sorunlarını kendi sınıf çıkarları doğrultusunda kavramaya, ortaya koymaya aday görünmektedir. Hayvan ürünlerine, bölgede üretilen diğer ürünlere daha iyi taban fiyatı, destekleme alımları konusunda; genel olarak bölgenin gerilikten kurtarılması konusunda özlem ve isteklerini ortaya koymaktadır. Bölgeler arası her türlü eşitsizliğin kaynağının tartışılmasından yana bir tavır içindedir. İşte CHP ile sözünü ettiğimiz bu burjuva kesimi arasında birtakım yakınlaşmalar görülmektedir. Bu yakınlaşmaların bir ölçüde Doğu'daki ezilen halk kitlelerinin özlemlerini de yansıtmasının nedenlerini şöylece özetlemek mümkün:

1. CHP'nin geçmişine sahip çıkmaması, «reddi miras» tavrı içinde olması.

2. Doğu'ya barışçı bir yaklaşım içinde olması ve bölgenin kalkındırılması sorununa eğilir görünmesi.

3. 12 Martla ortaya çıkan faşizan girişimlerin kitlelere açık baskı-terör uygulamaları olarak yöneltilmesi 12 Mart öncesinde

de var olan komando baskıları. Doğu'da bu baskının yoğun bir şekilde hissedilmesi karşısında CHP'nin az çok demokratik tavrı.

50 yıl sonra ortaya çıkan CHP ile Doğu arasındaki bu buzların çözülüşü, bu yakınlaşma, Doğu halkının maddî, mânevi hayatını geliştirme sonucunu verebilir mi? Bu yakınlaşma, herçeşit eşitsiz gelişmeye ve sonuçlarına son vermek gibi bir hedefe ulaşabilir mi?

CHP'nin sınıfsal dayanaklarına, temellerine bakarak neler yapabileceğini ve neler yapamayacağını tahmin etmek güç değildir. Hertürlü ayrıntı biryana, CHP iki sınıfa dayanmaktadır. Sermayenin tekelleşme yarışında arzu ettiğini bulamayan burjuvaziye, yani tekel dışı burjuvazinin bir bölümüne ve küçük burjuvaziye dayanmaktadır. Bu iki sınıfın ortak çıkarlarını programlaştırmak ve bunu sürekli kılmak sorunu ile karşı karşıyadır. Bu ise zorlu bir iştir. Birkere burjuvazinin, tekelleşen, kesimle çelişkileri abartıldığı gibi öyle güçlü ve uzlaşmaz değildir. Tekelci burjuvazi, en gerici müttefikleri olan ağalar, beyler, şeyhlerle bile çelişkilerini yumuşak tutmak zorundadır.

Küçük burjuvazi ise emekçi sınıflarla sermaye sınıfları arasında kararsız, bir sınıftır. CHP tekelleri nasıl kuşatıp, tekel dışı burjuvaziyle olan bağlarını nasıl koparacaktır? Küçük burjuvaziyi gittikçe yoksullaşmaktan, işçi sınıfı siyasetine yakınlaşmaktan nasıl uzak tutabilecektir. Ve CHP iki sınıfın, gittikçe farklılaşıp netleşecek siyaseti arasında gide gele ortak bir programı nasıl yürütübilecek ve nasıl bir düzeni, hangi sınıfın öncülüğünde gerçekleştirebilecektir.

Yedi aylık «yarı iktidarı» döneminde CHP tekelleri kuşatmak, ülke varlığını bir avuç sömürücüye bırakmamak şiarı ile ortaya çıktı. İçerdeki sömürü düzeni şüphesiz uluslar arası plânda dünya kapitalist emperyalist sistemine sıkı sıkıya bağlıdır. Şüphesiz ne türkiye, ne de bir başka ülke Robenson adası değildir. Emperyalizm olgusunu bir defa olsun ağzına almamış CHP'nin sayın lideri, kökü dışarda olan yerli tekelci burjuvaziyi nasıl kuşatacağını sanmaktadır?

Emperyalizme, sömürü ve baskı aracı olan NATO'ya, bölgesel gerici bir pakt olan CENTO'ya, özetle emperyalizmin ülkemizdeki ekonomik, siyasal akserî ideolojik baskısına sürekli ve kararlı olarak karşı çıkmadan, yan bağımsızlıktan yana kararlı bir mücadele vermeden nasıl kuşatılabilir, kıskıvrak yakalanabilir yerli tekelci sermaye?

CHP düzene kapitalist düzene ve dışardaki dayanaklarına karşı mıdır? Kesinlikle hayır. Çünkü CHP'nin kapitalizmin özüne yönelen bir muhalefeti yoktur. Kapitalizmin yırtıklarını, sökük lerini onarmak, kapitalizmin ayıbını kapatmak, ömrünü uzatmak diye bir derdi vardır CHP'nin.

Oysa artık çok açık ve gittikçe gelişen bir yaygınlıkla bilinmektedir ki, eşitsiz gelişmenin bütün sonuçlarının, bu arada ırk ayırımı, mezhep ayırımı siyasetinin vebalini kapitalizm taşımaktadır. Her türlü baskı ve şiddet yöntemleri, bu yöndeki uygulamalar kapitalizmden kaynaklanmaktadır. Emperyalizmin egemenlik alanı içindeki Türkiye'de kapitalizm, toplumun ihtiyaçlarını karşılamaktan öyle uzak ve öyle çarpıktır ki, yerli sermayenin bir eli uluslar arası tekellerde, bir eliyse geri üretim ve toplumsal ilişkiler içinde olan Doğu'daki ağa, bey, şeyh, dede takımına uzanmaktadır.

Sorunlar birbirlerine bağlı, Doğu'daki sorunları genel sorunlardan soyutlamak olanaksız.

Bölgesel plânda sorun toprak devrimini gerçekleştirmek, hızlı bir sanayileşmeyi sağlamak ve anti-demokratik uygulamalara, baskı ve şiddete son vererek sosyal ve kültürel alanlarda da demokratikleşmeyi sağlamaktır. Bunun için de halkı parsellere bölen aşiretçilik, tarikatçılık, ağalık, beylik gibi toplum gelişmesinin önündeki engellere karşı mücadele etmek, demokratik bilinci, politik bilinci yükseltmektir. Bu görevin üstesinden gelmeye CHP'nin dayandığı sınıflar elvermez. Bu sınıfların siyaseti bu tarihi rolü yüklenemez.

Türkiye'nin gün be gün ağırlaşan sorunlarını, eşitsiz gelişmeyi bölgeler arası dengesizliği, maddî ve mânevi hertürlü eşitsizliği, kapitalizmin üstüne üstüne gitmeden hangi politik hareket çözebilir?

CHP'nin burjuva demokratik özgürlüklerden yana bir tavır içinde olması ve bunun için şu yada bu düzeyde bir mücadele yürütmesi Türkiye'de ve özel olarak ta Doğu'da demokratik mücadelenin yaygınlaşmasına katkıda bulunmaktadır ve bulunacaktır. Doğu'da kitlelerin açık faşizm taraftarı partilerden kopmaları ve CHP'nin bu yöndeki çabaları olumludur.

Ancak Doğu halkı burjuvazinin şövenist, ırkçı politikasından yeterince çekmiştir. Burjuvazinin herhangi bir kanadının kıyruğuna takılarak değil «ak günlere», rahat soluk alınan geçici

bir döneme bile varılamaz. Ancak sonuna kadar devrimci, gerçekten demokratik işçi sınıfı ve onun tutarlı siyaseti Türkiye'nin, Doğu'nun sorunlarına çözüm getirebilir. Demokrasi, bağımsızlık, sosyalizm mücadelesidir ki, burjuvazinin karanlıkta bıraktığı, bırakmada direndiği nice sorunu aydınlığa çıkarabilir.

DERSİM

Kemal Burkay'ın
Son Şiirleri

Toplum Yayınevi
Zafer Çarşısı No : 18
Yenişehir - **ANKARA**

Şam'da yayınlanan, Suriye Baas Partisi yayın organı **«El Baas»** gazetesinin 2 Temmuz 1975 tarihli sayısından aynen çevrilmiştir.

IRAK KÜRT HAREKETİ DEVRİMCİLERİN YÖNETİMİNE GEÇTİ

Yeni kurulan «Kürdistan Ulusal Birliği» adlı siyasal örgüt, yayınladığı bildiride, Arap devrimcileri ile birlikte emperyalizme, siyonizme, diktatörlüğe, İran'ın oyunlarına ve Kürt bölgesine egemen olan aşiret düzenine karşı devrimci mücadeleyi sürdüreceğini açıkladı.

Bildiride, «amacımız Irak'ta demokratik düzen, Kürdistan'da gerçek özerklik kurmaktır» deniliyor ve Irak-İran andlaşması eleştiriliyor.

Yeni Kürt hareketinin liderleri arasında, eski Kürt lideri Barzani'ye karşı olan ve devrimci olarak tanınan Celâl Talabani de var.

Irak'taki ilerici Kürt hareketi örgütsel, ideolojik ve siyasal bağımsızlığını ilân etmiş ve «Kürdistan Ulusal Birliği» adı altında çalışmaya başlamıştır. Bu ilerici akım, Kürt hareketinin safları arasında uzun süre mücadele etmiş ve Arap ilerici güçleri ile sağlam ilişkiler kurarak sürekli şekilde, Arap milliyeti ile Kürt milliyeti arasında tarihsel ve geleceği belirleyici bağlar bulunduğunu belirtmiştir. Kürt ilerici akımı ayrıca, ayrılıkçı ve şöven yönelişlere karşı mücadele etmiş ve Araplarla Kürtler arasındaki

birlikte mücadele bağlarının sağlamlaşması, Arap ulusunun emperyalizme, siyonizme ve gericiliğe karşı sürdürdüğü mücadelenin desteklenmesi için çalışmış ve çalışmaktadır.

Kaydetmeye değer ki, Kürt savaşçılarından Celâl Talabanî, bu yeni örgütün en önde gelen liderlerindendir.

«Kürt Ulusal Birliği» örgütünün yayınladığı bildiri aynen şöyledir :

«Irak ile İran arasında 6 Mart 1975 tarihinde yapılan haince andlaşma, Irak bürokratik-şöven burjuvazisinin kendi karakterinin bir sonucu olarak, Kürt sorununa adil ve demokratik bir çözüm bulmaktan âciz olduğunun yeni bir kanıtı oldu. Bu andlaşmanın imzalanmasını izleyen olaylar da, aşiretçi, uzlaşıcı, sağcı burjuva liderliğinin Kürt halkının kurtuluş hareketinin liderliğini yapmaktan âciz olduğunu kanıtladı. Ve bu olaylar bir kez daha kanıtlamıştır ki, başta Amerikan emperyalizmi olmak üzere tüm emperyalist çevreler ve başta İran hükümeti olmak üzere Kürdistan topraklarını gasbetmiş gerici güçler, Kürt halkının ve bölgedeki diğer halkların en amansız düşmanlarıdır. Bu güçler, Kürt halkı için ve bölgedeki diğer halklar için kölelikten ve bütün ulusal ve demokratik haklarından yoksun kalmaktan başka bir şey istememektedirler. Yine bu güçler, aldatmacada ve kandırmacada ne kadar çeşitli yöntemler uygularlarsa uygulasınlar, ne kadar diplomatik oyunlarda ve dolap çevirmede parlak başarılar gösterirlerse göstersinler ve yüzlerine ne kadar yaldızlı maskeler takarlarsa taksınlar, Kürt halkına ve bölgedeki diğer halklara karşı hainlik ve şer niyetlerinden başka bir duygu beslememektedirler.

«Kürdistan ilerici akımının uzun süreden beri haber verdiği bir gerçek, şimdi Kürdistan semalarında parlak bir yıldız gibi parlamaya başlamıştır. Bu tarihsel gerçek şudur : Devrimci kitlelerin mücadelesi olmadan ve mücadele emperyalizme, siyonizme ve dikta yönetimine karşı Arap halk kitlelerinin mücadelesi ile birlikte bir ulusal birlik cephesi içinde dayanışmaya girmeden, Kürt halkının emperyalist zulümden, ulusal baskıdan ve sınıfsal sömürüden kurtulması mümkün değildir.

«Olaylar şunu da kanıtlamıştır ki, Irak halkımızın, iki milleti, yani Arap ve Kürt milletleri ile ve diğer azınlıkları ile birlikte ulusal demokratik devrimini gerçekleştirmesi için, Kürdistan ilerici güçlerinin Irak'taki diğer ilerici güçlere ve sol ulusal

akımlarla omuz omuza mücadele etmesi kaçınılmazdır. Ulusal demokratik devrimin gerçekleştireceği amaçların başında şunlar yer almaktadır.

«1 — Irak'ın yeni emperyalizmin ekonomik ve siyasal bağlarından kesin olarak kurtulması.

«2 — Kanlı dikta yönetimine son verilmesi.

«3 — Tüm Irak halkı için demokratik bir ortam kuracak olan federatif, demokratik, ulusal bir yönetimin kurulması.

«4 — Kürt halkının bağımsız Irak Cumhuriyeti çerçevesi içinde gerçek özerklik hakkının kabul edilmesi.

«5 — Köylü kitleleri yararına köklü bir toprak reformu yapılması, ülkenin sanayileştirilmesi, petrol ve maden gibi yeraltı kaynaklarının Irak toplumunun kalkınması yolunda kullanılması ve giderek ülkede sosyalist bir toplumun kurulması için gerekli koşulların hazırlanması.

«Bu beş görevin yerine getirilmesi, Irak'ın Araplar tarafından emperyalizme siyonizme ve gericiliğe karşı sürdürülen mücadeleye katılmasını, Irak'ın sınırsız gücünün ve enerjisinin seferber edilmesini ve bu güç ve enerjinin Arap ulusunun siyonizme ve emperyalizme karşı giriştiği ölüm-kalım savaşında kullanılmasını sağlayacaktır.

«Bağdat'taki egemen dikta yönetiminin Irak'ın Şattularap'taki meşru haklarından vazgeçmesi ve emperyalizmle ittifak halinde bulunan gerici Şahlık rejiminin Ahvaz'daki işgalini ve Basra körfezindeki Arap adalarını istilâ etmesini kabullenmesi, İran'ın Basra körfezindeki Arap halkına karşı giriştiği saldırıyı hoş karşılaması, Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti'ndeki ilerici yönetimi ortadan kaldırmak amacıyla komplolara katılması, emperyalizmin yedeğine takılmış gerici devletler kervanına katılmayı kabul etmesi, Arap ulusunun hayatî çıkarlarına aykırı olarak ve Irak halkının iradesine de aykırı olarak, «Basra körfezinin güvenliği» maskesi altında yeni bir askerî andlaşmayı bu gerici ülkelerle imzalamaya hazırlanması... Bütün bunlar ispat etmiştir ki, ulusal bağımsızlığı korumaktan tarihsel olarak âciz olan Irak bürokratik burjuvazisi, Kürt ulusal hareketini ezmekte Nuri Said'in yolunu tutmuş ve Kürt sorununa demokratik bir çözüm bulacağı yolunda Irak halkına karşı ve Kürt milliyetine karşı giriştiği taahhüdü nihaî olarak rafa kaldırmıştır.

«Bağdat diktatörlüğünün, İran gericiliğine ve onun müttefiki emperyalizme, Kürt aşiretçi liderliğinin, emperyalizmin, şöven Şahlık rejiminin planlarına boyun eğmesini ve Kürt ihtilâlini sona erdirmesini sağlamaları karşılığında verdiği taviz ise, Irak'ın egemenliği ve Arap ulusunun hayatî çıkarları olmuştur. Irak yöneticilerinin bundan güttükleri amaç ise, ne pahasına olursa olsun iktidarda kalmak ve iktidarı kendi çıkarları uğrunda kullanmaktan başka bir şey değildir.

«Bağdat'taki sözde «ilerici devrimci yönetim»in gerici Şahlık rejimi ile ittifak kurmasını izleyen olaylar, Irak'taki sultacı ve sağcı diktatörlüğün karakterini ve Kürt sorunu karşısındaki şöven politikasının özünü ortaya çıkarıp teşhir etti. Bu şöven politika, Irak diktatörlerinin şu girişimlerinde somutlaştı :

«1 — Mendli, Hanıkîn Kerkük, Şeyhan, Ayn Zale ve Sencar bölgelerinde yaşayan yüzbinlerce Kürt işçisinin, köylüsünün ve aydınının başka bölgelere sürülmesi.

«2 — Özerkliğin gerçek içeriğinden sıyrılarak, içeriksiz ve kof bir statü haline getirilmesi.

«3 — Kürt halkının mahallî ve merkezî yönetime katılmasının engellenmesi.

«4 — Kürt ulusal hareketinin dağıtılması ve Kürt silâhlı kuvvetlerinin ezilmesi.

«Olayların ve özellikle halkımızın sürekli mücadelesinin baskısı altında kalan Irak yöneticilerinin 11 Mart 1970 tarihinde özerkliği sözde de olsa kabul etmeleri, onların Kürt sorunu karşısında izledikleri ucuz ve şövence politikayı gizlemek amacıyla takındıkları bir maskeden başka bir şey değildi. Ayrıca Mart 1974'te çıkardıkları çarpık özerklik kanunu da, hakim cuntanın Irak Kürdistan'ının halkına karşı açtığı ve yüzlerce köyün yeryüzünden silinmesine, binlerce silâhsız sivilin imhasına yolaçan barbarca imha savaşını maskelemekten başka bir amaç taşımamaktaydı.

«Irak'taki dikta yönetiminin Şahlık rejimiyle andlaşma politikasını sürdürmesi, Amerikan emperyalizmine şirin görünüp yakınlaşması, Arap gerici güçleriyle işbirliğine girişmesi, Basra körfezindek ve Filistin sorunu karşısındaki emperyalist komplolar konusunda değişmez bir suskunluk içine girmesi ve bunu sürdürmesi, Irak'taki yurtseverlerin sürdürdüğü demokratik ve ulu-

sal hareketlere karşı terörcü eylemlerini ve suikastlarını sürdürmesi, Kürt sorunu karşısındaki şöven politikasını uygulamaya devam etmesi... Bütün bunlar, Irak dikta yönetiminin, Arap ulusuna, Kürt halkına ve Ortadoğu bölgesindeki diğer halklara düşman olan emperyalizmin ve gericiliğin planlarına boyun eğmek ve emperyalizmin kucağına düşmek yolunda heyecanla başlattığı yürüyüşün birer adımını ve bu yolda emperyalizmden aldığı vizelerin karşılığında verilmiş birer taviz teşkil etmektedir.

«Bu durum da, Irak dikta yönetiminin gerçek yüzünü, gerçek kimliğini ortaya koymakta, gerici tutumunun sınırlarını belirlemektedir. Bu nedenle, birtakım parlak sloganların arkasında gizlenerek ve birtakım aldatıcı pankartların ardında saklanarak Irak'ı yeniden Bağdat Paktı dönemine geri götürmeye çalışan diktatörlük yönetimine karşı mücadele etmek, Irak halkının kalkınması, ulusal bağımsızlığı ve demokratik hakları üzerinde titreyen tüm yurtsever güçlerin ulusal ve yurtseverlik ödevi olmaktadır. Bu yurtsever güçlerin başında, Kürdistan'ın ilerici güçleri ve akımları gelmektedir. Zira Kürdistan halkı bugün, Kürt ulusunu ortadan kaldırma tehdidini taşıyan iğrenç bir şöven politikanın baskısı altında bulunmaktadır.

«Şunu da özellikle belirtmek grekir ki, Bağdat'taki dikta yönetimi, Kürt demokratik ve kurtuluş hareketine karşı gerici Şahlık rejimiyle ve Turancı faşizmle anlaşarak, Nuri Sait zamanındaki emperyalizmin eski üçlü boyunduruk hükümlerini yeniden Kürt halkının boynuna geçirmiştir.

«Kürt ulusal hareketinin aşiretçi, sağcı burjuva liderliği, gerçi emperyalizmin ve gerici Şahlık rejiminin iradelerine boyun eğerek Kürt ihtilâlini sona erdirmiş ve yenilgiyi kabullenme utancını, Kürdistan topraklarından kaçmayı yurt toprakları üzerinde yiğitçe çarpışmaya ve şanlı bir direniş göstermeye tercih etmiştir, ama halkımız, yiğit savaşçılarının karşısına çıkan tüm engellere ve çetinliklere rağmen ve şartlar, durumlar ne kadar kötü olursa olsun, devrimci ve ihtilâlci mücadelesini sürdürmekte kararlıdır. Bu mücadele, kekesçe bilinen ve «Irak'a demokrasi, Kürdistan'a özerklik» sloganında formüle edilen esas amacı gerçekleşinceye kadar da sürdürülecektir.

«Bizler, halkımızın savaşçılarının, Kürdistan Ulusal Birliği içinde saflaşan halk kitlelerinin örgütsel ihtilâlci mücadelesini sürdürmekte kararlı olduklarını gururla ve kıvançla açıklarken, tuttuğumuz kitlesel devrimci yolumuzda, Irak'ta emperyalizme,

siyonizme ve diktatörlüğe karşı mücadele eden tüm Arap ilerici ve ulusal güçleri ile ortak mücadelemizi sürdüreceğimizi tekrar belirtiriz. Ayrıca, Kürt hareketinin soyutlanmasına yolaçacak yönelişleri ve teslimiyetçi, sağcı milliyetçiliği kesinlikle reddettiğimizi de açıklamak isteriz. Bunun yanında, ulusal mücadelede uygulanan aşiretçi, gerici, sağcı burjuva yöntemlerini ve gerici, kuşku verici çevrelere şirin görünme ve işbirliği yapma çağrılarını da şiddetle kınarız.

«Bizler, uzun vadeli devrimci mücadelemizi sürdürmeye kararlı olduğumuzu açıklarken, temel güç olarak halk kitlelerimizin yaratıcı gücüne dayandığımızı ve Arap ilerici güçleri ile sağlam, doğru esaslar üzerine güçbirliği ve eylem birliği yapmaya da kararlı olduğumuzu belitmek isteriz.

«Şu gerçeği de açık seçik görüyor, biliyor ve hesaba katıyoruz ki, Kürt halkımızın kurtuluş hareketinin baş düşmanları emperyalizm, siyonizm, gerici Şahlık rejimi, gerici Turancılık akımı, gerici Arap şövenizmi ve Kürt gericiliğidir. Ve bizler bütün bu güçlere ve akımlara karşı hiç bir erteleme, gevşeme ve savsaklama kabul etmeyen, sürekli bir mücadele ve kavga vermekte de kararlıyız.

«Başlıca müttefiklerimiz ise Arap devrimci güçleri, Üçüncü Dünya'daki ulusal kurtuluş hareketleri, dünyadaki tüm sosyalist, devrimci ve işçi hareketleri güçleridir. Bu nedenle bizler, bu güçlerle en sağlam dayanışma ve işbirliği içinde olacağız ve onlarla eylem birliğimizi daha da güçlendirecek yolları arayacağız.

«Bizler Arap ulusunu, kurtuluş hareketinde ve ilerici demokratik esaslar üzerinde birliğini sağlama çabalarında, çağımızdaki dünya devrimci hareketi içinde büyük ve tarihsel bir önem taşımakla seçkin bir yer kazanan şanlı devrimci mücadelesinde mutlak olarak destekleyeceğimizi ve onunla eylem birliği içinde olacağımızı açıklarız. Ve Arap ulusunun Filistin'i siyonist sömürgeciliğinin bir yerleşme merkezi olmaktan kurtarıp bir demokratik Filistin devleti kurmak uğrunda giriştiği meşru mücadeleyi de kayıtsız şartsız destekleyeceğimizi belirtiriz.

«Bizler, İran Kürdistan'ındaki (.....) Kürt halkımızın bu (.....) ülkedeki demokratik ve ulusal hareketin gelişip başarıya ulaşması için ve kendi geleceğini istediği biçimde belirleme hakkına kavuşmak uğruna gerici Şahlık rejimine (.....) karşı giriştiği mücadeleyi tam olarak desteklediğimizi de açıklarız.

«Kürt ulusal ve demokratik devrimci güçlerini, kaçınılmaz olarak doğacak olan Kürdistan Devrimi'nin bayrağı altında ve tüm ilerici akımların dayanışma içinde yer almalarını sağlıyacak biçimde bir ulusal demokratik birlik çerçevesinde örgütleme yoluna girmiş bulunan Kürdistan Ulusal Birliği, şanlı Filistin İhtilâlini, Zufar ve Eritre'deki halk ihtilâllerini, İran Kürdistan'ındaki ve Kürdistan'ın öbür bölgelerindeki Kürt halkımızın savaşçılarını, İran ve Türkiye'deki ilerici ve devrimci güçleri selâmlar ve onları desteklediğini belirtir.

«Kürt halkının ulusal hareketinin tarihsel ve objektif bir hareket olduğuna ve Kürt halkının tüm ulusal ve demokratik amaçlarını gerçekleştirmeden bu hareketin sona ermeyeceğine inanan Kürdistan Ulusal Birliği, Kürt halk kitlelerimizin Irak'a demokrasi ve Kürdistan'a özerklik için başlattığı devrimci mücadeleyi sürdürmek amacıyla, tüm halk kitlelerimizi seferber etmeye ve Kürdistan'daki tüm ilerici ve devrimci kuruluşları ve unsurları örgütlemeye devam edecektir.

«Kürt halk kitlelerimiz!

«Bilinçli ilerici savaşçılar!

«Kürdistan Ulusal Birliği'nin bayrağı altında toplanıp saflaşmanız ve devrimci örgütsel mücadeleyi sürdürmek için onun saflarında örgütlenmeniz, genel olarak Kürt halkımızın hareketini ve özellikle de Kürt İhtilâlini ortadan kaldırmayı amaçlayan emperyalizmin, gerici Şahlık rejiminin ve Irak şövenizminin, komplolarına verilmiş en kesin cevap olmuştur.

«Kürdistan Ulusal Birliği'nin bayrağı altında toplanmanız ve onun saflarında örgütlenerek mücadeleyi sürdürmeye kararlı olduğunuzu kanıtlamanız, ayrıca, aşiretçi liderliğe ve onun askerî, fikrî ve siyasal alanlarda iflas edişine ve emperyalizme, İran gericiliğine boyun eğerek yenilgiyi kabullenmesine ve halk kitlelerimizin, zafere ulaşması uğrunda sayılamayacak ve hesaplanamayacak kadar kurbanlar verdiği, fedakârlık yaptığı Kürt İhtilâli'ni sona erdirmesine duyduğunuz öfkenin ve gazabın da beklenen mantıkî ifadesi olmuştur.»

II. BÖLÜM

DOĞU'DA FEODAL YAPI ve AŞİRET

C.ALADAĞ

Bugün Doğu'da sosyal-politik ilişkileri büyük çapta kontrol edenler feodal unsurlardır. Onlara bu gücü temelde toprak mülkiyeti ve onun üzerine bina edilmiş geleneksel üst yapı sağlamaktadır.

Geniş topraklara sahip olan kişi, güçlü kişidir. Bu geniş topraklar ona çevrede geniş nüfuz sağlar. Elinin altında daima birkaç fedai vardır ve çevresinde, kendisine destek olan, bundan yarar uman çok kişi bulunabilir. Onun nüfuzu kendi topraklarının sınırını aşar, geniş bir köylü kitlesini etkiler.

Nüfuzlu şeyh ve dedelerin gücünü, bu kurumların kitle üzerindeki geleneksel etkinliği oluşturur. Töreler ve gelenekler insanlar üzerinde bazan silâhtan, maddi cebirden de güçlü bir etkinliğe sahiptirler. Törelere karşı çıkan kişi toplumun dışına itilebilir; yalnız kalabilir, ağır manevi baskı altına alınabilir. Bunu da kişi kolay kolay göze alamaz. Örneğin Alevilerde, Hıristiyanlıktaki afaroz müessesesine benzeyen bir cezalandırma usulü son zamanlara kadar görülmekte idi. Pirinin buyruklarına karşı çıkan kişi, piri tarafından, kapısının önüne taş dikilmek suretiyle afaroz edildi mi artık cehennemlik bir kişi sayılır; komşuları onunla merhabayı keser, kimse evine gidip gelmez, davarı güdülmez vb... Bunlar köylük yerde kişinin katlanamıyacağı şey-

lerdir. Afaroz edilen «talip», boynuna kara bir urgan takıp, yanına bir keçi, koyun veya benzer birşey alıp pirinin kapısına gider, af dilenir. O zaman piri taşı kaldırırsa talip te tekrar toplum içine döner. Son yıllarda bu uygulamaya artık pek rastlanmamaktadır. Şüphesiz bu, toplumdaki gelişimle ilgilidir; birkısım töreler artık güçlerini yitiriyor.

Dini feodalite gücünü gelenekten, töreden, dini kurallardan almakla birlikte, bu gücün, temelde, üretim ilişkileriyle sıkı, bağı vardır. Dini feodaliteyi yaratan feodal toprak sahipliğidir. Feodal toprak sahipleri ve dini feodaller birbirlerini korur, desteklerler. Onlar toplumda bir üst sınıf, bir kasttırlar, yolsul halk kitleleriyle kendi aralarında bir mesafe bulundururlar. Feodal toprak sahipliği zayıflayıp ortadan kalktıkça, yani feodalitenin maddi temelleri yıkıldıkça, dini feodalite de gücünü yitirecek ve zamanla silinecektir. Ancak gelenekte, törede, dinde bir değişim, alt yapıdaki değişimle birlikte hemen, otomatik olarak gerçekleşmez; üst yapı kurumları insan düşünce ve davranışında önemli şartlanmalar yaratmışlardır; bu nedenle de üst yapıdaki değişimler ,daha da uzun bir zaman alabilir.

Zaten dini feodaller de zamanla mülkiyet edinmiş, zenginleşmişlerdir. Birkısım şeyhler geniş arazi ve yaylalar edindikleri gibi, birkısım Alevi dedeleri de geniş topraklar edinmişlerdir. Zaten Alevi dedeleri içinde nüfuzlu olanlar genellikle böylesine zengin olabilenlerdir. Bunun dışında çok sayıdaki Alevi dedesi nüfuz sahibi olmayıp çoğu topraksız, yoksul kişilerdir; dedelik adını geleneksel bir unvan olarak taşırlar. Bu yoksul çoğunluk feodal sayılamazlar ve bu anlamda sömürücü değildirler.

Feodal Unsurlar Doğu'da Politik Hayata Hakimdirler.

Tek partili dönemde Doğu illerini temsil eden milletvekilleri, genellikle hükümetin hoşuna giden, merkezle sürtüşmeyen bu bölgedeki feodal ailelerden olurdu ve «seçim» diye nitelenmesine rağmen tepeden tayin edilirlerdi... Çok partili hayata geçildikten sonra ise, «gizli oy, açık sayım» denen seçim sistemi, temelde, önemli bir değişim getirmedi. Gerçi halk oyunu kullanıyordu; ama bunun, geniş halk kitlelerinin yaşantısı bakımından pek te bir anlamı yoktu. Başlıca iki büyük burjuva partisi arasında bir seçim yapmaktan, arasıra da bir üçüncü burjuva partisine oy verebilme hakkından başka bir şey değildi bu. Doğu'da ise hemen tüm partilerin listeleri ya bizzat toprak ağala-

rı, şeyhler, nüfuzlu dedeler, aşiret reisleri tarafından; ya da çoğu feodal kökenli olan, en azından feodal çevrelerin onayını almış ve onlardan yana bir politika güden doktor, avukat, mühendis, öğretmen gibi aydınlardan oluşuyordu. Halktan bir kişinin, ya da emekçi kitlelerin çıkarlarını savunan birinin bu listelere girebilmesi mümkün değildi. Son yıllardaki bazı gelişmelere ve tek tük istisnalara rağmen bugün de durum budur.

Partilerin mahalli teşkilâtlarını güçlü aileler, feodal unsurlar kontrol ediyorlar. Burjuva partileri de zaten böylesine güçlü, kendilerine geniş oy depoları sağlayacak unsurlarla işbirliği yapıyorlar. Özellikle çok partili hayata geçildikten sonra, partiler arasındaki rekabet, bu unsurların önemini daha da arttırdı; bu politik rol onlara taze kan verdi, güçlerini çoğalttı.

Feodal unsurlar, kitleleri politik bakımdan kontrol etmekte türlü yöntemler kullanıyorlar. Birkere onların kitle üzerinde ekonomik ve geleneksel nüfuzları var. Köylüler oylarını kullanırken adeta beylerine, din adamlarına bir bağışta bulunuyor, onlara bağlılıklarını ıspat ediyorlar! Ağa topraklarında çalışan köylüler, ağanın dilediği partiye oy vermezlerse topraktan kovulacaklarını bilirler. Ağa, direnen kişiye karşı cebir yöntemlerine de başvurabilir. Çünkü bu ağalığın onuruyla, varlık ve yokluğuyla ilgilidir! Kurulu düzende herhangi bir gedik açılmamalıdır... Ağa köyünün oyları da ağanın mülkiyetinden bir parça sayılır.

Siyasi partilerdeki rolleri, diğer yandan onların geniş köylü kitleleri ve şehir küçük burjuvazisi üzerindeki etkinliklerini arttırmaktadır. Köylere yol, okul, su götürülmesi seçimlerde sağlanan desteğe bağlıdır. Memur tayin ve nakillerinde, devlet işyerlerine işçi alınmasında, kredi dağıtımında ve geniş halk kitlelerinin yaşantısını ilgilendiren bunun gibi pek çok işte yerel politikacıların büyük etkinlikleri vardır. Böylece yerel politik örgütleri ellerinde tutan feodal unsurlar, «devlet nimetleri» nin dağıtımında da başlıca rolü oynayarak örgütsüz, bilinçsiz kitleler üzerinde daha da bir ağırlık kazanırlar. Batılı egemen sınıflarla yapılan bu işbrliği iki tarfın da işine yarar; bir yanda geniş halk kitleleri egemen sınıfların istediği uysallık düzeyinde, yani «kuzu gibi» bir halk olarak kalmakta devam ederken, diğer yandan feodal unsurlar toplumun efendileri olmakta devam ederler.

Bunların yanı sıra, kitlelerin politik bakımdan kontrol edilmesinde aşiret, mezhep ilişkileri, dini değer yargıları, töresel, geleneksel tüm bağlar, ilişkiler kullanılır.

Aşiretin politik hayattaki etkinliğine yazımızın birinci bölümünde değinmiştik. Egemen sınıftan kişilerin, partilerin politik rekabetleri, aşiretçiliği kışkırtan, onu canlı tutan, böylece emekçi halk kitlelerini, feoal ve burjuva unsurlar yararına suni olarak bölen bir unsurdur.

Mezhep sürtüşmelerinin politik amaçlarla kışkırtıldığı da çokça görülmektedir. Özellikle Alevi ve Sünni halkın yanyana yaşadığı yörelerde egemen sınıfların yarattıkları mezhep rekabetleri ve çatışmalar, yine emekçi halk kitlelerini suni şekilde bölüyor, kitlelerin politik davranışlarını büyük çapta etkiliyor.

Feodal unsurların aracılık rolleri

Feodal unsurlar, bütün bunların yanısıra, bir de devletle-halk arasında aracılık işlevini yürütürler. Ekonomik ve politik gücü elde tutma, kendiliğinden bu imkanı da onlara vermiştir. Bürokrasi, bütün hışımlı görünüşüne, «devlet benim, efendi benim» tavrına rağmen ağalara, dini feodallere karşı oldukça saygılı ve uysaldır. Aslında onlar üst düzeyde de devletin politikasını etkilerler. Ama bu bölgede, devlet mekanizması üstündeki denetimleri çok daha belirgindir. Kentlerde, kasabalarda onları daima vali, kaymakam, müdür odalarında, «savcı bey» in yanında, «hakim bey»in masasında görürsünüz. Yine vali, kaymakam, müdür v.s. leri de onların evlerinde konuk olarak sıkça görebilirsiniz. Kent ve kasabaların birinci sınıf lokallerinin müşterilerinin nitelikleri bu bakımdan basit bir ölçüdür. Bu lokallerde biraraya gelen, aynı masalarda «kafayı çeken» ve kumar oynayan insanlar, genellikle o kent veya kasabadaki bürokratlar, tüccarlar, serbest meslek sahipleri, ağalar, parti yöneticileri, belediye başkanları filandırlar. Geniş halk kitleleri, bürokrasinin gözünde pek adamdan sayılmayan, haşlanan, kovulan bir yığın sayılmalarına rağmen; ağalar, beyler, «efendiler»; tüccar, müteahhit, doktor, avukat, mühendis takımıyla birlikte, bürokratların saygı duydukları bir zümredirler.

Bu karşılıklı saygı ve ilişkiler içinde köylülerin, küçük esnaf ve zanaatkâr tabakasının, küçük memurların sorunları konuşulur, çözülür veya çıkmaza sokulur! Bürokratların karşısına, böylesine «saygı uyandıran» bir kişiyle gitmeden ve bu arada

birşeylerle gitmeden, hiçbir meselenin çözülemiyeceği halkın kafasında yeretmiştir...

Bu aracılık işlevinin (fonksiyonunun) da feodal unsurlara maddî yararlar sağladığı ve onların kitleler üzerindeki etkinliğini daha da arttırdığı açıktır.

Böylece, bugün Doğu'da varlığını sürdüren feodal sınıf, ekonomik ve politik gücüyle, aşiret mezhep sürtüşmelerini; tutucu gelenek ve töreleri, devlet desteğini kullanarak emekçi halk kitleleri üzerinde geniş bir baskı mekanizması, halkın çevresinde bir çember kurmuştur. O, halkın sömürüye, baskıya karşı; demokrasi, özgürlük ve sosyalizm yolundaki mücadelesinin karşısında başlıca bölgesel engeldir.

Kuşkusuz, halkın demokratik ve devrimci mücadelesinin karşısındaki tek engel değildir bu. Feodal unsurların ötesinde, Türkiye'de, egemenliği asıl elinde tutan ve bugün ırkçılığı, şeriatçılığı bir araç olarak kullanan; kitleler üzerinde hertürlü baskıya, zor yöntemine başvuran; faşizme eğilimli büyük sermaye kesimi, demokrasi, özgürlük ve sosyalizm yolundaki mücadelenin karşısındaki en büyük engeldir. Bir yandan feodal unsurları etkili bir iç dayanak olarak kullanan bu çevreler, diğer yandan dünya emperyalizmi ile ekonomik, politik, askerî alanlarda sıkı ittifaklar kurmuştur. Böylece feodal gericilik, emperyalist mihraklara kadar oluşturulan bu baskı ve sömürü zincirinin bölgesel halkasını oluşturur. Bu halka koparılmadan kitlelerin soluk alması güçtür.

Bölgesel Burjuvazinin Rolü ve Etkinliği

Doğu'da toprak burjuvazisi, tarımda üretim güçlerinin gelişme düzeyine uygun bir oluşum içindedir. Tarımda kapitalist üretim ilişkileri günden güne gelişme gösteriyor ve bir toprak burjuvazisi de yer yer ortaya çıkıyor. Ancak bu burjuvazi henüz oldukça zayıftır ve toplum hayatında etkin bir güç değildir.

Bölgede, sanayi burjuvazisi diye nitelenebilecek bir burjuva kesimi oluşmamıştır. Daha çok büyük kentlerde görülen bazı sanayi kollarının (tuğla imalathaneleri, un fabrikaları, küçük çaplı maden ocakları ve dokumacılık gibi...) modern anlamda sanayi sektörü sayılamıyacağı açıktır. Bu bölgedeki başlıca fabrikalar ve nisbeten modern sanayi işletmeleri ise devlet tarafından işletilmektedir.

Bölgedeki burjuvazinin gelişen kesimi ticaret burjuvazisidir. Tarla tarımında, hayvancılıkta veya şehir küçük burjuvazisinin işyerinde oluşan artı ürün ticaret burjuvazisinin elinde toplanmakta, onun sermaye birikimini arttırmakta ve önemli bir kesimi de batıya akmaktadır.

Doğu'da kentlerin nüfusu hızla artıyor. Daha şimdiden altı il merkezinin nüfusu yüz binin üstünde. Bu kentlerde fabrika bacaları pek görülmüyor; ama caddelerin iki yanı oteller, bankalar ve mağazalarla kaplı. Bölgedeki ticaret burjuvazisi, burada üretilen malları Batıya ve kısmen ülke dışı pazarlara ulaştırdığı gibi, Batı'da üretilen ve ülke dışından gelen malları da bölgedeki tüketiciye ulaştırmaktadır. Otomobilden buzdolabına, Good Yeer lastiklerine, Koka Kola'ya kadar her türlü ithal malı veya montaj sanayi ürünleri, yabancı sermaye ve kredilerin paydaş bulunduğu ürünler bu mağazalarda satılır. Zaten birçokları, yabancı ya da Batı menşeli malların acentası, bayii durumundadırlar. İstanbul, bölge tüccarlarının ilişki kurdukları başlıca merkezdir.

Bölgesel planda burjuvazinin politik etkinliği, feodal unsurlar kadar olmamakla birlikte giderek artmaktadır. Ancak bu etkinlik, geri kalmış, geri bıraktırılmış ülkelerin birçoğunda da görüldüğü biçimiyle, demokratik bir nitelik taşımıyor. Emperyalizmin sömürü alanı içindeki bir ülkede, üretim güçleri bakımından daha da düşük düzeydeki bir bölgede oluşan, başlıca işlevi aldığını satmaktan ibaret olan ticaret burjuvazisinden demokratik bir tavır da pek beklenemez. Gerçi pazarın gelişmesi, alışverişin canlanması için, bu burjuvazinin, örneğin toprak reformundan yana tavır takınması gereği akla gelebilir. Ancak geri bıraktırılmış ülkelerde burjuvazinin demokratik hareketten korkusu çok daha büyüktür. O, zayıf ve işbirlikçi haliyle, emekçi kitleler karşısında kendine pek güvenemez; işçi ve köylüleri, diğer demokratik güçleri feodal gericiliğe karşı destekliyemez. Mülkiyetini güven altına alma, sömürü düzenini herhangi bir tasalluttan koruma kaygısıyla feodal gericilikle uzlaşır. Yalnız sosyalizm yönündeki gelişmelerden değil, demokratik nitelikteki hareketlerden de çoğu zaman rahatsız olur. Gürültüsüz, patırtısız bir ortamı tercih eder.

Bu nedenle bölgesel burjuvazi, yalnız feodal gericiliğe karşı pasif olmakla kalmaz, düzenin korunması, emekçi kitlelerin demokrasi ve sosyalizm yönündeki mücadelelerinin önlenmesi, bastırılması için bir yandan Türkiye büyük burjuvazisiyle, diğer

yandan da bölgedeki en tutucu etkin güç olan feodal sınıfla el-birliği eder. Burjuva partilerinin mahalli teşkilâtlarını feodal unsurlarla birlikte oluşturur. Böylece, bugün Doğu'da politik hayat, salt feodal unsurlar tarafından değil, bir ölçüde de burjuvazi tarafından kontrol edilir.

Bölgesel burjuvazinin günümüzdeki bu genel tutucu eğilimi, onun, hiç degilse bir kesiminin, zaman zaman demokratik nitelikte bir tavır alamıyacağı anlamına gelmez. Türkiye'de burjuva sınıfı içindeki tabakalaşma, çeşitli burjuva gurupları arasındaki çelişkiler, bunun doğurduğu tavır farkları elbette bu bölgede de yansır. Örneğin günümüzde büyük burjuva kesimleri ve ülkedeki en gerici, anti-demokratik güçler, CHP'nin dışındaki AP, MSP, CGP, MHP ve DP gibi politik örgütler tarafından temsil edilirken, özünde bir burjuva partisi olan CHP, anti-faşist ve nisbeten demokratik tutumuyla geniş emekçi yığınların desteğini sağlamaktadır. CHP'nin programı burjuva reformcu bir programdır. Büyük burjuva kesimlerinin anti-demokratik, baskıcı, giderek faşist bir yönetim oluşturma çabalarına karşılık CHP, burjuva demokrasisi içinde düzeni ıslah etmeyi, işçilerin, küçük burjuva yığınların hayat şartlarını nisbeten düzeltmeyi; sömürüyü ve bunun sonucu sınıf mücadelesini yumuşatmayı amaçlıyor. CHP'nin Doğu'da da burjuvazinin bir bölümünün desteğini sağlaması mümkündür ve bu desteği kısmen sağlamıştır.

Ayrıca, anti-demokratik, şövenist baskılar, faşizan uygulamalar, bu bölgede kimi zaman burjuva kesimleri, hattâ feodal unsurları bile rahatsız edecek bir düzeye varmaktadır. Türkiye egemen sınıflarının baskı mekanizması, zaman zaman onları da huzursuz edecek kadar ileri gitmekte, yani bir bakıma, şövenist uygulamanın dozu kaçırılarak ittifaklar çiğnenmektedir. Bir yerde şövenizm sürekli bir uygulamaya sahipse bu da kaçınılmazdır. Yine yerel burjuvazinin, toprak sahiplerinin de bölgesel talepleri olacaktır: Bu bölgeye alt yapı hizmetlerinin getirilmesi; yol, okul, elektrik sağlanması; sulama sistemleri ve fabrikalar inşası, belediyecilik hizmetleri v.b.. Bu istekler bir yerde işçi ve köylülerin, şehir küçük burjuvazinin istekleriyle birleşmektedir. İşte faşizan uygulamalar, şövenist baskılar, bölgesel istekler, ticaret burjuvazisi, hattâ günden güne çözülmeye, yıkıma doğru giden feodal unsurlar arasında, oranca az da olsa, demokratik harekete yandaşlar oluşturmaktadır. Doğu'da toplumsal yapının tahlilinde bütün bu etkenleri gözönünde bulundurmak zorunludur.

Şunu bir daha belirtmekte yarar var: Bu bölgedeki feodal sınıf olsun, burjuvazi olsun —ki büyük çoğunluğu ticaret burjuvazisidir— toplumdaki gerici, tutucu sınıflardır; kitlelerin demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin karşısında engeldirler. Bunu böyle bilmeli, ancak büyük sermayenin faşist diktatörlüğüne, şövenizme, ırkçılığa, hattâ feodal renkli şeriatçılığa karşı, bu sınıflar içinde bile, oranca az da olsa, tepkiler olabileceğini görmezlikten gelmemeliyiz. Faşizme, ırkçılığa, feodal gericiliğe ve bunların baş desteği emperyalizme karşı, demokratik saflara katkıda bulunabilecek herkese demokratik safları açık tutmalıyız.

Küçük burjuvazinin tavrı

Küçük burjuvazi az da olsa mülk sahibidir; bu nedenle işçi sınıfına karşı mülkiyetini koruma kaygısını taşır. Bir yandan da mülkiyetini arttırmak, burjuvalaşmak için hırslıdır. Bu durum, onun politik tavırlarını burjuvaziye yaklaştırır. Diğer yandan, kır ve şehir küçük burjuvazisi, kapitalizmin gelişmesiyle yıkıma giden bir sınıftır. Tarımda ve el sanatlarında küçük işletmeler, büyük sermaye karşısında rekabet edemezler ve onlar tarafından yutulurlar. Bu nedenle esnaf ve zenaatkâr tabakası, küçük mülk sahibi köylüler kapitalizme tepki gösterirler. Yine kapitalizmin getirdiği yeni dünya görüşü, yeni yaşama biçimi de, feodal dönemin değer yargıları ve yaşama biçimiyle şartlanmış bu küçük üretici kitlelere ters gelir; onlar bu tür değişime de karşı çıkarlar. Böylece doğal olarak, feodal dönemden miras kalan küçük esnaf ve zenaatkâr zümrelerinin, küçük mülk sahibi köylülerin tepkisi üretim güçlerinin gelişme doğrultusuna ve buna uygun yaşama biçimine ters düşmekle gerici bir nitelik gösterir. Küçük burjuvazi, bu eğilimiyle toplumda tutuculuğu besler ve burjuvazi ve feodal unsurlar tarafından kullanılabilir.

Diğer yandan, mülksüzleşen küçük burjuvazi proletaryanın saflarını zenginleştirir. Proletaryanın, burjuvazinin sömürü ve zulmüne karşı yönelttiği eleştiri ve önerdiği yeni toplum biçimi küçük burjuva kesimleri de etkiler. Toplumun gelişme doğrultusunu kavrayan, yani bir bakıma bilinçlenen küçük üreticiler, kurtuluşun geriye dönüşte değil, daha ileriye, demokratik ve sosyalist bir topluma varmakta olduğunu kavrar ve işçi sınıfının devrimci mücadelesine katılırlar. En azından, büyük sermaye çevrelerinin ve toprak ağalarının sömürüsünü hafifletmek, baskısına karşı koyabilmek için demokratik saflara destek olurlar. Böylece küçük burjuvazi, bu politik tavrıyla ilerici bir rol oynar.

Küçük burjuvazi için, kararsız ve kaypaktır, denir. Onun kararsızlığı, zigzaklı politikası, üretim ilişkilerindeki bu çok yönlü yapısından gelir.

Türkiye'de kapitalizmin gelişmesi, Batı Avrupa'da görüldüğü biçimde (üretim güçlerinin hızlı bir gelişimi ve buna uygun olarak toplum yapısının başlıca bu iç dinamiğin etkisiyle değişmesi) oluşmadığı için, toplumsal gelişmeler, sınıf çatışmaları da farklı biçimde oldu.

Örneğin Türkiye'de, kabuğunu zorlayan güçlü bir burjuvalaşma, bu sürecin başlangıcında görülmedi. Burjuvazi, Kurtuluş Savaşı'yla iktidarı aldığında kapitalist üretim güçlerinin düzeyi oldukça düşüktü. O, feodalizmden ele geçirdiği güçlü devlet mekanizmasını kendi yararına kullanarak bir yandan kapitalist üretim güçlerini geliştirmeye, diğer yandan, üst yapıdaki girişimlerle, burjuva toplumsal yaşama biçimini biran önce gerçekleştirmeye çalıştı (Kılık kıyafet değişimi, kadın hakları, Lâtin harflerinin alınması, lâiklik, medenî kanun v.s..). Devlet eliyle yapılan ve «kişinin yapamadığını devletin yapması» biçiminde ifade edilen, özünde, devlet eliyle kişiyi zengin etmeye yönelmiş ekonomi politikası, klâsik anlamda bir serbest rekabet sisteminden, başkalarını ezerek, yutarak semiren serbest rekabetçi kapitalistler boğuşmasından, oldukça farklıydı. Bu nedenle, burjuvazi ve küçük burjuvazi arasındaki sınıf mücadelesi, başlangıçta, ekonomik düzeyde pek etkin değildi. Çatışma, daha çok üst yapıda girişilen değişiklik çabalarında kendini gösterdi. Feodal üst yapı kurumlarını değiştirmeye yönelen girişimler nedeniyle, feodal sınıfla burjuvazi arasında yürütülen çatışmada, feodal dünya görüşüyle şartlanmış küçük burjuva kesimleri, feodallerden yana bir tavır takınmaya son derece uygun düşmekteydiler. Feodal unsurların tepkisi, elbette, bilinçli bir tepkiydi. Onlar tehlikeyi anlamışlardı. Örneğin feodal toplumun, medreseden yetişme ulema sınıfı, lâik öğrenimin kendi sonları olacağını çok iyi biliyordu. Sarık ve çarşaf bu düzenin sembolüydüler. Bu nedenle onlar, «düzen elden gidiyor,» ya da «biz gidiyoruz,» demediler; herkesin anlıyacağı ve etkileneceği şekilde, «din elden gidiyor,» dediler. Bu slogan, mistisizmle şartlanmış geniş esnaf ve zenaatkâr kesimini, kır küçük burjuvazisini rahatça etkiliyordu. Ancak burjuvazi, kendisine yönelen tepkileri, devlet cihazını kullanarak sert şekilde bastırmakta tereddüt etmedi. Burjuva iktidarı için tehlikeli dönemler böyle aşıldı; durum değişti. Bugün «din elden gidiyor,» sloganı, artık feodalitenin elinde burjuvazi-

ye karşı bir silâh değil, burjuvazinin ve feodal kalıntıların elinde, işçi sınıfına ve öteki demokratik, devrimci güçlere karşı bir silâhtır.

Başlangıçta, daha çok üst yapıda belirgin olan sınıfsal çatışma, zamanla ekonomik düzeyde ağır basmaya başladı. 50 yıl boyunca türkiye'de feodal üretim ilişkileri gerileyip hemen hemen Doğu Anadolu ile sınırlı kalmışken, kapitalist üretim ilişkileri toplumda egemen duruma geldi. Bu arada kentlerde ve kırsal alanda küçük üretici sistemi önemli darbeler yedi. Pekçok köylü, artan nüfusun da etkisiyle, topraksızlaştı, kentlere göç etti. Bazı el sanatları çöktü, bazı meslekler hemen hemen ortadan kalktılar. Bu arada, üretim güçlerinin yeni düzeyinde, yeni meslekler (örneğin oto tamirciliği, elektrikçilik) ortaya çıktı.

Doğu Anadolu kentlerinde küçük burjuvazinin yapısında son elli yılda önemli değişmeler görüldü. Bu kent ve kasabalarda daha 30 yıl öncesine kadar el sanatları oldukça canlıydı. Yerel pazar için başlıca üretim, oradaki esnaf ve zenaatkâr zümresi tarafından yapılıyordu. Yemenicilik, çilingirlik, demircilik, saraçlık, kuyumculuk v.b. meslekler, kendilerine özgü çarşılarıyla, kentlerin ve kasabaların hayatında belirgin ve etkindiler. Bugün bunlardan birçoğu, örneğin yemenicilik, saraçlık, silinmeye yüz tutmuşlardır. Demircilik, çilingirlik de buna benzer durumdadır. Köylülere kazma, kürek, tırpan, orak sağlayan «demirciler çarşısı», ya da bakırdan kazanlar, bakraçlar ve türlü avadanlıklarla renkli «çilingirler çarşısı», şatafatlarını yitirmiş olup can çekişen bir biçimde, kentlerin köhne köşelerinde yitmişlerdir. Bugün kuyumculuk da, bizzat altın ve gümüş işleyen usta kuyumcuların işi olmaktan çıkmış, kuyumcu dükkânları çoğuyerde, parası olan ve yalnızca bu malları alıp satanların yaptıkları bir meslek haline gelmiştir. Terzilik, berberlik gibi meslekler oldukça sarsılmışlardır. Bugün kent ve kasabaların pazarlarını ithal malları, Batı'daki sanayi işyerlerinde üretilen mallar kaplamıştır. Yerli esnaf ve zenaatkârın büyük çapta üretimle rekabet etmesi mümkün değildir. Bu nedenle, bu zümrenin hayat şartları gün geçtikçe bozulmakta, birçoğu yıkıma uğramakta ve proleter veya yarı proleter olmaktadır.

Son 20-30 yıldan beri Doğu'da kırsal kesim de önemli değişmeler içindedir. Yollar, kent ve kasabaları ve köylerin bir kısmını birbirine bağlamıştır. Artan nüfusun ve Türkiye toplumundaki genel ekonomik gelişmenin itici gücüyle büyük çapta

nüfus hareketliliği doğmuştur. Biryandan kırsal kesim kapalı ekonomi çemberini kırmış, diğer yandan ulaşım ve haberleşme araçlarının, okulların, radyo ve basının etkisiyle bölge insanı dış dünyaya açılmış; toplumu yeni değer yargıları, yeni görüşler sarmıştır.

Kırsal kesimde üretim güçlerinin gelişmesi, nüfus artışına oranla çok daha yavaş gitmektedir. Bu durum şehirlere ve Batı'ya sürekli göç yaratıyor. Ayrıca çalışma çağındaki erkeklerin birçoğu, kendilerini ve ailelerini geçindirmek için Batı'ya çalışmaya gidiyorlar. Şımdi yabancı ülkeler, iş pazarını daha da genişletmiş bulunuyor. Yine traktörün ağa topraklarına girdiği yerlerde de köylüler toprağı terkedip göçetmek zorunda kalıyorlar.

Ekonomik ve toplumsal değişmenin küçük burjuva kesimlerin politik tavırları üzerinde yarattığı etkileri, doğal olarak, bu bölgede de görmek mümkündür. Örneğin küçük esnaf ve zenaatkâr, yerel pazarın fabrika ürünü mallarla dolmasına, az topraklı veya yarıcı köylü de traktöre tepki duyacaktır. Değişim, küçük üreticinin durgun, alışılmış, kendi kendine yeten yaşantısını alt-üst eder. Eskiden olduğu gibi yaşamak güçleşir. Yarına güven duyulmaz. Çünkü yarın herşey yitirilebilir. Yüksek faizle bankalardan ve tefecilerden alınan krediler ve paralar da onu daha da borçlandırmaktan, batağa sürüklemekten başka işe yaramaz. Eski «aile babası,» «beş vakit namazındaki», gelenekçi, kendi halindeki adam, sosyal hayattaki hızlı değişmeler karşısında da şaşırır, ayak uyduramaz, öfkelenir. Dünyanın bozulduğunu söyler, tepki gösterir. Çünkü o, alıştığı ortamdan kopmaktadır.. Ekonomik bunalımı, sosyal-psikolojik bunalımla birleşir ve tepkileri, daha çok üst düzeydeki değişimlere karşı yüze vurur.

Örneğin, yeni görüşlerin kötülükler getirdiğine, «ahlâkı bozduğuna» aklı rahat yatar. Çocuğunu kuran kursuna göndermeyi tercih eder. Kız çocukların okumasına daha bir karşı çıkar. Burjuva giyim kuşamının, hele kadınların «açık-saçık» gezmelerinin «dinsizlik» yarattığına dair propagandalara kolaycacık inanabilir. Onun istediği eski hayattır. Sade, ama gürültüsüz, patırtısız, güvenli, gelenek üstüne kurulmuş eski hayat.. Oysa geçmiş olsun artık!.. O eski hayat, «bir daha dönmemek üzre» gitmiştir ve gitmektedir; onu «Bediüzzaman» veya Erbakan bile kurtaramaz, geri getiremez!.

Yıkıntıya giden küçük burjuva kesimlerin bu bunalımını, egemen sınıflar türlü biçimlerde sömürür, kendi çıkarlarına kanalize ederler.

Ulema taifesi, kurtuluşun eskiye dönmekte olduğunu söyler, «Halife-i Raşidun (dört halife) devrine dönmeyi salık verir! Bu «dine dönüş» kampanyası ile amaçlanan, besbelli, biraz daha itibar, fitre ve zekât tahsil etmektir.. Yoksul halk tabakalarının samimi dindarlığına karşılık, bu ulema taifesi, neyi niçin istediğini çok iyi bilir elbette. Kent ve kasabaların, kırsal kesimlerle iyi bağlar kurmak isteyen tüccarları, lokanta, otel sahipleri de bu işleri iyi bilirler. Bunlar, genellikle hacca giderek adlarının başına hacı unvanı eklemeyi, tesbih şakırdatmayı ve sık sık yüksek sesle besmele çekmeyi, «töbe estağfurullah!» demeyi pek severler. Çoğukez, din koruyuculuğunda birbirleriyle yarış ederler. Bütün bu «dinibütün» görünme numaraları, müşteri çekmekte son derece işe yaramaktadır. Ve elbette bu tipler, akşamları evlerinin yolunu tutarken, ceplerindeki para demetini şöyle bir okşayıp, «Allaha çok şükür!» demeyi de ihmal etmezler..

Feodal unsurlar için ise, köy ve kent emekçilerini bu mistik atmosfer içinde tutmak hayati bir önem taşır. Onlar, bu nedenle, halk çocuklarının okumasına karşı çıkar, ilerici fikirlere ve kişilere şiddetli tepki gösterirler. Kitleler yeni şeyler öğrendikleri zaman, onları eskisi gibi yönetmek kolay olmayacaktır. Uyanan kitleler, en başta, feodal sömürüye karşı çıkacaklardır. Bu nedenle onlar, kitleleri gerici, tutucu politik örgütlere kanalize eder; devrimci, demokratik nitelikte örgütleri yaşatmamak için ellerinden geleni yaparlar.

Burjuvazi, Türkiye ölçüsünde daha üst düzeyde, küçük burjuva kesimlerin bunalımını kontrol etmek için; bu bunalımın, burjuva düzenine karşı bir çıkış biçimine dönüşmemesi için, daha ustalıklı yöntemler kullanır. Kitlelerdeki geriye dönüş özlemi, burjuvazinin egemenliği için ciddi bir tehlike yaratmadıkça —ki artık yaratamaz— burjuvazinin işine gelir de. Yeter ki kitleler ileriye yönelmesini, toplumu ileriye doğru değiştirmek için çabalamasın.. Bunun için ve dindar halk kitlelerinin oylarını toparlamak için burjuva partileri birbirleriyle yarışa girer, kitlelerin dinî duygularını kamçılar, bu uğurda akla gelmedik numaralara başvururlar. Bu yolda, burjuva liderleri, öğlen gizli sofralarda rakı yudumlayıp akşam, kalabalık salonlarda iftara

oturdukları gibi, beş vakit namazı on beşe de çıkarabilirler! Burjuva politikacılar, kendi çocuklarını Amerikan, Fransız kolejlerinde okutmak için yarışırken yoksul halk çocukları için de habire kuran kursları, imam hatip okulları açar ve bununla övünürler. Üstelik bu okullarda mistik bir dünya görüşü ile şartlandırdıkları insanları, ilerici ve uyanık güçlere, halkın demokrasi ve sosyalizm mücadelesine karşı bir militan güç olarak kullanırlar.

Irkçılar, küçük burjuva kitlelerin hayal kırıklıklarını şövenizm yönünde sömürürler. Ezilmiş, yıkılmış, öfkeli, kararsız çevrelerin gençlerine, onların asil soylarından, geçmişteki emsalsiz kahramanlıklarından söz eder; kurtuluş yolunu millî egoizme sarılmakta gösterir; başka halklara, uluslara karşı onlara düşmanlık ve kin duyguları aşılar ve onları yiğitlik, soyluluk adı altında vurup kırmaya yöneltirler. «Milliyetçilik» adı altında ırkçılıkla şartlandırılan ve bir kısmı gerçekten de ulusun kurtuluşunun bu yönde olacağını sanan bu gençler, çok geçmeden, halka karşı güçlerin, emperyalizmin, büyük sermayenin vurucu güçleri haline geliyorlar. Yaptıkları iş, ulusal bir iş olmayıp gerici güçlerin uşaklığı oluyor.

Irkçılar, kitleleri etkilemek için yalnızca şövenizmi yetersiz bulduklarından, dinî duyguları, gelenekleri, mezhep sürtüşmelerini de kullanıyorlar. Doğu'da ırkçılar, kitleye şövenizm yoluyla sokulamıyorlar. Bu nedenle orada dinî şartlanmalara, aşiret ve mezhep sürtüşmelerine, feodal unsurlara dayanmaya çalışıyorlar. Bugün Türkiye'de ırkçı faşistler, faşistlerin İtalya ve Almanya'da bir zamanlar kullandıkları en iğrenç yöntemleri; yalanı, iftirayı, terörü kullanarak iktidara gelmeyi deniyorlar.

Doğu'da feodal sınıfın henüz çökmemiş olması, aşiret yapısının yer yer canlılığını koruması, bu bölgede hâlâ, Batıya oranla, feodal dünya görüşünün güçlü kalmasının nedenidir. Bu dünya görüşü, küçük burjuva kitlelerin bunalımıyla birleşerek gerici burjuva partilerine elverişli bir ortam oluşturur.

Bu, madalyonun bir yüzüdür. Yalnız madalyonun bu yüzünü görmek insanı karamsarlığa, yılgınlığa götürebilir. Oysa tüm Türkiye'de olduğu gibi Doğu'da da toplum yerinde saymıyor; o, hareket halindedir ve tüm tutucu güçlere, olumsuz etkenlere rağmen gelişim doğrultusu ileriyedir. **Küçük burjuva kitlelerde, geriye dönüş özlemlerinin yanısıra, düzenin olumlu bir eleştirisi; yani ileriye doğru, demokrasi, özgürlük ve sosya-**

lizm yönünde özlemler ve çabalar da madalyonun öteki yüzünü oluşturuyor.

Bu bölgede küçük burjuvaların, hattâ işçilerin, egemen sınıfların oluşturduğu baskı çemberinden, feodal şartlanmalardan sıyrılmaları elbette kolay değildir. Ama daha şimdiden bu çemberde önemli gediklerin açıldığı; uyanık köy ve kent emekçilerinin, aydınların, demokrasi ve sosyalizm doğrultusunda kitlelerin devrimci mücadelesinin başını çektiği görülüyor.

Küçük burjuva saflardaki geriye dönüş özlemleri, tarihî bakımdan bir yanılgı, bir çıkmazdır. Tarihin çarkını geriye doğru çevirmek mümkün değildir. Küçük burjuvanın o «kendi halindeki» gelenekçi, nisbeten duragan yaşantısı geri gelemez. Kitlelere bunu vadedenler, bu yolu gösterenler, onları sadece aldatıyorlar. Örneğin bir MSP, kitlelere söylediklerini yapamaz, yapamıyacağını kendisi de bilir. MSP'nin başındakiler, kitlelere cömertçe vadettikleri birçok şeyi yapmayı gerçekte kendileri de düşünmüyorlar. Bütün yaptıkları kitleleri aldatmaktan ibarettir. Ama kitlelerin bu aldanışı da geçicidir. Onların mücadelesi, kaçınılmaz olarak yanılgılardan kurtulacak, ileriye yönelecektir.

Bu bölgede kitleler üzerinde katmerli bir baskı ve sömürü vardır. Şövenizm uygulaması ve ırk ayrımı politikası, yerel dile, kültüre yapılan baskı elbette görmezlikten gelinemez. Örneğin 1968'lerden sonra yürütülen «komando hareketleri», her türlü insan hak ve özgürlüklerini ayaklar altına alan bir uygulama idi. Bürokrasi ise burada çoğu zaman, kendisini bağlaması gereken mevcut yasaları da hiçe sayarak, Özalp'da, Viranşehir'de görüldüğü gibi, katliamlara varan baskı ve şiddet yöntemlerini uygulamaktadır. **Bütün bunlar kitlelerde demokratik hak ve özgürlüklerin gerçekleşmesini acil bir istek olarak gündeme getiriyor.** CHP'nin son dönemde bu bölgede sağladığı destek nedensiz değildir. Demokratik bir ortama geçiş için, af için CHP'nin gösterdiği çabalar; komando hareketlerine, bölgede sıkıyönetim ilânına karşı CHP yöneticilerinin takındığı tavır, partilerinin bu bölgede geniş sempati toplamasına neden olmuştur. Ecevit'in toprak reformu konusunda ağalara karşı takındığı tavır da olumlu bir gelişme sayılmalıdır. Gerçi CHP, demokrasi yolunda belli bir yere kadar gidebilir; kararasız, tutarsız davranabilir ve öyledir de. Bazı konularda ise CHP demokratik olmayan görüşler taşımaktadır; onun, bölgedeki şövenist uygulamalara, ırk ayrımı politikasına tümden son vereceğini sanmak saflık olur. Üstelik

CHP'nin bölgesel örgütü çoğu yerde, onun bugünkü çizgisinin daha da gerisindedir. Ancak bütün bu olumsuzluklara rağmen, CHP'nin şu dönemdeki antifaşist ve nisbeten demokratik tavrı, Doğu'da da anti-demokratik, feodal, faşizan güçlere karşı kitlelerin demokratik hareketinin gelişmesinde önemli bir etkendir. Kitleleri çevreleyen gerici çemberde gedikler açılmasında CHP'nin de rolü olacaktır.

Bölgede demokratikleşme ne anlama gelir?

Görüldüğü üzere Doğu'da, kitlelerin demokratik mücadelesinin önündeki başlıca yerel engel feodal yapı, aşiret yapısı ve bu geri yapının üstüne oturtulmuş feodal, gelenekçi ideolojidir. Feodal üretim ilişkileri değişmeden, aşiret yapısı çözülmeden, yine feodal ideolojinin geniş halk kitleleri üzerindeki etkinliği yenilgiye uğratılmadan toplumun ileriye doğru önemli adımlar atması güçtür.

Dolayısiyle **bölgede demokratikleşme, bir yönüyle toprak sorununa bağlıdır.** Köklü bir toprak devrimi feodal unsurların ekonomik gücüyle birlikte politik gücünü de kıracak başlıca yoldur. Toprak devrimi dinî feodalitenin de temel dayanağını yokedecektir. Kendi toprağında çalışma, toprak kölesi durumundaki köylülerin özgürleşmesinde en önemli adım olduğu gibi, feodal unsurların, bunlarla birlikte diğer küçük toprak sahibi köylüler üzerindeki nüfuzunu da kıracaktır.

Feodal yapı toplumda anarşik bir bölünme demektir. Toplum, beyler, dinî feodaller, mezhep ve tarikatlar tarafından parçalara, nüfuz alanlarına ayrılmıştır. Bir de buna aşiretlerin, aşiret reislerinin yarattığı bölünmeyi ekleyelim. Bu anarşik durum toplumda ekonomik, politik, kültürel ilişkilerin gelişmesinde başlıca engeldir. **Toplumun ileriye doğru gelişmesi, yeni düşüncelerin etkinlik kazanması, kültürün gelişmesi; toplumu bölen bu tür çitlerin, duvarların temizlenmesine bağlıdır.**

Dolayısiyle kim ki geniş halk kitlelerinin özgürlüğünden, demokratik haklardan yana ise feodal gericiliğe karşı çıkmak zorundadır. Hem demokrasiden ve özgürlüklerden yana görünmek hem de feodaliteye karşı tavır almaktan kaçınmak tutarsızlıktır. Bazı çevreler, bölge halkına yönelik ırk ayrımı politikasını, şövenist baskı ve zulümleri ileri sürerek, feodal unsurların da kimi zaman tepki gösterdiklerini, bu nedenle onların da karşıya

alınmaması gerektiğini söylüyorlar, onların önemli gücünden sözediyorlar..

Bu düşünce tarzı yanlıştır ve tarihî gelişimi, sınıfların niteliğini anlamamanın ürünüdür; ya da gerici feodal unsurların, kendilerini korumak için ihraç ettikleri bir görüştür.

Feodal unsurların Türkiye egemen sınıfları ile tutucu ittifakının esas olduğunu unutmamalıyız. Feodal unsurlar bu bölgede, burjuvazinin en gerici, en tutucu kesimlerinin, örgütlerinin dayanağını teşkil ediyorlar. Örneğin Adalet Partisi Doğu Mitingleri'ne karşı en sert tavrı takındı. Bu mitingler, işçi ve köylülerin sömürüye karşı tepkilerinin yanısıra, baskı ve şövenizm uygulamalarına karşı tepkileri ve bölgenin kalkınmasına yönelik istekleri içeriyordu. Ama feodal unsurlar bu mitingleri sabote için ellerinden geleni yaptılar; önleyemeyince de yönünü değiştirmeye kalktılar. Doğu'nun büyük toprak ağaları, onların parlâmentodaki temsilcileri AP flaması altında Doğu'da karşı mitingler düzenleyerek demokratik nitelikteki mitinglerin etkisini kırmaya çalıştılar. AP, Doğu'yu baştanbaşa kasıp kavuran ünlü komando hareketlerine rağmen, Doğu'da yine de feodal unsurlara dayanarak ayakta durmaktadır. Doğu'nun bir kısım toprak ağaları, tam da bu dönemde, sola açılan ve nisbeten demokratik bir tavır içine giren CHP'yi terkederek sıkıyönetim dönemlerinin renkli kişisi Feyzioğlu'nun yanına veya AP'ye geçtiler. CGP bu bölgede parti olarak yalnızca toprak ağalarının gücüne dayanmaktadır ve zaten bu nedenle mebuslarının çoğunu bu bölgeden ağalar oluşturuyorlar. Eğer AP ve CHP dışına düşmüş bu ağaların tercihi olmasaydı CGP çoktan bir parti olarak siyaset sahnesinden silinmiş olacaktı.

Emekçi kitlelerin gerici burjuva partilerinden koptuğu ve sola açılışın hızlandığı şu dönemde, özellikle Doğu'lu dinî feodaller, kitleleri bu kez de bir başka çıkmaza, MSP'nin gerici çizgisine itiyorlar. O MSP ki şu anda, «milliyetçi» denen cephe içinde, ırkçılarla yanyana, faşizan bir yönetim yolunda hızla yürümektedir. Ve şimdi MSP kadroları, ırkçılarla birlikte sokak saldırıları düzenliyor, uluma sesleri arasına tekbir sesleri karıştırarak demokratik güçlere karşı terör estiriyorlar.

Doğulu feodallerin, aşiret reislerinin, çıkarları için yapmayacakları şey yoktur. Onlar, kendi gerici amaçları için yer yer MHP ocaklarını bile açıyor, onları açıkça desteklemekten çekinmiyorlar.

Feodal unsurlar, sınıf olarak halkımızın demokratik mücadelesinin karşısındadırlar ve ayakta kaldıkları sürece bu rolleri devam edecektir. Feodal sınıfın bu gücünü demokratik hareket yararına, şövenist baskılara karşı kullanacaklarını sananlar, eğer salt kitleleri aldatmak için böyle konuşan usta gericiler değillerse, kendilerini aldatan saf kişilerdir.

Tersine, demokratik halk hareketinin gelişmesi için, her türlü baskıya karşı geniş yığınların birliğini, dayanışmasını sağlamak için feodal sınıfın bu gücü mutlaka kırılmalıdır. Bu güç kırılmalı ki halkımız, kendisine zulmedenlerle birlik olan toprak ağalarının, şeyhlerin, nüfuzlu dedelerin, aşiret reislerinin ardından gitmesin. (Burada, şu hususu belirtmekte özellikle yarar var: Biz, emekçi halkımızın saf, samimi inançlarından dolayı onları hor görmeyiz; çünkü biz halkımıza saygı duyarız. Herkes kendi dinî inancında özgürdür, özgür olmalıdır. Kimseye, inancından dolayı baskı yapılmamalıdır. Ama biz, halka dîniman satmaya kalkışan; müşteri toplamak, halkı soymak, onun uyanışını engellemek için binbir türlü fırıldağı çeviren, yalancı, iki yüzlü ağaların ve sermayenin uşağı din tüccarlarına da karşıyız. Bizim tartışma konumuz dinî inançlar değildir. Bizim, üzerinde asıl durduğumuz, halkımızın sömürü ve baskıdan kurtuluşudur. Halkımızın iş ve ekmek bulmasıdır, toprağa kavuşmasıdır. İnsanca bir düzen için mücadele ediyoruz. İnançları ne olursa olsun, başkalarını sömürenlere karşıyız. Sömürüye ve baskıya karşı mücadele edenler de, inançları ne olursa olsun, birbirlerinin dostlarıdırlar.)

Kitlelerin ağa, şeyh, nüfuzlu dede ve aşiret reisi gibi unsurların peşinden gitmeleri, bilinçsiz ve örgütsüz olmalarındandır. Böylece, kendi çıkarlarına ters bir desteği onlara ve tüm gerici, baskıcı güçlere sağlıyorlar. Feodal unsurların gücü, işte bu, kitlelere yaptıkları gerici yöndeki öncülük işlevinden gelmektedir. Kitleler bilinçlendikçe, örgütlendikçe onların bu işlevi de bitecek, güçleri tükenecektir. O halde devrimci, demokratik nitelikteki güçler için görev, gücünü kitlelerin bilinçsizliğinden alan feodal sınıfı demokratik saflara kazanmak —bu olmayacak şeyi yapmak— değil, kitleleri bilinçlendirip örgütleyerek feodal sınıfın altından çekmektir.

Daha önceki bölümlerde söylemiştik: Yıkıntıya giden feodal unsurlar içinde de kitlelerin demokratik mücadelesine yaklaşan kişiler herzaman olabilir. Her sınıftan böyle kişiler, hattâ sosya-

listler bile çıkabilir. Böylelerine elbette devrimcilerin safları açıktır. Biz demokrasi ve sosyalizm yönündeki aydınlatma, dost kazanma çabamızı, toplumdaki tüm sınıf ve tabakalara yöneltiriz. Üst sınıf ve tabakalardan da mücadelemizi destekleyen, bizimle birleşen tüm kişilere karşı tavrımız olumludur. Onlar, artık mücadelemizin yabancıları değil, dostları sayılırlar. Ama örneğin, bu dost olduklarını söyleyenler, ilerici harekete katılırken, bu harekete ters düşen kendi sınıf politikalarını terketmek zorundadırlar. Örneğin bir toprak sahibi, hem toprak reformuna karşı çıkıp, yani feodal baskıyı savunup, hem de demokratik bir kişi olduğunu iddia edemez. Bir şeyh, hem kitleleri uyuşturmakta devam edip hem de şövenist baskılara karşı çıktığını söyleyemez. Halkımıza zulmeden burjuva partilerini destekleyenler, aynı zamanda halkımızın dostları olamazlar. Bir ağa, bir şeyh, bir dede veya bir aşiret reisi, eğer halkın demokratik mücadelesine gerçekten yandaş çıkıyor, toprak devrimini savunuyor, faşizme ve emperyalizme karşı açık tavır koyuyor ve ilerici politik örgütleri bu yönde destekliyorsa mesele yoktur; o, gerçekten demokratik bir kişidir. O, bunun için feodal gericiliğe, yani kendi sınıfına —benimsemediği sınıfına— karşı da mücadele etmek zorundadır. Besbelli böyle kişilere ender rastlanır. Yoksa, feodal sınıftan bir kişi, demokratik hareketimize katılmak için, eğer «ağalığa, şeyhliğe çatmayın» diyor ve bizden böyle bir şey bekliyorsa, besbelli o, bizi budala sanan biridir; ya da mücadelemizi anlamamıştır ve bizim yanımıza gelmemekte, bizi kendi yanına çağırmaktadır.

Demokratikleşmenin iki yönü

Şüphesiz, bölgenin demokratikleşmesi, salt kendi içinde düşünülemez. Kitlelere karşı ırk ayrımı politikası, şövenist baskılar ve zulümler bölge açısından dışsal bir olaydır. Bu baskılar Türkiye'de başlıca egemen sınıf —burjuvazi— tarafından uygulanmaktadır. Ve bu baskıların dozu, daha önce de söylediğimiz gibi, bazan feodal unsurları ve yerel burjuvaziyi bile huzursuz edecek kadar ileri gitmektedir.

Yine bu şövenist baskılar, bu yöndeki politika, temelde, burjuvazinin bu bölgedeki ekonomi politikasından, çıkarlarından kaynaklanmaktadır. Türkiye'de burjuvazi bu bölgeye ve bölge halkına hep farklı bir gözle bakmış, bölge kalkınması için ciddi çaba göstermemiş; tersine, bölge ekonomisini körelten, bölgede

üretim güçlerinin gelişmesini engelleyen bir politikayı sürekli uygulamıştır.

Dolayısiyle bölgenin demokratikleşmesi demek, yalnızca bölgesel feodal sömürü ve baskının son bulması demek değildir. Türkiye'de egemen sınıfların bölge halkına uyguladıkları ırk ayrımı politikasının, şövenist baskıların da son bulması demektir. Bu durum, temelde, bölgeye karşı yürütülen ayırımcı ekonomi politikasının da bırakılmasını ve bölgenin kalkındırılması için özel çabaların gösterilmesini gerektirir.

Ancak bunun gerçekleşmesi, aynı zamanda **Türkiye'nin demokratikleşmesine** bağlı bir sorundur. Besbelli ki ırk ayrımı politikasını, şövenist baskıları kaldıracak olan burjuvazi değildir. Burjuvazi dünyanın her yerinde varlığını sömürü, ayırım, eşitsizlik ve baskı üzerinde sürdürür. O, kendi işçi sınıfını, tüm emekçi halk kitlelerini sömürdüğü, onlar üzerinde bir baskı mekanizması kurduğu gibi, başka halklar, ülkeler üzerinde de, elinden geldiğince, sömürü ve baskı mekanizması kurar.

Dolayısiyle Türkiye'de, Doğu halkına karşı ırk ayrımı politikasının son bulması, sömürünün kalkması, bölgenin ekonomik, sosyal, kültürel bakımdan gelişmesi, aynı zamanda Türkiye'de gerçekten demokratik bir düzenin kurulmasına bağlıdır. Böylesine bir demokratik yönetim, ancak işçi sınıfı öncülüğünde, işçi -köylü ittifakı temelinde, diğer demokratik güçlerin desteğinde, bir **demokratik halk iktidarı** tarafından başarılabilir. Bu demokratik iktidar, emperyalizmin ve işbirlikçi burjuvazinin geniş halk kitleleri üzerindeki ekonomik, politik baskısına son vermekle yetinemez; köklü bir toprak devrimiyle ve her türlü ırk ayrımı ve baskıya son vererek ülkede tüm olarak demokratikleşmeyi sağlamalıdır.

Çağımızda, hangi ülkede olursa olsun, tüm sömürülenlerin, baskı görenlerin; işçilerin, köylülerin, şehir küçük burjuvazisinin, dinsel ve etnik grupların, kadın ve çocukların sömürüden, baskıdan kurtuluşları, demokratik hak ve özgürlüklere kavuşmaları birbirine bağlıdır, birbirinden soyutlanamaz.

Türkiye'de emperyalizme karşı mücadele ile demokrasi için mücadele, özgürlük için mücadele, giderek sosyalizm için mücadele, bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlıdır. Bu nedenle de, örneğin, Doğu bölgesinde kitlelerin hak ve özgürlükleri için mücadele, yalnız feodalizme karşı mücadele değil, aynı zamanda,

genel olarak Türkiye'de faşizme, emperyalizme karşı demokratik **bir Türkiye için, demokratik halk iktidarı için mücadele demektir.**

Devrimci mücadele örgütlü olarak verilir.

Besbelli ki, her türlü ilerici ve devrimci mücadele de ön şart devrimci güçlerin örgütlü olmasıdır. Örgütsüz insanlar ne kadar çok olurlarsa olsunlar büyük bir güç oluşturamazlar. «Bir araya gelen on kişi yüzlerce dağınık insanı sürükler.» Bunun gibi, örgütsüz çaba gösteren kişi de, ne kadar büyük çevherler taşırsa taşısın, yapabileceği iş fazla değildir.

Ülkemizde demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin başarısı da, başta işçi sınıfı olmak üzere, geniş emekçi yığınların ve diğer demokratik unsurların örgütlü, bilinçli çabalarına bağlıdır.

Doğu'da, bölgesel düzeyde feodal gericiliğe, tutucu güçlere, şöven baskılara karşı yürütülecek mücadelede de kitlelerin örgütlü olması sorunu aynı derecede önem taşır. Örneğin geçtiğimiz dönemde Türkiye İşçi Partisi'nin oluşturduğu bölgesel kadrolar, kitlelerin uyarılmasında, devrimci kitle hareketinin gelişmesinde küçümsenmiyecek roller oynadılar.

Örgütlenmenin odak noktası sosyalist örgütlenmedir. Ancak sosyalist bir örgüt, tüm ilerici, demokratik güçlere doğru bir çizgide öncülük edebilir; kitleleri, kararlı bir şekilde hedefe doğru götürebilir.

Bölgesel düzeyde de, hiç şüphesiz, en devrimci sınıf, işçi sınıfıdır. Bunun yanısıra yoksul köylü kesimi, bu bölgede oranca büyük bir kitle oluşturmaktadır ve işçi sınıfının en önemli yandaşıdır. Kır ve şehir küçük burjuvazisi, uyarıldığı ve örgütlendiği oranda, demokratik harekette önemli bir güçtür. Sosyalist örgütlenme, bölgesel düzeyde, başlıca işçilere ve yoksul köylülere dayanacak, bunun yanısıra, toplumun öteki kesimlerinden gelen sosyalistlerin de katkıları olacaktır. Özellikle devrimci görüşrin taşıyıcıları olan aydınların rolü bu bakımdan küçümsenemez. Ancak aydınların başarısı emekçi kitlelerle kaynaşmaya bağlıdır. Geri bir sosyal yapının **aydın batağı** olduğu unutulmamalıdır. Çok büyük iddialarla büyük kentlerden taşraya gelen çoğu aydınların, bir süre sonra buralarda eriyip silindikleri sıkça görülür. Doğu'da bu «değişim» daha açık-seçik şekilde izlenebilmektedir. Üniversite yıllarında «pek hızlı» olan birçok kişi, doktor, avukat, mühendis veya müdür olarak kendi çevresine

döndükten sonra, sömürü ağının içine düşmekten, burjuva politikacısı, tüccarlar kulübü müdavimi olmaktan kendini kurtaramaz. Aşiretçilik de yaparlar böyleleri, MSP'ye de girerler. Aydınların bu çarktan kendilerini korumaları, **devrimci örgütsel çalışma** içinde emekçi yığınlarla kaynaşmalarına bağlıdır. Hiç şüphesiz, devrimci mücadelede en güvenilir, en kararlı unsurlar, sınıf bilincine varmış emekçilerdir. Devrimci mücadelenin temel dayanağı emekçi kitlelerdir.

Doğu'da feodalite olsun, aşiret yapısı olsun, son demlerine gelip dayanmışlardır. Bu kurumlar çürümüş, koca bir ağacı andırmaktadırlar. Bugün hâlâ haşmetli görünseler de büyük çatırtılarla yıkılıp gitmeleri yakınlaşmıştır. Geniş halk kitleleri gerek feodal yapı ile, gerek aşiret bağları ile çatışma halindedir. Ama kitleler, çoğu kez, sorunlarını nasıl çözeceklerinin bilincinde değildirler. Onlara çözüm yolunu devrimciler götürecektir. Örgütlü devrimci çalışma, çok geçmeden kitlelerin gönlünü, güvenini hazanır ve kitleyi saran gerici çemberin çatırdadığı, parçalandığı görülür. Doğu'daki demokratik oluşum, bir nitelik sıçraması yapmaya adaydır. Bütün sorun bunu iyi kavramak, kitlelere, ağalık, şeyhlik, nüfuzlu dedelik, aşiret reisliği ve gerici yerel burjuva unsurların oluşturduğu ve genel olarak Türkiye'de egemen burjuvazi tarafından desteklenen bu gerici çembere karşı çıkma cesaretini verecek tutamağı, devrimci örgütü verebilmektir.

Yığınlar devrimci harekete kazanılmadan, onların yaratıcı gücü seferber edilmeden, halkların sömürüden ve her türlü baskıdan kurtuluşu mümkün değildir.

ÖZGÜRLÜK, FAKAT KİMİN İÇİN...

Selami CANDAN

Sınıflı toplumların varoluşundan günümüze kadar insanlar dünyanın her yerinde amansız bir sınıf kavgası içinde olagelmişlerdir ve bu gelişim ileriye doğru tüm acımasızlığıyla devam etmektedir.

Bu kavgaların en çarpıcı ve değişmez sloganı «ÖZGÜRLÜK» tür. Köle toplumundan bugüne değin kavga devamede gelirken bir yandan da bu kavganın öğretileri ortaya atılmış, birçok düşünür, «üzgürlüğün» yolunu göstermek çabasına girişmiş, bu uğurda hayatlarını adamışlardır.

Sürüp gelen ve tüm toplumların nihayi özgürlüğüne kadar sürecek olan bu kavgalarda toplumun her bireyi bilerek, isteyerek veya farkında olmadan, bilinçsizce, ama mutlaka bir tarafın saflarında kavgaya girmektedir. Fiilen kavgaya katılanla onu sadece seyreden aslında aynı anda kavganın içndedirler.

Daha önceleri ve Katilina'dan Spartaküs'e, Avrupa'nın çeşitli toplumlarındaki kanlı köylü isyanlarına, 1789 küyük burjuva devrimine, 1848'deki tarihin ilk büyük işçi başkaldırışlarına, 1870 Paris Komönü'ne ve 1917 büyük Ekim Devrimi'ne kadar savaşçılar hep özgürlüklerini gaspedenlere karşı savaşmışlardır.

1917 büyük Devrimiyle birlikte emperyalist-kapitalst dünya en yumuşak yerinden kopmuş; dünyanın ilk işçi-köylü devletinin kuruluşuyla sosyalizm ile kez toplumsal hayata uygulanmıştır.

Asya'da emperyalizmin jandarmalığını yapan bir tahakküm yönetiminin yerine yeni bir toplum, yeni bir yönetimin en yeni bir özgürlük anlayışının temelleri atılarak sosyalist devrim yüzyılımızın egemen çizgisi olmuştur.

İşçi sınıfının, yoksul köylünün ve diğer emekçi yığınların etiyle, tırnağıyla uzun ve kanlı mücadeleler vererek oluşturduğu büyük eseri; dünyanın ilk sosyalist devleti iç ve dış karşı devrimci güçlerin yoğun saldırılarına rağmen ve emperyalistlerin «bugün, yarın yıkılacak; ayakta kalması mümkün değil...» tarzındaki hülyalarının aksine adım adım gelişmeye, işçi sınıfının, yoksul köylünün ve diğer emekçi kitlelerin yapıcı ve yaratıcı gücüyle büyük toplumsal, politik, ekonomik ve askerî ilerlemeler kaydederek dünya işçi sınıfı hareketlerinin ve ulusal kurtuluş savaşlarının sarsılmaz umudu haline geldi. Diğer yandan aynı dönemde, Almanya'da gelişen faşizm iktidara geldi.

Başta işçi sınıfı ve yoksul köylülük olmak üzere kendi ülkesindeki emekçi halk ve Almanya'da yaşayan Yahudiler üzerinde çılgın ve kanlı baskı yönetimi, sömürü mekanizması oluşturan sermayenin kanlı bıçaklı bekçileri bununla yetinmeyip Alman burjuvazisini tüm dünya pazarlarına egemen kılmak için, «Alman ırkının yüceliğini» rehber edinerek Avrupa'nın birçok ülkelerine kudurgan saldırılara geçtiler. Nihayi amaçları, dünya burjuvazisinin korkulu rüyaları haline gelen dünyanın ilk işçi köylü devletini ortadan kaldırmaktı.

Faşistler saldırılarını içte ve dışta azgınlaştırdılar. Kitaplar toplu halde yakılıyor, insan haraları kuruluyor, beyin yıkama ameliyesi alabildiğine yoğunlaştırılıyor, iğrenç tertipler düzenleniyor, onbinlerce aydın yurtsever, anti-faşist ve sosyalist insan tutuklanıyor, cinayetler işleniyor, inkence usullerinin türlü biçimleri geliştirilerek tutuklulara tatbik ediliyor, ırkcı-şöven propaganda ve ajitasyon Alman insanının beynine zerkedilerek milyonlarca hiçbir suçu olmayan Yahudi asıllı insan katlediliyordu.

Ve 1941'de faşist sürüleri Moskova üzerine saldırıya geçtiler...

Sovyet halklarının sosyalizmi zorla kabule mecbur bırakıldıklarını; halkın sosyalizme olan nefreti yüzünden derhal Alman saldırganlara kucak açacakları savından hareket eden sermaye kumpanyalarının kudurgan kanlı köpekleri kısa zamanda Sovyet halklarının her bireyinin, ülkeleri için santim santim çoşkun bir

fedakârlıkla nasıl dövüştüklerini görmekte gecikmediler. Fakat iş işten geçmiş, azgın faşist sürüler Sovyet bozkırlarında haksızlığın ve zulmün batağına saplanmışlardı. Kurtuluşları mümkün değildi artık.

«Hürryetin, adaletin beşiği ve hamisi» maskelerini hiç çıkarmamaya gayret eden «güleryüzlü» burjuvazinin egemen olduğu ABD ve Büyük Britanya devletlerinden, hiçbir şey olmuyormuşçasına ses seda çıkmıyordu. Taki Sovyet orduları faşist sürüleri önüne katana dek...

Birçok Avrupa kentleri gibi Sovyet kentlerinin pekçoğu da yakılıp yıkılmış, sınai tesisler yerle bir edilmiş, ülke harap bir hale gelmiş, 20 milyon Sovyet insanı yurtları ve dünya halklarının özgür geleceği için canlarını göz kırpmadan feda etmişlerdi.

Sovyet orduları Berlin kapılarına dayanmış, çılgın faşizm yenilgiye uğrayarak dünya sosyalist sistemi oluşmuş ve böylece sosyalizm dünya ölçüsünde büyük bir zafere ulaşmıştır. Tekellerin sonsuz sömürüsü, kâr hırsları uğruna emekçi yığınları azgınca ezip sindirmek için savaşan faşistler; işçi sınıfı, yoksul köylülük ve diğer emekçi kitlelerin kendi iktidarları altında sömürüsüz, eşit ve kardeşçe, özgür bir toplumda yaşamak kesin kararlılığı ve direnci karşısında yenilgiye uğramışlardır.

Yalnız kendi ülkeleri, halkları üzerinde değil, aynı zamanda tüm dünya halkları üzerinde de zulümkâr bir egemenlik kurarak bir azınlığın kayıtsız şartsız sömürge isteği uğruna savaşanlarla; zulme, azınlığın tahakkümüne ve sömürüye son vererek emekçi çoğunluğun yönetimi altında eşit ve kardeşçe yaşanılan bir toplum uğruna dövüşenler için «ÖZGÜRLÜK» apayrı birşeydir.

Kısaca dokunduğumuz bir durumda görülen şey insanların özgürlük görüş ve anlayışlarının, onların sınıf mücadelelerinin içinde ve onun kopmaz bir parçası olduğu olgusudur. Özgürlük soyut bir kavram olmayıp sınıf temeline dayalı, toplumların gelişim çizgileriyle birlikte olgunlaşıp beliren ve mücadeleyle elde edilen bir olgudur.

İyice bliniyor ki, insanların gerçek özgürlüğü sömürünün olmadığı, hiçbir halka ve hiçbir insana ayrıcalığın tanınmadığı eşit ve kardeşçe yaşanan bir toplumda mümkündür. Sınıflı toulumlarda azınlığa tanınan sömürme ve ezme özgürlüğü, bunu kullananların dahi özgür birey olmalarını sağlayamaz. Sınıflı toplumlarda insanlar bağımlıdırlar ve hemcinslerini sömürme gibi in-

sani ilkelerle çelişen bir durum içerisindedirler. Sömürülen özgür olmadığı gibi sömüren de özgür değildir. Bunu evrenselleştirdiğimizde şu bilimsel doğruyu birkez daha tekrarlayarak özgürlük kavramının sınıf temeline olan bağlılığını br cümle ile özetlemiş oluruz: «İnsanın insanı sömürmesine son verinz; milletlerin de milletleri (veya halkları) sömürmesine son vermiş olursunuz.» İşte bu son da özgürlüğü dünya ölçüsünde noktalar.

Bunun içindir ki, biz sadece üzerinde yaşadığımız ülkenin zulüm ve baskıya karşı direnen kitlelerinin mücadelesini vermiyor; ve fakat bununla beraber ve bunun için de Asya, Afrika, Latin Amerika sömürge halklarının anti-emperyalist ulusal savaşlarıyla, uluslararası işçi sınıfının sosyalist kavgasını da vermiş oluyoruz. Yine bunun gibi, uluslararası işçi sınıfının anti-kapitalist ve anti-emperyalist mücadelesi de Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın ulusal kurtuluş savaşları ve dünya sosyalist sisteminin, dünya kapitalist sistemi karşısındaki toplumsal, politik, ekonomik, teknik, bilimsel ve askerî ilerlemeleri de bizim kendi ülkemizde yürüttüğümüz demokratlaşma ve sosyalizm mücadelemize katkıda bulunmakta ve emperyalizme indirilen dünyanın herhangi bir yerindeki darbe, dünya halklarının özgürlüğüne giden yolu biraz daha kısaltmakta ve menzilini yakınlaştırmaktadır.

Vietnam ve Kamboçya halklarının zafere ulaştırdıkları kurtuluş mücadeleleri, kuşkusuz, tüm dünya halklarının ve işçi sınıfının zaferidir ve ana güç Vietnam ve Kamboçya'nın eğilmeyen kahraman kurtuluş savaşçıları olmak üzere dünya sosyalist sisteminin, diğer yerlerde verilen ve emperyalizmi zayıf düşüren ulusal kurtuluş savaşlarının, emperyalist-kapitalizme direnen uluslararası işçi sınıfının dayanışmasıyla oluşturulmuş ve emperyalizmin yenilerek gerilemesine yol açmıştır. Bunun içindir ki, emperyalizmin Vietnam ve Kambo;ya'da kesin yenilgisi Başta Vietnam ve Kamboçya halkları olmak üzere tüm dünya halklarının ve uluslararası işçi sınıfıyla, dünya sosyalist ülkelerinin zaferidir.

Toplumlar kendi içlerindeki çelişkilere göre mücadele içine girerlerken hiçbir zaman diğer toplumlardan soyutlanamazlar. Nasıl ki, emperyalist ülkelerin varlığı geri kalmış Asya, Afrika, Latin-Amerika ülkelerinin varlığıyla mümkün oluyorsa, her sınıflı toplumda egemen sınıfların varlığı, emekçi kitlenin ona bağlı olarak varlığıyla mümkündür. Dünya emperyalist-kapita-

list sistemi ABD, Batı Avrupa ile onlara bağlı bulunan Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkeleriyle bir bütün teşkil etmektedir ve birbirlerinden ayrı düşünülemezler.

Bunun gibi dünya sosyalist sistemi, uluslararası işçi sınıfı ve ulusal kurtuluş savaşları da birbirlerinden kopmaz bir bütün teşkil ederler. Bu çağrımızın en belirgin niteliğidir.

Burada bir durumu atlamamak gerekir : Yukarda değindiğimiz gibi sosyal mücadeleler çağında dünya sosyalist sistemi, uluslararası işçi sınıfı ve ulusal kurtuluş savaşlarının aynı cepheye oturmaları, emperyalizmin yenilgisini kaçınılmaz bir hale getirir. Ve anti-empeyalist hareket mesafe kaydeder. Bu bilimsel doğrudan hareket etmeyen bir mücadele doğru çizgiye oturamaz; ne varki bu bilimsel doğruyu, herhangi bir sosyalist ülkede veya herhangi bir sosyalist parti tarafından yapılan hatalarla karıştırmamak gerekir. Anti-Sovyetizmin ne denli bir yanlışlık olduğunu bildiğimiz gibi, örneğin Sovyet yönetici kadrolarının herhangi yanlış tavırlarının eleştirilemiyeceği, sanki gökten geliyormuşçasına huşuyla karşılanması tarzındaki bir tutumun da karşısında olabilmeliyiz. Ama bu durumu anti-Sovyet bir tavır olarak asla nitelememeli. Bilmeliyiz ki, herhangi bir sosyalist ülkenin yöneticileri de, özellikle dünya ölçüsünde sosyalist mücadelelerin derinlik kazandığı bir dönemde yanlışlıklar yapabilirler. Örneğin, uzun yıllar Sovyetler Birliği'nin yönetici kadrolarında bir numaralı görev alan Nikita Khruchev, daha sonraları, bizzat Sovyetler Birliği'nde ağır eleştirilere uğradı. Bunun yanısıra sosyalist hareketin dünya ölçüsündeki bölünmesine yolaçan hareketleri tepkiyle karşılarız ve bölücülük olarak niteleriz. Fakat hiçbir zaman Çin Halk Cumhuriyeti'nin kendi içinde ulaştığı aşamaları ve başarıları da görmemezlikten gelemeyiz ve Sovyetler Birliği'nin yanısıra Vietnam'a ve özellikle Kamboçya'ya yaptığı yardımları da olumlu şekilde değerlendiririz. Fakat, sırf Sovyetler'i karşısına alıyor diye emperyalizmin vurucu gücü NATO'yu ve ekonomik birleşimi AET'i savunmasını da hiçbir surette sosyalist bir tavır olarak karşılamayız. Kore, ve Vietnam Demokratik Halk Cumhuriyetleri gibi sosyalizmin başarıya ulaştığı ülkelerin, Sovyetler Birliği ve Çin dahil olmak üzere, tüm sosyalist ülkeler karşısındaki tavırları dostane olduğu, hak eşitliği ve karşılıklı yarar ilkelerine dayandığı halde, sosyalizmin henüz başarıya ulaşmadığı, ülkelerdeki sosyalistlerin, «biri ya da öteki» tarzındaki davranışları kanımızca işgüzarca bir davranış-

tır. Sırf bir yanlışa karşı çıkmak için diğer bir yanlışı işlemek son derece sakıncalı ve bilime aykırı bir yoldur.

Bunun gibi Türkiye toplumuna özgü «sosyalist biçimler» önermek gbi, özünde bilimsel sosyalizmin düşmanlğını taşıyan, bilimsel sosyalizmin örgütlenme ilkelerine karşı çıkan, partiyi bir «diktatörya» ve parti şeflerini «diktatör» olarak gösterme çabasına giren ve bu uğurda sürekli mücadele eden tek tek görüş sahiplerine ve onların örgütsel mücadelelerine de kesin tavır takınılmalıdır. Kuşkusuz sosyalist mücadele her ülkenin kendine özgü koşulları içinde biçimlenir, sosyalist mücadele yöntemleri her ülkenin kendi özelliklerine göre seçilip uygulanır. Fakat bu hiçbir zaman bilimsel sosyalizmin genel doğrularının dışına çıkmak anlamına gelemez. Sosyalizm bir dünya görüşü olarak evrenseldir. Geçerliliği ve doğruluğu pratikte de ispatlanmış bilimsel bir olgudur.

İşçi sınıfı ve müttefikleri iktidara ancak ve yalnız kendi partileri aracılığı ile ulaşabilirler. İşçi sınıfının partisi hayatını sosyalizme adamış en bilinçli, en fedakâr unsurların oluşturdukları, işçi sınıfının birliğinin sağlandığı, eğitimin yapıldığı, işçi sınıfının müttefiklerini iktidara götüren çelik disiplinli, merkezi ve demokrat yegane araçtır. İşçi sınıfının mücadelesi hiçbir zaman politik örgütünden ayrı düşünülemez. Çünkü işçi sınıfı iktidarı ele geçirmediği müddetçe sosyalizmi gerçekleştiremez. Burada üzerinde durulması gereken en önemli konulardan biri de örgütlenmede işçi ve işçi olmayan tarzında bir ayırım yapmaktır. Bilimsel sosyalizmi benimseyen ve bunun mücadelesini veren herkes sosyalisttir. Bu, işçi olabileceği gibi, doktor, mimar, köylü ve benzeri de olabilir. Böyle bir ayırım yapmak işçi dalkavukluğundan başka birşey değildir ve sosyalist örgütlenmeye taban tabakana ters bir tutumdur.

1974'ten itibaren Türkiye'de örgütlenme konusunda yeni aşamalara ulaşılmıştır. Şayet 1961'lerden sonraki gibi tek bir örgüt olsaydı sorun kalmazdı ve sosyalistler partilerine girerlerdi. Fakat şimdi birkaç partinin kurulmuş olması durumu önemli derecede değiştirmekte, çoğu devrimcinin (Elbette bilimsel sosyalizmin örgütlü mücadele ilkesine inananları kastediyoruz,) tercihini yaparken bir hayli duraksamasına yol açmaktadır. Aslında her partinin yolu yordamı belli olmakla beraber, bazılarının hiç değilse belli kesimlerinin arasında önemli aynılıkların olması bu duraksamaya yolaçan önemli etkendir.

Örgütsüzlüğü, dağınıklığı önermek, işçi sınıfı iktidarına karşı çıkmaktır. Pek tabi, hiç kimse dobra dobra partisiz mücadeleyi önermez; ama bunu çeşitli kılıflara büründürerek amacına ulaşmak ister. Sosyalist dervişlik dönemleri, kuşkusuz, bir hayli gerilerde kalmıştır. İşçi sınıfının politik örgütlenmesini güçleştirmek, sosyalist kadroların çalışma coşkusunu kırmak vb. gibi amaçlarla haksız, yersiz ve gelişi güzel bir şekilde yapılan suçlamalara aldırmadan işçi sınıfının örgütüne katılarak ona dal ve gönül vermeli, mücadelenin doğru devrimci çizgiye oturması için ciddi çabalar harcayarak sağ ve sol sapmalardan arınmalıyız.

Özellikle Doğu'lu devrimciler, sorumluluklarının ne denli ağır olduğunun bilincindedirler. Doğu'da, hem de ilerici geçinen birtakım kişilerin, burjuva partilerine girenleri, bu partilerden parlamenter seçilenleri hoş karşılamalarına rağmen, sosyalist parti üyelerini, parlamentoculuk vs. gibi ucuz suçlamalarla yıpratmaya çalışmaları düşündürücüdür. Böylesine ithamlar sosyalistleri, elbette, doğru bildikleri yoldan alıkoyamaz. Kulak özgürlükçülerine, fısıltı mücadelecilerine, donkişotlara ve «devrim dervişlerine» fırsat bırakmamalıyız.

Halkımızın kanlı bıçaklı düşmanları olan, örneğin Hizan Şeyhinin oğlu ile Brukan Aşiretinin reisini «kendilerinden» sayan, buna karşılık özgür, eşit ve kardeşçe bir dünya uğruna mücadele veren insanları yıpratmaya çalışanların kimlere hizmet ettikleri açıktır.

Şunu açıkça belirtiyoruz : «Kaynaşmış sınıfsız bir kitleyiz» örneği halkımızın özgürlük kavgasını yozlaştırmak isteyenlere tüm gücümüzle karşı koymalıyız ve bilmeliyiz ki, bu maskeli ağa ve sermayedar hizmetkârları ortadan çıkmadan halkımızın özgürlük kavgası büyük güçlüklerle karşılaşacaktır.

Hem ilerici, yurtsever, sosyalist insanların ortadan kalkması, zindanlarda yıpranması için iğrenç oyunlar tezgâhlıyan ve azgın bir anti-sosyalist saldırıyı devamlı sürdüren gerici örgütlerde yer alıp onların iktidarı için çalışacaksın, hem de «bizim mesele» diyeceksin... Yağma yok! Saflar bellidir ve kimin ne için mücadele ettiği apaçık ortadadır.

Özgürlük ...Elbette özgürlük! Fakat kimin özgürlüğü?. Bu soruyu açıkça sormalıyız. Çünkü bu toplumsal kavgada kimin hangi safta dövüştüğünü belirgin bir tarzda ortaya serer.

Biz hiç bir kuşkuya yer bırakmadan, hiçbir kesime, hiçbir sınıfa ve hiçbir halka ayrıcalık tanımayan; içinde eşit ve kardeşçe yaşanılan, sömürünün olmadığı bir toplumun özgür toplum olduğunu söylüyoruz. Ve bunun mücadelesini veriyoruz. Bu mücadelenin, emekçi halkımızın örgütlenmesi, sosyalist bir bilince ulaştırılması ve böylece demokratlaşma ve sosyalizme yönelmesiyle mümkün olacağına inanıyoruz.

Bunun için herçeşit olanaklardan yararlanaak örgütlü bir şekilde davranmanın bilimsel bir zorunluluk olduğunu biliyoruz. Parlamentonun toplum hayatındaki etkinliğini küçümsemenin yanlışlığı ortadadır. Demokratik kuruluşlardan, sendikalara, hatta liberal kuruluşlara kadar heryerde mücadelemizi sürdürmeli, sosyalist dünya görüşünü kitlelere ulaştırmak için her yasal yolu sonuna kadar kullanmalı ve fakat herşeyden evvel sosvalist örgütlenme yolunda, hareketin güçlenmesi ve sağlam bir raya oturması için üzerimize düşeni mutlaka yapmalıyız.

Egemen çevreler, bunu önlemek için çeşitli çarelere başvuracak sosyalist hareketin bölünmesi için pekçok yolu deneyecektir. Bu bizi yıldıramaz, fakat görevimizin güçlüğünü ve sorumluluğumuzu etkin bir tarzda gösterir.

İdeolojik doğruluğu bir yana, en basit mantık dahi, aynı mekanizma tarafından ezilen kesimlerin birleşmeleri gereğini ortaya koyabiliyorken bu birliği itmek gibi ahmakça ve kitlelerin çıkarına ters düşen bir tavır takınmanın hoşgörüyle karşılanmıyacağı açıktır.

Nereden ve kimden gelirse gelsin yapılan bazı hatalar bizi doğru yolumuzdan ayıramaz. Gerçek özgürlük, eşitliğin, kardeşliğin egemen olduğu, ayrıcalıklara asla yer olmayan, sömürünün ortadan kalktığı toplumlarda gerçekleşir.

Evet özgürlük... Sömüren ve ezenlerin, baskı, zulüm ve sömürü özgürlükleri değil, halkımızın gerçek özgürlüğü...

Toprak ve Tarım Reformu ve URFA'daki Uygulama

N. HAVİN

Türkiye'de toprak reformu sorunu yeni bir konu değildir. Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana, toprak burjuvazisinin ve feodal beylerin iktidar üzerinde daha etkin olduğu dönemlerde bile toprak reformunun, Türkiye'nin kalkınması bakımından bir zorunluluk olduğu zaman zaman tartışılmış ve bu konu meclislere getirilmiştir. Nitekim 1930 yıllarında Mustafa Kemal, «Memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. Büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebileceği arazi genişliği, arazinin bulunduğu memleket bölgesinin nüfus yoğunluğuna ve toprak verim derecesine göre sınırlandırılmalıdır. Birleşmekle kuvvet vardır. Kooperatifleşmek, maddi ve manevi kuvvetleri, zeka ve maharetleri birleştirmektir,» diyerek ülkemizde toprak ve tarım reformunun yapılmasının kaçınılmaz bir zorunluluk olduğunu belirtmiştir. Buna rağmen günün şartları, büyük toprak sahiplerinin etkinliği karşısında o dönemlerde reform gerçekleştirilememiştir.

İktisadi devletçilik tezini savunan Cumhuriyet Halk Partisi, 1945 yılında toprak reformu kanun tasarısını meclise sunmuş ve bu tasarı kabul edilerek keşinleşmiştir. Buna karşı büyük toprak sahipleri büyük direniş göstermiş ve birkısım parlamenterler, başta Celâl Bayar ve Adnan Menderes olmak üzere, CHP'den ayrılarak Demokrat Parti'yi kurmuşlardır. CHP, bizzat kendi bün-

yesindeki büyük toprak sahiplerinin gücü karşısında, birkısım yöneticilerin, reformun gerçekleştirilmesi yönündeki isteklerini yerine getirme cesaretini gösterememiştir. Nitekim bu kanun, uygulama alanı bulamadan unutulup gitmiştir.

Ancak, birkısım hazine arazisinin dağıtımı ile ilgili 4753 ve 5618 sayılı yasalar 1954-1972 yılları arasında uygulanmış ve bunlar gereğince çiftçiye bir miktar toprak dağıtılmıştır.

Türkiye'de kapitalist üretim ilişkilerinin gelişimi ile ticaret ve sanayi burjuvazisi belli bir gelşme göstermş ve zamanla büyük toprak sahplerinin ve bu arada toprak burjuvazisinin iktidar üzerindeki siyasi gücü azalmıştır. Buna rağmen büyük toprak sahipleri, büyük çapta oy depolarını kontrol etmeyi günümüze kadar sürdürmüşlerdir.

Bir yandan gelişen ticaret ve sanayi burjuvazisinin pazar olanaklarını geliştirme çabaları, diğer yandan büyük toprak sahiplerinin reform konusundaki direnişi, siyasal iktidarı zaman zaman güç durumlara düşürmüş ve Türkiye ekonomisini etkilemiştir. Ticaret ve sanayi burjuvazisinin reform isteklerine rağmen, geniş oy depolarını kontrol eden büyük toprak sahiplerinin üstüne gidilememiştir.

Ancak 12 Mart muhtırasından sonra oluşan şartları uygun bulan sanayi burjuvazisi, ticaret burjuvazisini de yanına alarak kendi çıkarlarına uygun bir toprak ve tarım reformu kanununu çıkarabilmiştir. Bunu, 12 Mart muhtırasının bir gereği ve ordunun baskısı olarak gösterip büyük toprak sahiplerine karşı kendisini mazur göstermiştir. Nitekim kanunun yürürlüğe girmesinden sonra ve bugün de, sanayi burjuvazisiyle büyük toprak sahiplerinin sağcı partilerdeki politik birliği devam edegelmiştir.

Toprak ve Taarım Reformunu Zorunlu Kılan Nedenler

Başbakanlık Toprak ve Tarım Reformu Müşteşarlığı Araştırma ve Eğitim Enstitüsü Başkanlığınca, Mart 1975'te yayınlanan **«Uygulama ve Yasal Yönden Toprak ve Tarım Reformu»** adlı kitapta, reformun gerekçesi şöyle izah edilmektedir :

A) Ekonomik nedenler :

1. Nüfusumuzun % 65'inden fazlasının tarım sektöründe çalışmış olmasına rağmen gelirin ancak % 26'sı tarımsal üretim-

den gelmektedir. Buna rağmen ihracat gelirimizin % 75'i tarımsal ürünlerden sağlanmaktadır. Ayrıca 40 milyona yaklaşan nüfusumuzun beslenmesi ise yine tarım alanındaki hızlı ve dengeli çalışma ile mümkün olacaktır.

2. Türkiye'de ilkel bir teknik ile tarım yapıldığı ve bu bakımdan gerken verimin elde edilmediği. Örneğin bir traktöre düşen arazi miktarı İsviçre'de 67 dekar iken Türkiye'de 5044 dekardır.

3. İlkel tarımın doğal bir sonucu olarak verim de çok düşük olmaktadır. Örneğin Hollanda'da bir dönümden 420 kg. buğday alınırken Türkiye'de bu miktar 91-127 kg. arasında değişmektedir.

4. Tarımsal üretimin düşük olması sonucu beslenme gereksinmelerine cevap verilememekte, sanayi ve dış ticaret talepleri karşılanamamaktadır.

5. Yurdumuzda çiftçi başına düşen yıllık gelir miktarı ekonominin diğer sektörlerine kıyasla çok düşüktür. Örneğin 1967 yılında tarımda nüfus başına yıllık gelir 1488 TL. iken diğer sektörlerde 4776 TL.sıdır.

6. Arazi mülkiyetinin dağılımı adaletsizdir.

7. Tarım kredilerinin dağılması dengesizdir.

8. Tarım hala doğa koşullarına bağlıdır.

9. Tarımsal ürünlerin değerlendirme ve pazarlama olanakları yetersizdir.

B) Sosyal ve siyasal nedenler :

1. Arazi dağılımındaki dengesizlik sonucu gelirler de aynı biçimde adaletsiz ve dengesizdir. Bu da demokratik düzenin yerleşmesini ve sosyal adaletin gerçekleşmesini engellemektedir.

2. Bu dengesizlik sınıflar arasında gerginliğin artmasına, büyük toprak sahiplerinin, çağ dışı bir anlayışla, ekonomik ve sosyal üstünlüklerini siyasal nüfuz aracı haline getirmelerine sebep olmaktadır.

3. Bütün bunlar köylüleri şehirlere akın etmeye zorlamakta ve bu nedenle şehirlerin çevresinde meydana gelen gecekondular, şehirde yaşayan insanların hayatını da etkilemektedir.

C) Hukuksal nedenler :

1. Türkiye'de halen varolan toprak rejimi ile ilgili yasalar, tapulama ile ilgili mevzuat, Osmanlı döneminden kalmadır ve şimdiki ihtiyaçlara cevap vermek niteliğinden yoksundur.

2. Bunun sonucu olarak mahkemelerin çoğu bu karışık durumdan çıkan ihtilafları çözmekle uğraşmaktadır. İstatistiklere göre adli davaların yarısı taşınmaz mallar ve özellikle arazi ile ilgili uyuşmazlıklar yüzünden doğmaktadır.

Başbakanlık Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığının gösterdiği bu nedenlerin yanısıra biz, temel nedenin, sanayi burjuvazisinin gelişmesi için toprak reformunun zorunlu olduğu ve bu nedenle yasanın, sanayi burjuvazisinin çıkarlarına uygun bir biçimde hazırlandığı kanısındayız. Nitekim Toprak ve Tarım Reformu yasası tüm olarak ele alınıp incelendiğinde bu temel neden açık bir şekilde kendini göstermektedir.

Örneğin yasanın 42. maddesinde şöyle denmektedir : «Hak sahibine, istediği takdirde, kamulaştırma karşılığının tamamı için, bakanlar kurulunca tespit edilecek kamu sanayi teşebbüsleri veya iştiraklerinin ada yazılı hisse senetleri verilir. Bu hisse senetlerinin, devletçe, 19. yıl süre ile, yılda % 8 temettü garantisi tanınır. Ve bu temettü her türlü vergi, harç ve resimden muaftır.»

Yetkililerin verdikleri bilgilere göre uygulama şöyle olacaktır : Bakanlar Kurulu birkaç kamu sanayi teşebbüsünü gösterecek ve toprak sahiplerini bunlara ortak olmaya davet edecektir. Toprak bedelinin % 15'i peşin olarak, geri kalanı 19 taksitte ödenmesi gerekmesine rağmen bu sınayi teşebbüslerine ortak olacak toprak sahiplerine ödenmesi gereken taksitelerin tümü peşin olarak, hisse senedi biçiminde kendilerine ödenecektir.

Toprak reformunun köylünün alım gücüne büyük ölçüde tesir edeceği açıktır. Bugün, örneğin buz dolabı, çamaşır makinası ve benzer sanayi ürünlerini, yalnız büyük topraklara sahip olan ve genellikle şehirde oturan kişiler alabilmektedirler. Ancak toprak reformundan sonra köylülerin alım gücünün de belli bir ölçüde artacağı ve köylü tüketimindeki artışın sanayi burjuvazisine yarayacağı şüphesizdir.

Reform Yasası ve Kooperatif Sorunu

Reform yasası meclislerde görüşülürken ve daha hazırlanış döneminde sanayi burjuvazisinin ve büyük toprak sahiplerinin

çıkarlarına uygun bir biçim kazanmış, ilerici özü yozlaştırılmıştır. 1975 bütçesi görüşülürken CHP adına Zonguldak milletvekili Kemal Anadol şöyle demektedir : «14 Ekim seçimlerinde CHP en fazla oy almış fakat tek başına iktidar olamamıştır. Sağın temsilcisi MSP ise, CHP ile yaptığı koalisyon protokolünde toprak reformunun girmemesini sağlamıştır. Böylece CHP'nin hükümet kurmasından korkan toprak ağaları rahatlamışlardı. Aslında AP-CGP koalisyonu olan Talu hükümeti, istifasından birkaç gün önce, Urfa ilini toprak ve tarım reformu bölgesi ilân etmiş ve CHP'nin yarım iktidarını güç bir bölge ile karşı karşıya bırakmak istemiştir. O tarihten bu yana Urfa'da toprak örgütünün çalışmaları devam etmemektedir. CHP iktidarında, 1757 sayılı yasayı **yozlaşmış ve sulandırılmış** bulmamıza rağmen, yasanın tüm açık kapılarına ve **yetersizliklerine rağmen** Koalisyon koşulları içinde eldeki olanaklarla yetinerek Urfa'da değişiklik sağlayacak, halka, bir nebze olsun, birşeyler verecek çalışmalar yaptık ve Toprak Refurmu Örgütünü destekledik.»

Çağımızda, toprak reformunun gerçek anlamda bir reform olabilmesinin, toplumun ekonomik ve sosyal hayatında ileriye doğru bir gelişim sağlayabilmesinin temel şartlarından biri de toprağa kavuşturulan köylülerin kooperatifler biçiminde örgütlendirilmesi ve bu kooperatiflerin yeterli teknik donatım ve bilgi ile desteklenmesidir. Hernekadar reform yasasında ve buna ilişkin yönetmelikte kooperatif sorunu ele alınmış ve onun yapacağı işler sıralanmışsa da bunların uygulama alanı bulamıyacağı ilk bakışta anlaşılmaktadır:

1. Kooperatifin görevlerinden biri, Ortakların ürünlerini işlemek için tesisler kurmaktır. Uygulamada her kooperatif için bir dönümlük bir yer ayrılmıştır. Diyelim ki, A kooperatifi, domateslerini değerlendirmek için bir salça fabrikası kurmak istesin, bunu nereye kuracaktır? Ya üyelerinden birinin, ya da başkasının toprağını istimlâk etmesi gerekecektir.

2. Toprak ve Tarım Reformu Kooperatif Yönetmeliğinin 6. maddesi uyarınca, kooperatife üye olabilmek için sermayenin en az dörtte üçünün üyeler tarafından konması gereklidir. Yani parası olmayan köylü kooperatife üye bile olamıyacaktır. Bu sermaye miktarı bir üye için en az 1000, en çok 30.000 TL. oiacağına göre, topraksız köylü en az 750 lirayı kooperatife verecek, bunun karşılığında devlet te, kendisini borçlandırmak suretiyle bir miktar toprak sahibi yapacaktır. Köylü tohum ve sair ihtiyaç-

larını nasıl ve kimden giderecektir? Kooperatif kime, nasıl ve hangi sermaye ile kredi açabilecektir?

3. Ortakların ürünlerini doğrudan doğruya veya işleyerek pazarlamaları nasıl mümkün olacaktır? Örneğin bir kooperatif yeşil biber ve patlıcan yetiştirmiş olsun, tam ürün zamanı pazarlama olanağı bulamayınca kooperatif bunu nasıl başaracaktır? Bir soğuk hava deposu yapmak olanaklarından yoksun olan kooperatif, bu ürünlere ilk anda verilen fiyat ne olursa olsun ürününü elinden çıkarmak zorunda kalacaktır.

Bütün bunlar ve benzer aksaklıklar uygulamada kendini gösterecektir. Siyasal iktidarın, kooperatiflerin işlemesi konusunda son derece etkin olacağı açıktır. Tutucu iktidarların köylüye bunun için gerekli olanakları sağlaması mümkün değildir.

Urfa gibi problemleri bol bir ilde «kent köyleri» kurma bile başlıbaşına bir sorundur. Örneğin Siverek İlçesi'ni ele alalım : Yaklaşık olarak köylerin yüzde doksanında ve aşiretler arasında kan davası vardır. Yine aralarında kan davası bulunan birçok küçük köy birbirlerine komşudur. Halen bu ilçenin 7 bucağı bulunmaktadır. Bunlar :

A) Karakeçi. 1970 nüfus sayımına göre nüfusu 7.730'dur. Burada İzol ve Karakeçi aşiretleri yaşamaktadır. Aralarında kan davası halen bütün şiddetiyle devam etmektedir.

B) Çaylarbaşı. 6427 nüfusludur. Hemen bütün köyler ve aileler arasında kan davası vardır. Nüfusun biraraya toplanması ve birarada yaşaması son derece güçtür.

C) Buçak. Çaylarbaşı Buçağındaki durum burda da aynen sözkonusudur. Son on yıl içinde bu iki bucakta yaklaşık olarak 300 kişi öldürülmüştür. Halen 100'ü aşkın kişi «firari»dir. Bu bucağın nüfusu 9063'tür.

D) Şekerli. Karakeçi'deki durum burada da aynen vardır. 7376 nüfusludur.

E) Karacadağ. Nüfusu 12.703'tür. Aşiretler ihtilaf, halindedir. Siverek mahkemelerinde gün aşırı davaları vardır.

F) Dağbaşı. Nüfusu 6003'tür. Kırvar ve Bucak aşiretleri arasındaki ihtilaf yıllardır devam etmektedir.

G) Merkez Bucağı. 7939 nüfusludur. Çevre köylerin herbiri, yakın olan köylerdeki aşiret ve akrabalarının kavgalarına aynen katılmaktadır.

Bu durumlar bizzat Siverek'in içini de etkilemekte ve düşmanlık ilişkileri bu çevrenin her yanını sarmış bulunmaktadır. Birçok köyde tarım ve hayvancılık yapma imkanı nerdeyse kalmamıştır. Köylüler çoğu kez, kapalı ev içlerinde ve silâhlı muhafızların nöbet tuttukları topraklarında uyuyabilmektedirler.

Bn durumda birbirine düşman olan iki köyü bir kent köy haline getirmek nasıl mümkün olacaktır? Ayrıca kent köy kooperatifleri kurma ve bunları birleştirmek suretiyle kent köy kooperatifleri birliğini meydana getirmek olanağı nasıl sağlanacaktır? Bizce, bu şartlarda, istenilen sonucun elde edilme olanağı yoktur. (*)

Şimdiye kadar belirtmiş olduğumuz gibi, toprak reformu burjuvazinin çeşitli zümreleri arasındaki çelişkilerden doğmuş olmasına rağmen, özünde ilerici bir nitelik taşımaktadır. Ancak ayakta durmak için, destek ve olanakları zayıflamış olan MC iktidarı, büyük toprak sahiplerinin kontrol ettikleri geniş oyları, bir toprak reformuyla dağıtmamak için, sanayi burjuvazisinden yana olmasına rağmen, reformu uygulamaya geçirmeyi kolay kolay göze alamıyacaktır. Nitekim büyük toprak sahiplerinin hakim olduğu Urfa CHP örgütünde bile, toprak reformunu durdurmak için, MC hükümetine yanaşılarak nasıl oyunlar tezgâhlandığını yazımızın sonraki bölümlerinde açıklıyacağız.

TOPRAK VE TARIM REFORMUNUN URFA İLİNDE UYGULANMASI

URFA İLİNİN TANIMI

Nüfusu	: 538.131
Yüzölçümü	: 18.582 Km
İlçe adedi	: 9
Bucak adedi	: 30
Köy adedi	: 642
Şehirde yaşıyan insan sayısı	: 207.524
Köyde yaşıyan insan sayısı	: 330.607

(*) Yoğun kan davalarının ve bunun yarattığı düşmanlıkların daha çok Siverek'e özgü olduğu, Doğu'da benzer yerlerin sayıda az olduğu unutulmamalıdır.

Nüfusun ilçe, bucak ve yüzölçümüne göre dağılışı :

İlçeler	Toplam Nüfus	Şehir	Köy	Yözölçümü
Merkez	161.780	100.654	61.125	3791 Km
Akçakale ilçesi	37.108	6.096	31.012	1903
Birecik ilçesi	40.406	18.396	22.014	852
Bozava ilçesi	38.013	4.853	33.160	1550
Halfeti ilçesi	27.791	3.315	24.476	646
Hilvan ilçesi	25.547	5.185	20.362	1278
Siverek ilçesi	90.027	34.146	55.881	4314
Suruç ilçesi	53.158	15.033	38.125	799
Viranşehir ilçesi	64.301	17.850	46.451	3451

Coğrafi Durumu : Kuzeyde Adıyaman, Diyarbakır, ve Mardin, güney de Suriye, batıda Gaziantep topraklariyle çevrilidir-İlin kuzey ve batı sınırını Fırat nehri çizer. Toprak genişliği bakımından Türkiye'nin Konya, Ankara, Sivas ve Erzurum'dan sonra beşinci büyük şehridir. İl merkezinin denizden yüksekliği 550 metredir. Bu rakam güneye doğru alçalıp, kuzeye doğru yükselmektedir. Topraklarının tamamı Dicle ve Fırat nehirleri arasındadır. Genel olarak çöl iklimi karekteri taşımaktadır.

Kısmen dağlık, kısmen ovalık, yer yer kışlak ve yaylalıktır.

İlin en büyük dağı Siverek'le Diyarbakır arasında ki, Karacadağ'dır. (1919m.) Diğer dağlar Nemrut-Firuze-Karadağ-Kaşma-Tektek ve Kaplan dağlarıdır.

Güneyde Haran ovasıyla, güney batıda Suruç Ovası bulunmakitadır. Bu iki Ovayı Nemrut dağları birbirinden ayırır. Kuzeye doğu gidildikçe arazi dalgalanır. Karacadağ sırtlarına kadar Viranşehir ve Siverek ovaları uzanır. Birecik, Hilvan ve Siverek arazisi daha çok yayla görünümündedir.

Ekonomik Durumu : Genel olarak bir tarım ve hayvancılık ilidir. Büyük çapta sanayi kuruluşları yoktur. Ancak mahalli ihtiyaçları karşılıyacak küçük sanayi mevcuttur. Örneğin : dabaklık, köselecilik, demircilik, kazancılık, bıçakçılık, dokumacılık, kürkçülük, kendircilik vs. gibi. Bu ürünlerin imal şekli ilkel ve küçük çaptadır.

Artık ürünü zahire, koyun, yağ peynir, yapağı, fıstık, deri ve kendir gibi mamullerdir. Bunların dışındaki diğer ihtiyaçlar hariçten karşılanmaktadır.

Büyük çapta fabrika ve iş yeri mevcut olmadığından belirgin ve toplu bir sanayi işçisi yoktur. Ancak az sayıda kamu kuruluşlarında (Karayolları, belediye vs.) çalışan gurup işçilerle dağınık bir görünümdeki vasıfsız ziraat işçileri vardır. Bunlar çoğu zamanını dış vilâyetlerde (Örneğin Adana) geçirir. Bu bakımdan çelişki işçi paton arasında değil, toprak sahipleriyle topraksız köylü arasındadır. Kapitalist üretim biçimi henüz tam olarak yerleşmemiş, ancak şehir merkezlerinde toprak burjuvazisi ticaret burjuvazisi niteliğini kazanmıştır. Yer yer feodal üretim biçimi (Bilhassa aşiret ağası ve şeyhlerin hakim olduğu topraklarda) hala yaşamakta, üst yapı kurumlarında ise feodal düşünce tarzı hakim olmaktadır. Ancak bu düşünce tarzı son zamanlarda süratli bir gerileme kaydetmektedir.

Politik durumu : Urfa ilinin politik durumunu hakim sınıfların kendi aralarındaki anlaşmalı çekişmeleri düzenlemektedir. Hatırladığımız kadarıyla 1946 yılından bu yana hiç bir halk çocuğu parlamentoya gidememiş ve hiç biri belediye başkanı olamamıştır. Hatta köy muhtarı seçimleri bile toprak ağalarının çıkarları paralelinde yapılmaktadır.

Geçmişi bir tarafa bırakarak günümüzün tablosuna baktığımızda bütün parti ve temsilcilerinin toprak ve aşiret ağalarının tekelinde olduğunu görmekteyiz. Partilerin siyasi düşünce ve inançları önemli değildir. Örneğin halen Urfa ilinin 1 senatör ve 6 milletvekili olmak üzere 7 parlamenteri vardır. Bunların hepsi aşiret sahibi ve toprak ağasıdırlar. CHP, AP, MSP, DP milletvekilleri biribiriyle çok yakın ilişkiler içindedirler. Sömürü mekanizmasını birlikte yürütürler. Aralarında sıkı işbirliği (Örneğn Kirvelik veya kız alıp verme) vardır. Halk hangi partiye oy verirse versin, bunlardan birini tercih etmek zorundadır ve bu da aşiret sahibi ve toprak ağasıdır. Hatta geçmiş dönemin tek sosyalist partisi olan TİP bile kendini bu akibetten kurtaramamıştır. Diğer partiler içinde boş yer bulamıyan küçük çaptaki aşiret mensupları burada kümelenmiş, ancak oksandıkları zaman partilerinden ayrılıp onların saflarında yerlerini almışlardır.

Okumuşların Durumu : Bu bölgeden olan okumuşların (daha çok üniversite ve yüksek okul mezunlarını anlatmak istiyoruz) kendi çevrelerine gelip yerleşmelerinde başlıca şu nedenler rol oynar :

Parlamenter Olmak İçin : Genellikle aşiret ve toprak ağalarının siyasi nüfuzlarından yararlanmak isteyenler, okulu bitirince kendilerini parlamentoya namzet görürler. Böyleleri, döner dönmez siyasi partiler içinde kendilerine bir yer ararlar. Hangisinde umut ve boşluk görürlerse oraya kayıt yaptırırlar. Örneğin bir Dev-Genç üyesi, rahatlıkla AP'ye kaydolabilmektedir. Kendisine sorduğunuzda, «Arkadaş, siz bilmezsiniz... Başka başarı yolu yoktur,» der ve devrimci bir eda ile kendisini haklı çıkarmaya çalışır. Böyleleri en basit ve çirkin hesapların arkasında eriyip giderler.

Para kazanmak için : Böyleleri büyük kentlerdeki zengin çevrelerin renkli yaşamının hasretini çekerler. Yıllar yılı, deniz kenarında bir sayfiye yeri, bir özel araba, güzel bir kadın hayaliyle yaşarlar ve bunun olanağını sağlamak için hırsla para kazanmaya çalışırlar. Birçoğu, bu hasretini gideremeden yaşlanıp gider.

Bu arada, büyük kentlerde yerleşip barınacak kadar maddi güçleri olmayanlar da zorunlu olarak kendi çevrelerine dönerler.

Böyle amaçlarla ve zorunluluklarla gelip kendi çevrelerine yerleşen okumuşların, topluma olumlu yönde bir katkıda bulunmaları güçtür. Gençlik yıllarında çevrelerine yararlı olmayı düşünenler, ileri görüşler edinen birçokları da çıkar çevrelerinin çarkından kendilerini kolaylıkla kurtaramazlar. «Biz memleketimize hizmet için geldik» diyen pek çok okumuşun, sonuçta yalnızca kendilerine hizmet ettikleri veya feodal çevrelerle bütünleştikleri çok görülür.

TOPRAĞIN BELİRLİ ELLERDE TOPLANMASININ URFA'YA ÖZGÜ NEDENLERİ :

Cumhuriyet'ten bu yana toprak değeri artmış ve hakim unsurlar şehir bürokrasisi ile bütünleşmek suretiyle çeşitli yollardan büyük çiftlik ve arazi sahibi olmuşlardır. Bu genel görünümün dışında Urfa'ya özgü bazı nedenlerin ancak çok rastlanan birkaç şeklinden burada bahsetmeyi uygun bulmaktayız.

1 — Tescil : Toprağın belirli ellerde toplanmasının en kolay ve en yaygın şeklidir. Genel olarak hazineye ait olan toprakları işliyen köylüdür. Ancak büyük arazi parçalarını kullanma olanağı yoktur.

Şehir bürokrat kesimiyle bütünleşen, hakim sınıflar köylülerin «dilbilmez»liğinden ve kanunlardan bihaber olmalarından yararlanarak mahkemelerde kendilerinin veya köylünün zilliyetinde bulunan büyük toprak parçalarını bir araya getrip TESCİL talebinde bulunmuşlar. Davanın gereği olan ilanları da köylü haber alamamıştır. Zaten işini adliyede kolaylaştırma olanaklarına sahip olan hakim sınıflar kısa zamanda hazinenin olan ve fakat köylünün zilliyedinde bulunan bu toprakları tapuda kendi adına yazdırmışlar.

Toprağın değer kazandığı 1950-1960 yılları arasında bilhassa sürat kazanan bu usulle toprağa sahip olma işlemleri ancak 1970 yılından sonra birçok ihtilaflara neden olmuş ve halen Urfa il ve ilçelerinde ihtilaflı toprak davaları tapulama mahkemelerinde bu nedenle büyük bir yığın teşkil etmektedir. Zira toprağı kendi adına tescil eden malik, mülkiyete dayanarak köylünün tahliyesini istemekte, köylü ise yüzyıllar boyu zilliyet olduğunu ileri sürmektedir. Örneğin Siverek'in Karacadağ bucağı'nın 13 köyünün sahibi olduğunu iddia eden Bahattin Fetahlı ile köylüler (Yaklaşık 5.000 kişi) halen mahkemelik durumdalar. Toprağın mülkiyetine sahip olduğunu iddia eden Bahattin Fetahlı'nın bu köylere hiç bir zaman gelmediğini ve hatta hangi köyde kimlerin yaşadığını bilmediğini mahkeme dosyalarındaki belgelerden anlamaktayız.

2 — **Ağalığın gereği olarak kazanma** : Bilhassa toprağı olmıyan ve fakat aşiret bağları ilişkisi kuvvetli olan ağaların baş vurduğu bir yoldur. Tatbikatta şöyle gelişmiştir.

A aşireti ağası kendi hakimiyeti altındaki bir köyün bütününe göz diker. Öncelikle bu köylülere çok yakınlık gösterir. Şehirde işlerini görür. Köydeki fakirlere yardım eder. Taraflarla kirvelik münasebetlerine girişir. Böylece o köy halkının büyük itimadını kazanır. Kendisi onlara, onlar kendisine misafir olur. Köyün gelmiş geçmişini biribiriyle iyi geçinen veya, sevmiyenleri öğrenir. Bu arada köyde iki taraf oluşturur. Bunladan en çok hadise çıkarmaya müsait olanları daha çok sever. Zamanla iki taraf arasında yıllar evvel birçok ihtilafları olduğunu ve karşılıklı hakaretlerin hala unutulmadığını onlara kendi adamları vasıtasiyle anlatır. (Örneğin bir adamı, taraflardan birine, «dün akşam odada filan adam, ağanın yanında seni kötüliyerek anasını avradını vs. söyledi» kabilinden şeyler anlatır.) Öncelikle taraflar arasında basit kavgalar başlar. Her iki taraf ta adliyeye

düştü mü plan başarıya ulaşıyor demektir. Zira bu safhada her iki taraf ta ağaya, kendilerine yardım etmesini (Örneğin hapishaneden kurtarmasını) ister. Ağa ise mütaharik rolunu oynamaya devam eder. İki taraf ta vurun öldürün ben varım şeklinde tavsiyelerde bulunur. Bir gün bakarsınız A köyünden Ahmet aynı köyden birini öldürmüş haberi yayılır. Artık taraflar arasında bitmiyen bir kan davası başlanmış olur. Sonunda birileri köyü terketmek zorunda kalır. Ağa ise toprağınızı bana verin intikamınızı alırım der ve böylelikle kaçan tarafın hissesi ağanın eline geçer. Zaten bundan sonra diğer tarafı da köyden kovmak basit bir uygulamadır. A köyünü terkedip kaçanları B köyünde, B köyünü terkedip kaçanları C köyüne yerleştirir. Toprak mülkiyeti ise kendisine geçer. Bu usulun yaygın bir uygulama alanı vardır. Bizce kan davalarının esas nedeni de budur.

3 — **Tapu kayıtlarında değişiklik yapmakla kazanma** : Urfa gibi geri kalmış bir ilin kayıtları da kendisi gibidir. Örneğin Siverek ilçesinde bir nüfus kütüğünde kendinizi bulmanız tesadüf eseridir. Zira yaprakların hepsi yırtık ve eskidir. Bazı yapraklarda kopmuş olduğundan yoktur. Birçok ilçelerdeki tapu kayıt defterleri de böyledir. Bu yaprakları yok etmek veya değiştirmek mümkün olmaktadır. Bu usulu bir köylünün ağzından dinlediğimiz şekliyle anlatmaya çalışalım. Akçakale köylüsü Ahmet olayı şöyle anlatmaktadır.

«Bizim olaya Nastar veya Vize olayı denir. Biz Siyalan aşiretinden Kutman oğullarındanız. Gördüğünüz bu iki köy 120 hanedir. Bizim olayımızın kökü çok eskiye gider. 1943 yılında .... bizim tapu kütüğündeki sayfayı koparıp ayrı bir sayfa eklemiş ve bu yeni sayfada bizim köyleri kendi adına yazdırmış. Zaman zaman bizim köyü terketmemiz için jandarmaya baskı yaptırmış, adamlarına döğdürmüş ve iki tarflı bir terör, havası yaratmış. 1951 yılında Haran Nahiye müdürünün emri ile bizi Tek tek dağlarına jandarma zoru ile sürdüler. Ben o zaman 8 yaşımda idim. Bu sırada iki çocuk susuzluktan, bir yaşlı kadın açlıktan öldü. Bu dağlar susuz ve topraklar çoraktı. Ne işlenebilen toprak ve nede içilecek su vardı. Atıldığımız bu yerin adına Nağa veya Törba deniliyordu. Biz hergün mahkemelere gide gele elimizde avucumuzda bir şey kalmadı. O zaman avukatımız Faik Bucak'tı. Tam 35 defa keşif kararı çıkarıldı. Fakat biz her gelişimizde ..... telefon edip hasta olduğunu ve bugün keşfe gelemiyeceğini söylüyordu. Açlıktan ve susuzluktan dayanacak

halimiz kalmamıştı. Benle Menduh bir Suriye Loğanı (Tabanca ismi) ile birer soğan bıçağı aldık. Urfa'ya geldik ..... mahkemeden çıkıyordu. Karşısına dikildim. Etme ağam topraklarımızı geri ver açlıktan kırıldık, mahvolduk dedim. O cevap vermeden yüzüme tükürdü. Artık durulacak gün değildi. Benle Menduh tabancalarımızı çekip, bütün mermileri üstüne boşalttık. Sonra bıçaklamaya başladık. Menduh kendini kaybetmişti. Bu olayı ilk defa Çetin Altan meclise götürdü. Bizim tarafımızı başka kimse tutumuyordu. Sonra biz hapishaneye girdik, köylülerimiz de toprağına döndüler. Şimdi afla çıktım. Gördüm ki toprağımızın yarısını bizimle birlikte sürülen Sitam Ağa kendi adına yazdırmış. Kalan kısmını da köylülere paylaştırmış. Bense yine topraksızım.»

Bütün bunların yanında teker teker sayıp izah etmek imkanı olmıyan diğer çeşitli yollar ve usuller kullanılmıştır. Bunun yanında normal satınalma veya miras yolluyla topraklara sahip olan kimseler de vardır. Usul ve elde edilme şekli ne olursa olsun, şu anda Urfa'da topraksız köylü nüfusun (köyde yaşıyan) ekseriyetini teşkil etmektedir. Edindiğimiz bilgiye göre en fazla toprak sahibi olanlar ise şöyledir :

Koran Ailesi	250.000 dönüm
Karakeçili Ailesi	150.000 »
Avşar Ailesi	60.000 »
Celâl Öncel	76.000 »
Vahap Alhas	46.000 »
H. Bakır Melik	30.000 »
H. Hasan Demirkol	20.000 »
H. Mehmet Yazmacı	20.000 »
Halit Gülpınar	70.000 »
Veysi Çlebi	80.000 »

Bunlar gibi toprağı 40-50 bin dönüm civarında olan daha birçok aile ve fertler mevcuttur.

UYGULAMA

KAMULAŞTIRMANIN PARASAL DURUMU

Tahsis edilen para miktarı : 1.234.068.000 TL.
Şimdiye kadar tahsis edilmiş miktar : 713.453.000 TL.
Şimdiye kadar harcanan miktar (yaklaşık) : 600.000.000 TL.
Bundan böyle sarfedilecek : 634.068.000 TL.
Paranın tahsis edildiği yerler :

Aşağıda tabloda detaylarıyla gösterilmiştir :

Kuruluşun Adı	Tahsis Edilen Miktar	Verilen	Ne İçin Verildiği
D.S.İ.	449.375.000 TL.	199.640.000	Yeraltı su sondajları
T.C. Karayolları	158.500.000 TL.	110.000.000	Urfa il yolları
Y.S.E.	62.722.000 TL.	62.722.000	Köy yolları, içme suları
Toprak Su	58.871.000 TL.	58.871.000	Küçük su projeleri
T.E.K.	140.870.000 TL.	54.870.000	Köy Elektrifikasyonu
T.Z.D.K.	30.000.000. TL.	25.000.000	Gübre depoları
T.Z.D.K.	153.420.000 TL.	80.000.000	Tarım alet ve makinaları
Yem-sanayı	10.000.000 TL.	10.000.000	Yem fabrikası
Özel İdare	5.000.000 TL.	5.000.000	Turistik tesis
Bayındırlık	70.310.000 TL.	32.350.000	M. Eğitim ve sağlık hiz.
Orman	5.000.000 TL.	5.000.000	Ağaçlandırma
Top-isk.	80.000.000 TL.	80.000.000	Çiftçiyi kredilendirmek (Urfa dışı)
Tapulama Fondan ödenmektedir.		(Müsteşarlık Fonu)	

Görüldüğü gibi tapulama ile ilgili masraflar ayrıca Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı'nın ayrı bir fonundan ödenmektedir. Örneğin şimdiye kadar harcanan yaklaşık olarak altı yüz milyon liranın içinde toprak sahiplerine ödenen toprak be-

deli yoktur. Zira yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi toprak sahipleri için bir tahsisat konulmamıştır.

Tatbikatta şimdiye kadar kamulaştırılan Akçakale ilçesinin bütünü için 36.000.000 TL. Ziraat Bankasına yatırılmış, ancak bunun 6.000.000 TL. toprak sahiplerince alınmış, kalan kısmı ihtilaflı olduğundan bloke edilmiştir. Bu ihtilaf ya toprak sahiplerinin biribirleriyle veya müsteşarlıkla olan uyuşmazlığından ileri gelmektedir.

Kamulaştırılacak Topraklar : Toprak ve tarım Reformu Kanunu uyarınca kamulaştırılacak topraklar şunlardır.

1 — Devlete ait olan topraklar.

2 — Kamu tüzel kişilerine ait olup ta kullanılmıyan topraklar.

3 — İl, belediye ve köy tüzel kişiliği mülkiyetindeki kamu hizmetlerinde kullanılmıyan arazinin tamamı.

4 — İl, belediye ve köy tüzel kişiliğinin mülkiyetindeki mera, yaylak ve kışlakların bu kanun hükümleri gereği saptanan miktardan fazla olan kısımları.

5 — Devletçe borçlandırılmak suretiyle başka yerlerde iskan edilen kimselerin eski yerlerinde bıraktıkları toprakların tamamı.

6 — İstisnalar dışında (T.T.R.K. 6. ve 128 m.) kiraya veya ortakçılığa verilen toprakların tamamı.

7 — Kanunun toprak sahiplerine bıraktığı miktarı aşan kısmın tamamı.

Bırakılacak Topraklar : Toprak ve tarım reformu Kanunu' nun 28. maddesi uyarınca Örnek işletme sayılmıyan arazilerde Urfa ilinde toprak sahiplerine bırakılacak arazi miktarı ilçelere göre, arazinin kuru veya sulu olması özellikleri itibariyle şöyle saptanmıştır. (Bu saptama arazi verimliliği ve indeksine göre yapılmaktadır.)

Bir çiftçi ailesine bırakılacak kuru arazi miktarı :

Akçakale, Birecik, Halfeti, Suruç, Urfa	:	En az 728, en çok 1456 dönüm
Bozova, Viranşehir, Hilvan	:	En az 799, en çok 1598 dönüm
Siverek	:	En az 884, en çok 1768 dönüm

Bir çiftçi ailesine bırakılacak kuru arazi miktarı :

Akçakale, Birecik, Halfeti, Suruç, Urfa	: En az 212, en çok 424 dönüm
Bozova, Viranşehir, Hilvan	: En az 233, en çok 467 dönüm
Siverek	: En az 279, en çok 559 dönüm

Ancak T.T.R.K 28. maddesi uyarınca ÖRNEK İŞLETME sayılabilecek arazi sahiplerine yukarıda belirtilen miktarın iki katı verilecektir.

Örnek işletme ise aynı kanunun 7. maddesinde şöyle tanımlanır : «Belli üretim hedeflerine ulaşmak için, bulunduğu bölgenin ekonomik ve ekolojik şartlarına, göre modern tarım usullerini uygulayan, tarımsal bir işletme planı ile çalışan, işletme muhasebe kayıtları tutan, toprak ve tarım reformunun uygulandığı bölgede son üç yılda birim alandan bölge ortalamasının Bakanlar Kurulunca tesbit edilecek belli katı kadar fazla tarımsal üretim elde eden, işletme tipine ve büyüklüğüne göre gerekli tarımsal alet ve vasıtalara sahip olan işletmelerdir.» devamla «Bir tarımsal işletmenin örnek tarım işletmesi sayılabilmesi ..... Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı'nın bağlı bulunduğu bakanlığın önerisi üzerine bakanlar kurulu tarafından tesbit edilir.» denmektedir.

Milli Cephe Hükümeti'nin kurulmasından bu yana toprak sahipleri bir yandan reformu engellemek için aşağıda izah edeceğimiz bir çok yollara baş vurmanın yanı sıra ellerindeki traktör vs. ekipmanı neden göstererek topraklarının örnek işletme olarak kabul edileceğine muhakkak gözü ile bakmaktadırlar. Bu nedenle kanunun yine kendilerine tanıdığı seçme hakkını kullanmak üzere örnek işletme hesabı üzerinden kendilerine toprak ayırmaktadırlar.

Toprak Dağıtımı : Genel olarak Türkiye'de toprak reformu ile dağıtılacak tüm topraklar topraksız veya yeter toprağı bulunmayan çiftçi ailesini topraklandırmaya yetmemektedir. Bu bakımdan T.T.R.K. 52. maddesi toprak dağıtımında bir sıra gözetmiştir. Bu sıraya göre, topraktan yararlanacaklar üç gurup içinde toplatılmıştır.

A Birinci gurup :

a) Kendisinin veya ailesi üyelerinin toprak ve tarım reformu bölgesi içinde ve dışında yeter toprağı olmayan çiftçiler.

b) Toprak ve tarım reformu bölgesi içinde ve dışında hiç toprağı bulunmayan veya yeter toprağı olmayan ve reform bölgesinde en az üç yıldan beri başkasının toprağında kiracılık veya ortakçılık yapan çiftçiler.

B İkinci Gurup

Kendisi ile ailesi üyelerinin hiç toprağı bulunmayan, toprak ve tarım reformu bölgesinde başkalarının toprağında en az üç yıldan beri geçimini tarım işçisi olarak sağlayan aile başkanları.

C Üçüncü Gurup

Toprak ve tarım reformu bölgesinde oturan, ailesinden ayrı yaşamayı tercih ettikleri tesbit olunan ve çiftçilikle geçinen reşit çocuklarıdır.

Bu sıralama gereğince toprak birinci guruba öncelikle dağıtılacaktır. Ondan sonra kalırsa ikinci guruba dağıtılacak artan üçüncü guruba verilecektir. Ancak guruplardan herhangi birine, yetmediği yani aynı gurup içindekilerine verilecek toprak miktari kafi gelmediği hallerde, aynı kanunun 53. maddesi gereğince tayin edilen ve aynı gurup içindekileri sıralamayı tanzim eden şekil ve usul dairesinde dağıtım yapılacaktır.

Bu durumda her üç guruba da toprağın yeterli bulunması halinde dağıtım Urfa ilinde toprağın kuru veya sulu olması özellikleri iitbariyle şu şekilde yapılacaktır.

Urfa ve ilçelerine göre 5 nüfuslu bir çiftçi ailesine verilecek kuru arazi miktarı

Akçakale, Birecik, Halfeti, Suruç, Urfa	:	En az 122 en çok 243 dönüm
Hilvan, Bozova, Viranşehir	:	En az 134 en çok 267 dönüm
Siverek	:	En az 147 en çok 294 dönüm

Urfa ve ilçelerine göre 5 nüfuslu bir çiftçi ailesine verilecek kuru arazi miktarı

Akçakale, Birecik, Halfeti, Suruç, Urfa	:	En az 23 en çok 45 dönüm
Hilvan, Bozova, Vıranşehir	:	En az 25 en çok 49 dönüm
Siverek	:	En az 30 en çok 59 dönüm

T.T.R.K. 58. maddesi uyarınca köylüye dağıtılacak toprak yapılacak mesken ve krediler karşılığı köylü Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı'na borçlanacaktır. Borçlar, borçlandırmadan sonra gelen yılın Ocak ayını izliyen ve Toprak ve Tarım Re-

formu Müsteşarlığınca hasat dönemleri dikkate alınarak, tesbit edilecek aylardan başlamak üzere 25 yılda ve 25 taksitte, faizsiz olarak ödenecektir.

Ancak kendisine toprak verilen çiftçi, ilk üç yıl aday çiftçi durumundadır. Bu üç yıl içinde kanuna uygun bir şekilde toprağını işliyemediği takdirde kendisinden toprağı geri alınacaktır. Bu karara karşı köylü mahkemelerde bir ay içinde itiraz edebilecektir. Ancak verilen mahkeme kararı kesindir.

Geri alma halinde toprak verilenin ödediği karşılık ve taksitler, faizsiz olarak, dağıtım giderleri ve elde edilen faydalar mahsub edildikten sonra, kendisine geri verilecektir.

Toprak Bütünlüğünün Korunması : Toprak ve Tarım Reformu Kanunu gerek toprak sahiplerine 28. madde uyarınca bırakılan ve gerekse 54. madde uyarınca köylüye dağıtmayı öngürdüğü ünitelerin daha küçük parçalara bölünmesini önlemiştir. Bu şekli ile yukarıda miktarlarını dönüm olarak belirttiğimiz toprak üniteleri daha küçük parçalara bölünemiyecektir. Bu konu T.T.R.K. Altıncı bölümünde «Dağıtılan ve sahibine bırakılan topraklara ait hükümler» başlığı altında düzenlenmiştir.

Satma, satınalma vs. şeklindeki ifraz ve taksimle ile kayıtların dışında tatbikatta en çok karşılaşılacak olan **miras yoluyla arazinin parçalanmasını önleyici tedbirlere** dokunmayı uygun bulmaktayız. Kanunun 68. maddesi şöyle bir hüküm getirmektedir.

Miras bırakanın ölümünden en geç 2 ay sonrasına kadar mirasçılar murisin menkul ve gayrimenkul (tarımla ilgili) mallarını Toprak ve Tarım Reformu müsteşarlığı'na bildirmekle yükümlüdür.

Mirasçılar kendi aralarında anlaşarak, kanunun aradığı şartları haiz bir mirasçıyı seçerek 6 ay içinde devir ve temlik edecektir.

Mirasçıların anlaşamaması halinde dağıtım yolu ile verilen toprak ve diğer mallar geri alınacaktır. Mirasçının şahsına ait toprak varsa kamulaştırılacaktır.

Toprak ve Tarım Reformu örgütü ise, mirasçılar arasında kanunun öngördüğü sıralamaya göre en önde gelen mirasçıyı borçlandırmak suretiyle toprak ve üzerindeki yapı ve tesislerle birlikte tarımla ilgili taşınır malları kendisine devredecektir.

Kanundan anladığımız bu açıklamaya göre, bu konu ilerde büyük problemler doğuracaktır. Örneğin, Urfa ili gibi doğumu kontrol altına alınmamış ve bu hususta köylülerin hiç bir tedbir almadığı geri kalmış bir bölgenin köylüsünün ortalama 5-6 çocuğu bulunmaktadır. Örneğin kendisine toprak dağıtılan A nın on yıl sonra öldüğünü düşünelim. Geriye 5 çocuk bırakmıştır. Bunlardan ancak birine toprağın tamamı verilecek, diğer 4 çocuk topraksız ve işsiz kalacaktır.

Yazımızın başında belirtiğimiz gibi, sanayi burjuvazisinin çıkarına uygun olarak düzenlenmiş bu kanun gereğince sanayi siteleri kurma imkan ve olanakları mevcut olmadığına göre bu topraksız köylüler nereye götürülecektir. Bunlar için büyük çapta fabrika veya iş yeri temini ancak sanayi burjuvazisinin çıkarına uygun düştüğü taktirde kurulacak, fakat devlet herhangi bir katkıda bulunacağını belirtmemektedir. Kendine açık pazar yeri bulmak için toprak reformunu zaruri gören sanayi burjuvazisinin ise bu sorunu nasıl ve ne şekilde organize edeceği hususunda da kanunda bir açıklama yoktur. Kooperatifler ise zaten bu imkan ve olanaklara sahip değildir.

C.H.P. bu problemi halk sektörleri, ve Kooperatifler bankası kurmak yolu ile halledeceğini düşünmekte idi. Oysaki bu yolla da çözüm getirme imkanı yoktur kanısındayız. Nitekim başından beri C.H.P. bile bu kanunla reformun hedeflerine varamıyacağını savunuyordu. Fakat koalisyon ortağı Millî Selâmet Partisi kanuna dokunmama şartını ortaklık protokoluna koydurmayı başarmıştı.

Gelecek sayıda devam edecek.

MOZAMBİK KURTULUŞ MÜCADELESİ

Devrimci Güçler Sosyalizm Yolunda

Sömürge sisteminin parçalandığı çağımızda, halklar yeni bir hayatın kurucuları olarak ortaya çıkıyorlar, Asya'da, Afrika' da millî kurtuluş devrimlerinin çoşkun gelişmesi emperyalist sisteme amansız darbeler indirmektedir.

Bugün sömürge boyunduruğunu fırlatıp atan yiğit Mozambik halkı, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatın yeniden düzenlenmesini kararlaştırmıştır.

Mozambik Devlet Başkanı Samora Machel, «Ülke ekonomisi, Portekiz'in sömürgeciliği yüzünden berbat bir durumdadır. Soğukkanlılıkla durumu tartmalı ve bozuklukları saptayarak el koymalıyız. Mozambik anti-emperyalist, anti-sömürgeci, sosyalist bir ülke olacaktır.» diyor. Ülkedeki demokrasinin halk demokrasisi olacağını belirten Machel, kapitalizme ve insanın insan tarafından sömürülmesine karşı olduklarını belirtiyor. Uzun yüzyıllar sömürgeciliğin boyunduruğunda yaşamış, ekonomik ve sosyal hayat bakımından oldukça geri bir düzeyde olan bu Afrika ülkesinde sosyalizmin kuruluşu elbette büyük çabaları gerektirmektedir. Mozambik'in devrimci yöneticilerinin bunun bilincinde oldukları anlaşılıyor. Bu konuda Machel şunları şöylüyor :

«Biz herşeyin bir anda olup bitmesini arzulayan «çılgın devrimci»lerden değiliz. Sömürge toplumundan sosyalist topluma geçmenin zamana ihtiyacı olduğunun bilincindeyiz. Beklemesini ve adım adım ilerlemesini bildiğimizi sanıyorum.»

Afrika'daki bütün ulusal hareketler gibi Mozambik hareketi de Avrupa sömürgeci yönetimi şartlarında doğdu. Son elli yıldır. Portekiz yönetiminden çekilen acılar ulusal birliğin kaynağı olmuştur. Uluslaşma; dil, toprak, ekonomik ve kültürel birliğin tarihi olarak meydana getirdiği istikrarlı bir topluluğun ortaya çıkışı şeklinde olmamıştır. Mozambik'te sömürge yönetimi; bölme, istismar, zorla çalıştırma ve sömürgeciliğin diğer metotlarıyla, bölgesel toplulukların ve psikolojik yakınlaşmanın temellerinin doğuşunu hazırlamıştır.

Aynı şeyleri gören ve aynı şartlarda yaşayan topluluklar arasında bağlantı sınırlı idi. Hertürlü bağlantı sömürge yönetimi aracılığıyla oluyordu. Doğal olarak bu durum, bütün bölgede tek bir bilincin oluşmasını yavaşlatıyordu. Mozambik'i Portekiz'in bir «eyaleti» ve halkını da Portekizli kabul eden «Büyük Portekiz» politikası, durumu daha da ağırlaştırıyordu. Radyo, gazete aracılığıyla ve okullarda devamlı olarak «Portekiz'den» bahsediliyor, Mozambik sözü pek az geçiyordu. Bu propaganda köylüler arasında «Mozambik» kavramının doğuşuna büyük ölçüde engel olmuştur. Portekiz ise birleştirici faktör olmaktan çok uzaktır. Bu durum, halkın içinde bulunduğu sosyal birimin ötesini görmemesine yolaçıyor, kabilecilik duygularını da güçlendiriyordu.

Mozambik'te Halk Direnişi

Silâhlı isyandan toplu göçe kadar değişen çeşitli direnme biçimleri, sömürgecilerin varolduğu heryerde görülmüştür. Fakat, sömürgeciliğe karşı direniş belli bir anda bütün topluma göre küçük ve sınırlı bir topluluktan geliyor ve baskının sadece bir yönüne, o özel topluluğa yönelmiş baskıya karşı olduğu için de daha dar boyutlarda kalıyordu.

Aktif direnme, son olarak 1918'de Barwe Mokombe'sinin (Kralının) Tete Bölgesinde yenilmesiyle ezildi. 1930'lardan itibaren, genç faşist devletin sömürge yönetimi, iktidarın geleneksel yapısını, özellikle fiziki olarak tahribederek bütün Mozambik'e yayıldı.

Bundan sonra baskı da, direnme de sertleşti. Direnmenin merkezi Portekiz sömürgeciliğinin ulusal kuklaları haline gelen geleneksel hiyerarşiden, kişilere ve guruplara kaydı. Böyle olmasına rağmen geleneksel liderlerin direnişinde olduğu gibi, bu gurup ve kişiler de amaç ve eylemleriyle, uzun süre tecrit edilmiş olarak kaldılar.

Sömürgecilere ve onların kültürüne karşı tavır, psikolojik te olsa yaygınlaştı. Fakat, bu, Mozambik'in geleneksel kültürü, Portekiz'le geçmiş mücadeleler ve o günkü baskının yarattığı tecrübeler ile sınırlı, biliçsiz ve içerikli olmayan bir tavırdı.

Portekiz'li sömürgeciler, kendi kültürlerini bütün sömürgeye yaymak istiyorlardı. Fakat halkın durumu gözönüne alınırsa bunun gerçekleşmiyecek birşey olduğu anlaşılır. Nüfusun yüzde ikisini geçmeyen bir kesimin dışındakilere, Portekizlilerin hayat şartlarını sağlamak biryana, bunun umudunu vermeleri dahi mümkün değildi. Diğer sömürgeci devletler gibi, Portekiz'de «fakir vahşilerin» «medeniyet» için duydukları hayranlığı yanlış hesapladı. Portekiz'lileri, sadece vergi verirken, kendilerine zorla iş yaptırmak için belge imzalatırken veya toprakları ellerinden alınırken gören Afrikalıların, Portekiz kültürü hakkında olumsuz düşünmeleri doğaldı. Bu düşünceler Portekiz yönetimine düşman, politik bir karakter kazandı.

Ulusal Nitelikte İlk Hareketler

Gelişen ulusçu akımların ülke çapında yayılmasının uygun şartları yoktu. Politik örgütlenme üzerindeki yasak ve bu nedenle çalışmaların gizli sürdürülmek zorunda olması, geleneksel toplum yapısının dejenere olarak çözülmesi ve kırsal alanlarda modern eğitimin olmaması, ulusçu düşüncenin ufak bir azınlık arasında yayılmasına ve muhalefetin bölgesel kalmasına sebep olmuştur. Bu ulusçu fikirlere sahip azınlığın büyük kısmı, kabilecilikten kurtulmuş, çoğu Afrika'lı ve melez olan aydınlar ve ücretliler, başka bir deyişle, nüfusun küçük bölümlerinden oluşan şehirlilerdi.

Şehirlerde, yığınlar sömürgeciliğin gücünü üzerlerinde açık olarak hissediyorlardı. Sömürgeciliğin başarısı, Afrika'lıların emeğinin sömürüsü; gücü de hareketin zayıflığı üzerine inşa edilmişti. Şehirlerde kabile ilişkilerinin bulunmaması ulusçu akımların güçlenmesine yardım etmiştir. Mozambik'in bütün

Mozambik'lilerin ülkesi olduğunu görmeleri, birliğin doğuracağı gücü anlamalarına yardım etmişti.

Yeni Portekiz cumhuriyetinin (1910-1920) liberal eğilimlerinden cesaretlenen bu guruplar, dernekler kurmuşlar, çıkardıkları gazetelerde sömürgeciliğe ve istismara karşı kampanyalar açmışlar, eşit haklar istemişler ve sonunda sömürge sisteminin tümünü hedef almışlardı.

Mozambik'te 1920'lerin başında, sonradan Associacao Africana adını alan Grêmio Africana (Afrika Birliği) kuruldu. Bu derneğin taleplerinden ve gücünden korkan yönetim, 1930'ların başında Portekiz'de esen faşist rüzgarların da etkisiyle bir yıldırma ve örgüte sızma kampanyasına girişti. Örgütü, bazı liderlerin yardımıyla konformist bir çizgiye getiren sömürgeciler, bu kampanyada başarılı oldular. Bundan sonra örgüt içinde daha radikal bir kanat oluştu. Bu kanat bir müddet sonra örgütten ayrılarak İnstituto Negrofilo'yu kurdu. Siyah Afrikalılar bu örgütte yoğunlaşırken melezler Assosiacao Africana'ya katılma eğiliminde idiler.

Salazar'ın yeni devletinin kurulmasından sonraki baskılar bu politik hareketliliğe son verdi.

Faşist kuvvetlerin büyük bir yenilgiye uğradığı İkinci Dünya Savaşı sonlarında politik faaliyetler de yeniden bir canlanma görüldü. Dünyada güç dengesinin değişmesi ve ulusçu akımların güçlenmesi, etkisini Afrika'da da gösterdi. Bütün dünyada yayılan, kendi kaderini tayin hakkı akımı, Lizbon'da bu akımın kendi kontrolündeki topraklara girmesini önlemeye çalışan faşist bir hükümetin varlığına rağmen, Portekiz sömürgelerinde de geniş yankılar yaptı.

Aydın Hareketleri :

Aydınlar, dünya olaylarını izleyebilen, dış dünya ile yeterli ilişkisi olan, sömürgecilik olayını bir bütün olarak anlıyabilmek için gerekli analitik düşünce anlayışını edinmiş, eğitim görmüş küçük bir azınlıktı.

Mozambik'te sömürge yönetiminin çizdiği sınırlar içinde değil, kendi çizecekleri sınırlar içinde mücadele etmeye kararlı, isyancı bir nesil doğdu. Bunlar, Mozambik'teki durumun şu üç temel özelliğinin, sömürge sisteminin ırk ayrımını ve istismarını,

sömürgecilerin gerçek zayıflıklarını, genel olarak insanlığın sosyal evrimi ve buna bağlı olarak Afrika ve Amerika'da siyahların mücadelesinin başlamasıyla kendi halkının bu mücadeleye sessiz kalması arasındaki çelişkiyi görebiliyorlardı.

Bu aydınlar, sadece durumu tahlil edebiliyorlardı, daha fazlasını yapmaları da beklenemezdi. Mücadelenin alanını sınırlayan iki önemli etken şunlardı: Birinci etken, baskıcı yapının genişliği ve uzun süren faşist yönetim zamanında oluşan gizli polis ağı idi. İkincisi ise şehirdeki bilinçli azınlığın hergün vahşetin tehdidi altında olan, sömürü altında ezilen ve acı çeken geniş halk yığınlarıyla bağ kuramaması idi. Bu yüzden direnmenin aydınlar arasında hapsolan kültürel bir hareket olarak kalması şaşırtıcı değildir.

1949 yılında Güney Afrika'da okumuş bazı öğrencilerin öncülüğüyle lise öğrencileri NESAM adlı bir örgüt kurdular. Faaliyetlerini sosyal ve kültürel çalışmalar görüntüsü altında yürüten bu örgüt, ulusal bağımsızlık fikrinin yayılmasına çalıştı ve Portekiz kültür egemenliğine karşı yapılan hareketleri destekledi. Polis, örgütün faaliyetlerini başından itibaren çok sıkı izledi. Herşeye rağmen, NESAM 1960'lara kadar yaşadı ve çıkardığı Alvor adlı dergi, ağır sansür altında olmasına rağmen, grup toplantılarında ve tartışmalarında gelişen fikirlerin yayılmasına yardım etti. Bu dönemde NESAM'ın dışında, aydınlar arasında UDENAMO, MANU ve UNAMI adlı örgütler Portekiz sömürgeciliğine karşı ulusal hareketin gelişmesi için kuruldular. Fakat bu üç örgüt Mozambik Kurtuluş Cephesini (FRELİMO'yu) kurmak amacıyla birleştiler.

Silâhlı Mücadele Dönemi :

Mozambik halkı, ülkenin bağımsızlığını kazanmak için FRELİMO önderliğinde 25 Eylül 1964'te silâha sarıldı.

Örgütün ilk lideri Edvardo Mondlane, bu konuda şunları söylüyor:

«Barışçı yollardan bağımsızlığımızı kazanabilmemiz için gerekli her şeye başvurmakta kararlı olmamıza rağmen, savaşın gerekli ve kaçınılmaz olduğu sonucuna varmıştık. Başka sömürgeci güçleri tanıyan kişiler, bizi sebepsiz yere şiddete başvurmakla suçluyorlar. Son kırk yılda yeralan her türlü legal, demokratik ve reformist eylemlerin sonu onları yalanlıyor.

«Portekiz'deki hükümetin yapısı, doğal olarak, barışçı bir çözümü imkânsız kılar. Uluslararası alanda pek az saygı toplayabilen bu hükümet, Portekiz içinde ekonomik büyümeyi ve sosyal gelişmeyi sağlayamadı. Sömürgelere sahibolması ona bu başarısızlığını gizleme olanağı sağlıyor. Sömürgeler ekonomiye katkıda bulunur. Portekiz'in dünyadaki, özellikle finans dünyasındaki durumunu kuvvetlendirir, durumlarından memnun olmayan kitlelerin ileri hareketlerini güçleştiren imparatorluk mitinin yaratılmasını sağlıyor. Portekiz hükümeti, sömürgeleri kaybettiği zaman düşeceği kötü durumun farkındadır. Sömürgelerin metropol ekonomisine katkısı, işçilerin sömürülmesi ve sömürgelerdeki kaynakların sömürgeci ülkenin yararına kullanılması şeklindedir. Ayrıca, fakir ve eğitim görmemiş Portekiz' lilere sömürgelerde imtiyazlı işler verilerek hoşnutsuzlukları önlenir.

«Bu nedenle sömürge yönetiminde bir liberalleşme beklenemez. Kaldı ki Portekiz içinde demokrasiyi ortadan kaldıran faşist bir hükümetin, sömürgelerin siyah halkına daha fazla özgürlük tanıması düşünülemez.»

Bu nedenle FRELİMO liderleri silâhlı mücadelenin zorunlu olduğuna inandılar. FRELİMO'nun 1962'de kurulması ve 25 Eylül 1964'de silâhlı mücadeleye başlaması arasında geçen zamanın kısa olmasının sebeplerinden biri de kuvvet kullanılmasına muhalif kimsenin olmamasıdır.

Sömürge sistemi altında çekilen acılar, eylem için büyük özlem, savaş için gerekli olan cesaret ve kararlılığın varlığı, uygun şartları yaratıyordu. FRELİMO'nun bütün yapacağı, örgütlenmeyi sağlamak ve güçleri harekete geçirmekti.

FRELİMO ordusu halkla sıkı bir şekilde kaynaşmıştı. Onun istihbarat ve erzak kaynağı olan halk Portekiz için de tehlike kaynağı idi.

Kurtuluş hareketlerinin en önemli ve en sürekli avantajı, kendi ülkelerinin halkıdır. İlk görev, hareketin ve halkın içindeki birliği sağlamaktır. FRELİMO'nun başarısı büyük ölçüde Mozambik'te kurtuluş hareketini bir bütünlüğe kavuşturmasıdır. Halk kabile, din ve diğer ayrılıklara rağmen bu hareket içinde birleşik bir durumda idi. Bunun yanında, aynı düşmana karşı çarpışan güçlerin hareket birliğini sağlamaları gerekmektedir. FRELİMO açısından bu,Portekiz sömürgelerindeki kurtuluş ha-

reketleriyle, yani Angola'daki MPLA ve Gine Biso'daki PAIGC ile ittifak anlamına gelmekte idi.

Bu işbirliği anlayışı ile 1961'de Portekiz Sömürgelerinin Örgütleri Konferansı (CONCP) kuruldu. FRELİMO bu kuruluşa 1962'de katıldı.

O dönemde Portekiz'deki faşist rejime karşı, ülke içinde de büyük bir mücadele verilmekte idi. O rejim hiçbir anlamda demokratik değildi ve Portekiz halkını temsil etmemekte idi. Portekiz'in içinde hükümete karşı güçlü bir yeraltı muhalefeti vardı ve bu olgu işbirliği için başka bir kaynak yaratmakta idi. Sömürgelerdeki ve Portekiz'in içinde diktatörlüğe karşı olan güçler, aynı ortak düşmana karşı çarpışmakta idiler. CONCP'nin olduğu gibi Portekiz Kurtuluş Hareketinin de Cezayir'de bürosu vardı; bu suretle bunlar arasındaki organik ilişki rahatça sağlanmakta idi.

Bunlardan başka, Mozambik devrmcileri başka birçok ülke ile de ikili ilişikler kurmuş bulunuyorlardı. Edvardo Mondlane bu konuda şunları söylüyor:

«Bizim yaptığımız gibi ulusal onurları için savaşmış olan, aynı zamanda üçüncü dünyanın sorunlarını paylaşan Kuzey Vietnam, Kuzey Kore ve Küba gibi ülkelerle, özellikle verimli fikir alış-verişleri olmaktadır.

«Sosyalist ülkeler, kurtuluş hareketlerinin güçlü destekçisidirler. FRELİMO bunlarla son derece samimi ikili ilişkiler kurmuştur ve önemli maddi yardımlar almaktadır.»

Yeni Mozambik :

Daha kurtuluş hareketinin devam ettiği yıllarda, lider Edvardo Mondlane, hareketin amaçlarını şöyle belirtiyordu:

«Mücadelemizin amacı sadece yıkmak değildir. Bu mücadele, en başta açlığın olmadığı ve bütün insanların hür ve eşit yaşadığı yeni bir Mozambik'in yaratılmasını hedef almıştır. Elimizde silâh dövüşüyoruz ve bizim istediğimiz Mozambik'i kurabilmek için herşeyden önce Portekiz sömürge sistemini yıkmaktır..

«Ancak bundan sonra kendi emeğimizi ve servetimizi kendimiz için kullanmak imkânını elde edebiliriz.

«Kurtuluş sadece Portekiz otoritesini söküp atmaktan ibaret değildir. Kurtuluş aynı zamanda yeni bir ülke yaratmaktır, ve bu iş sömürgeci devletin yıkılışı sırasında da yapılmalıdır.

«Sömürgeci devletin yıkıntıları üstünde devrimi meydana getiren kuvvetlerin yapısına uygun olan yeni bir güç doğmaktadır. Savaştan önce iki otorite birarada yaşıyordu: Sömürgeci otorite ve sömürge sistemine tâbi olan, onunla bütünleşen, fakat herşeye rağmen belirli otoriteye sahip geleneksel şeflik. Belirli bir alanda sömürgeci güç, gerilla zaferleri sonucu parçalandığı anda, bu bölgede idarî boşluk doğmaktadır. Bununla beraber kabile şeflerinin güçleri ülkenin geleneksel hayatı içinde kök salmıştır. Ve bu geçmişte zorun üzerine değil, halkın yasa anlayışı üzerine temellenmiştir. Bu nedenle, bu anlayış gelecek için bölgecilik ve kabilecilik eğilimlerini içinde taşımaktadır. Sömürge öncesi dönemde bu tip geleneksel yönetim, sınırlı bir bölgede de olsa, çoğunluğun çıkarlarına uygun bir örgüt şekli yaratabilmiştir. Fakat bu şeklinde dahi, dar bir alanda kurulan bu yönetim, modern bir devletin temellerini yeterli bir tarzda şekillendiremez. Diğer bölgelerde ise, bu güç şimdi metafizik ve dinî görünümler altında köylülüğün sömürüsüne yolaçan feodal unsurları içinde taşımaktadır. Bu gibi sistemlerin yaşamasının, amacı sosyal ve politik eşitliği sağlamak olan bir devrimin gelişmesinin önünde engel teşkil edeceği açıktır. Kurtarılmış bölgelerde kabilecilik, batıl inançlar ve ekonomik politik sorunların darboğazları ile mücadele etmenin yanında, bu tip etkilerin de ortadan kalkmasını sağlamalıyız. Gelecek her zaman bizim ellerimizin ve aklımızın eseri olacaktır.»

Not : Bu yazı, 1969'da Dar es Salam'da katledilen Mozambik Kurtuluş Cephesi'nin (FRELİMO) ilk başkanı Edvardo Mondlane'nin «Mozambik Kurtuluş Mücadelesi» adlı kitabından (Yöntem Yayınlarından) özetlenmiştir.

DİYARBAKIR OLAYLARI

Faşistlerin Oyunları Geri Tepti

Aylardır giderek azgınlaşan, küstahlaşan faşist saldırganlık, nihayet Diyarbakır surları önünde bozguna uğradı.

Faşistlerin, Gerede olaylarının hemen arkasından Diyarbakır da gösteri yapmaya kalkmaları kendileri açısından bir bakıma şanssızlıktı. Ama Diyarbakır'da kitlelerin faşistlere karşı tepkisi, salt Gerede olaylarının yarattığı gerilimden dolayı değildi. Aslında Gerede olayları olmasaydı da Diyarbakır'da faşistlerin girişebileceği herhangi bir boy gösterisinin, halkın sert tepkisiyle karşılanması kaçınılmazdı.

Daha önceleri, faşist beslemeler, mezhep sürtüşmelerini de körükleyerek, MSP'nin ortaçağ artığı bir kısım kadrolarını kullanarak Elâzığ, Malatya, Bingöl, Muş, Erzincan gibi Doğu illerinde sokak gösterileri düzenlemeye ve ilerici güçlere saldırmaya muvaffak olmuşlardı. Ama onlar Diyarbakır'a ve Güneydoğu illerine pek sokulamadılar. Özellikle Diyarbakır'da gençlik kesiminde, okullarda hiçbir etkinlik kazanamamışlar, sinmişlerdi. Faşistler, ötedenberi Diyarbakır'ın bu durumunu bozmaya, Güneydoğu'ya sokulmaya çalışıyorlardı.

Bu sırada, iktidara geldiğinden bu yana mevcut toprak reformu çalışmalarını da sabote eden MC iktidarı, gözboyama kabilinden, Urfa'nın bir köyünde toprak dağıtımında bulunacaktı. Bunun için de Türkeş görevlendirilmişti. MHP, bunu fırsat sayarak, Diyarbakır'da da karışıklıklar çıkarmak, burdaki ilerici, demokratik güçleri sindirmek ve bu arada taban edinmek için harekete geçti. Türkeş'in Diyarbakır'a gideceği 23 Haziran gününden önce MHP genel sekreteri Mustafa Kemal Erkovan, Diyarbakır'a giderek hazırlıklara başlamış ve, diğer ilerde de daha

önceleri uygulanmış bir taktikle, Adana, Gaziantep, Elazığ gibi illerden buraya otobüslerle «komando» gurupları getirilmişti.

Bu guruplar, Türkeş'in geleceği günün sabahından başlayarak şehir içinde gösteriler yaptılar, «Başbuğ Türkeş,» «Savulun Türkler geliyor» gibi sloganlar atarak halkı tahrik ettiler ve kale burcuna MHP bayrağını çektiler. Bu tahrikler etkisini göstermekte gecikmedi. Ancak halkın tepkisi, faşist beslemelerin hiç ummadıkları biçimde gelişti. MHP bayrağı burçtan indirilerek yakıldı ve binlerce Diyarbakır'lı kent içinde yürüyüşe geçerek «Kahrolsun faşizm,» «Katil Türkeş,» «Bağımsız Türkiye» «Halklara özgürlük» sosyalist Türkiye diye haykırdı.

Diyarbakır halkı, faşistlerin ırkçı politikalarını ve bölge halkına karşı tavırlarını biliyordu. Üstelik buna, son ayların ardı arkası kesilmeyen faşist saldırılarının, kanlı cinayetlerin yarattığı öfke ve gerilim de katılınca kitlelerin tepkisi çok sert oldu. Polis ise, bu olayda halkı tahrik eden ve silâh kullanan bozkurt denen beslemeleri uzaklaştıracağına, güya onları korumak adı altında halka ateş açtı. Özellikle emniyet müdürü Recep Şeker'in gayretiyle, bizzat nişan alınarak halka açılan ateş sonucunda Mehmet Aytekin adında bir genç öldü ve pekçok kişi yaralandı. Bu durum, kitlelerin öfkesini daha da arttırdı ve polis durumu kontrol edemez hale düştü. Tankların desteğinde kente askerî birlikler girdi ve polis aradan çekildi. Halkın faşistlere karşı gösterileri bütün gece devam etti. Bu arada askerlerle halkı karşı karşıya getirmek için MHP binasından erlerin üstüne ateş açıldı ve Kemal Karabal adında bir er vurularak öldü.

Gündüz, olaylar devam ederken hava alanına inen Türkeş, CHP bayrağı takılmış bir arabayla kente girebildi ve konuşma yapacağı Atatürk alanına gidemeyip valilik ikametgâhına gitti. Olaylara askerî birlikler müdahale ettikten sonra ise konuşma yerine giderek bir megafonla konuşmaya çalıştıysa da aleyhte gösterilerin artması üzerine alanı terketmek zorunda kaldı. Zaten, Türkeş alana geldiği sırada orada çevreyi sarmış askerlerden ve bir miktar polisten başka kimse bulunmuyordu.

Türkeş, Urfa dönüşü tekrar Diyarbakır'a gelip konuşacağını söylemişti. Ancak o, Urfa dönüşü, büyük emniyet tedbirleri arasında, birtakım toprak yollardan geçirilerek doğruca Diyarbakır hava alanına getirildi, oradan yine «sıkı tedbirler altında» uçağa bindirilerek Ankara'ya dönmesi sağlandı.

Türkeş'in, olaylar sebebiyle, Ankara'yı telefonla arayarak Diyarbakır'da sıkıyönetim ilanını istediğini, ama Bakanlar Kurulunun buna yanaşmadığını gazeteler yazdılarsa da Türkeş, böyle bir talepte bulunmadığını söyledi..

Türkeş, Diyarbakır dönüşü oldukça sinirli ve tedirgin bir tavırla televizyonda yaptığı konuşmada olayları komünistlerin, bölücülerin ve CHP'lilerin düzenlediğini söyledi ve «Diyarbakır Halkının» bu işle bir alakası olmadığını iddia etti, bu olayların kendisine karşı değil de «Devlete karşı» olduğunu da ekledi. Halkın tepkisinin nebiçim olduğunu Bay Türkeş bizzat kendisi de gördüğüne göre bu konuda bizim birşey söylelememize ayrıca lüzum yoktur. Ama açıktır ki, Türkeş Diyarbakır'da polis ve jandarma gücüyle, ancak onların himayesinde konuşmaya çalışmış ve buna rağmen başaramamıştır. Bay Türkeş bunun üzerinde biraz düşünmelidir.. Bay Türkeş'le birlikte, aylardır Türkiye'de bir uçtan bir uca sürdürülen faşist saldırıları görüp te gülümseyenler, bu saldırıları himaye ve teşvik edenler de düşünmelidir. Demekki işler her zaman onların gönlünce olmuyor. Halk kitlelerini pısırık, kolayca sindirilebilir bir yığın sananlar aldanıyorlar, Ava çıkanların avlandıkları da sık sık görülen şeylerdendir.

Diyarbakır olayları birçok bakımdan düşündürücüdür. Bu olaylar halkımızın faşist saldırganlığa karşı bir tepkisidir. Açıktır ki, bu olaylarda, bir zaptiye kafasıyla halkı suçlamak mümkün değildir. Suçlu olanlar, kitleleri tahrik eden, tertiplere girişen faşist güruhlardır. Katillikleri, zorbalıkları ayyuka çıkmış olanların, yavuz hırsız ev sahibini bastırır misali, artık demokratik unsurları, halk kitlelerini suçlamaları mümkün değildir. Halkımız Diyarbakır'da, ülkede bir uçtan diğer uca at oynatmaya çalışan demokrasi ve halk düşmanı, ırkçı, gerici, baskıcı güçlere sert bir «dur» ihtarı çekmiştir.

Bu olayların özellikle Diyarbakır gibi bir Doğu kentinde meydana gelmesi başka bakımlardan da düşündürücüdür. Yıllar yılı bölge halkına hertürlü baskıyı rava görenler, şövenist bir politikayı ısrarla güdenler, onun hertürlü demokratik isteğine hunharca karşı çıkıp, en doğal insan hak ve özgürlüklerini çiğneyenler, besbelli halkımızı sindirememişlerdir, sindiremezler. Halkın demokratik uyanışı karşısında son yıllarda yeni yöntemlerle, halk düşmanı bazı feodal çıkarcı unsurlarla, artaçağ kalıntısı kurumlarla ilişki kurarak, mezhep ve aşiret sürtüşmelerini körükleyerek bölge halkını yeni gerici çemberlerin içine sokmak

isteyenlerin çabası iflas edecektir. Diyarbakır'da halkımızın devrimci tepkisi aslında tüm bölge halkımızın ortak özlemlerini yansıtmaktadır ve bölge halkı bu tepkiye daha şimdiden sahip çıkmıştır. Doğu, faşistlerin rahatlıkla at oynatabilecekleri bir bölge değildir.

Bu olaylar nedeniyle bölgede sıkıyönetim ilan edilmedi ama (aslında sıkıyönetim ilanını gerektirir birşey de yoktu ya, Türkiye'de yöneticiler sıkıyönetimsiz ülke yönetmeye pek alışkın değildirler ve eğer bir hesap yapılsa, belki de sıkıyönetim dönemleri, normal dönemlerden daha fazla tutar...) olayları izleyen günlerde Diyarbakır'da bir sıkıyönetim havası estirildi. Zaten daha Sadi Irmak zamanında, sıkıyönetim ilan edilemeyince İller İdaresi Kanununun bazı hükümlerine dayanılarak valileri olağanüstü yetkilerle donatılan illerden biri de Diyarbakır'dı. 23 Haziran'ı izleyen günlerde pekçok kişi gözaltına alındı, «görevliler», 12 Mart döneminde yaptıkları gibi, görevlerinin sınırını aşarak işkence yöntemlerine başvurdular. Bu işkence uygulaması basına yansımadığı gibi, bunu en iyi yansıtma olanağına sahip CHP örgütü bile, bu yasadışı uygulamaya aldırmadı. Bu tür yasadışı uygulamaları önlemek için çaba gösterme görevi en başta da Diyarbakır Barosu'na düşmekte idi. Ama onlardan da ses çıkmadı. Bugün halka yapılan baskılar, işkenceler karşısında susan bu baronun pek çok avukatı, yarın seçimlerde kimbilir ne büyük vaadlerle, ne kurtarıcı pozlarıyla kitlelerin karşısına çıkacak ve kendilerine oy verilmesini isteyeceklerdir.

Halkımıza yapılan tüm baskıları, işkenceleri şiddetle protesto ederiz. Bu baskılar halkımızın demokratik, devrimci mücadelesini önleyemez. Halkımız, hertürlü baskıdan, sindirme uygulamasından daha da bilenmiş, güçlenmiş olarak çıkacaktır.

« Dofar'ın Kurtuluşu Tüm Basra Körfezinin Kurtuluşunun İlk Adımıdır »

UMMAN VE BASRA KÖRFEZİ HALK KURTULUŞ MÜCADELESİNDEN BELGELER

BELGE 1 : UMMAN VE BASRA HALK KURTULUŞ CEPHESİ' NİN ÜÇÜNCÜ KONGRESİNDE HAZIRLANAN MİLLÎ DEMOKRATİK DEVRİM PROGRAMI (HAZİRAN 1971)

İngiliz emperyalizmi, güneyde Dofar'dan kuzeyde Kuveyt'e kadar uzanan Basra körfezi ülkelerinin kontrolünü eline geçirdiği zaman, halkımız üzerine baskı ve sömürünün en kötü biçimlerini uyguladı. Buna karşın halkımız, daha önce Portekiz ve Hollanda emperyalizmine karşıkoyduğu gibi, İngiliz emperyalizminin istilâsına da yiğitçe karşı koydu.

Son yüzelli yıldaki halk, hareketlerinin başarısızlığa uğramalarının ana nedeni, feodal, aşiretçi ya da burjuva karaktere sahip olmalarıydı. Bu hareketlerin önderleri halkımıza ihanet ettiler, emperyalist ve gericilerle işbirliği yaparak mücadeleleri yanlış ve teslimiyetçi çizgide yürüttüler.

Bir dizi uzun mücadele deneyi ve istilâya karşı direnişten sonra, bilinen ihanetlerin yanısıra başlıca zayıflık ve tersliklerin neler olduğunun farkına varılması gibi, halkımızın bu deneylerden edindiği büyük tarihi derslerden yararlanarak, halk kitleleri ilk kez ilerisi için doğru ve yeni bir yol tasarladılar. 9 Haziran 1965'de bu yola koyuldular.

İngiliz emperyalizmi, halkımız üzerinde zorla kontrol sağlamakla, ülkemizde askerî üsler kurmakla, kaynaklarımızı yağmalamakla, topraklarımızı ve pazarlarımızı İngiliz ve öteki emperyalist güçlere açmakla yetinmedi. Ayrıca bölgeyi bir sürü sultanlık ,şeyhlik ve öteki küçük politik unsurlar şeklinde siyasi olarak böldü. Bununla güdülen amaç bölgeyi zayıflatmak, halkı birbirinden ayırmak, suni çelişkiler ve bölgesel anlaşmazlıklar yaratarak bu bölgelerin mümkün olduğu kadar uzun süre sömürülmesini ve kontrol edilmesini kolaylaştırmaktır.

Körfezin güneyinde halk devriminin yüce yükselişi ve bölgenin her yanında halkın emperyalizmin egemenliğine karşı düşmanlığının büyümesi İngiliz emperyalizmini yeni bir sömürgeci politika geliştirmeye zorladı. Bu politika, kuzey bölgesindeki bazı üs ve birliklerin tahliye edilmesi, bu bölgelere sahte ve uydurma bir bağımsızlık tanınmasıyla emperyalizmin biçimsel modernleştirilmesi şeklinde Körfez'in kuzey bölümünde yürütüldü.

İngiliz-Amerikan emperyalizminin yerli gericilikle işbirliği yaparak kurmaya çalıştığı Birleşik Arap Emirlikleri, emperyalist ve gericillerin çıkarınadır, halkın istek ve çıkarlarına aykırıdır. Halk bölgenin bölünmesine bir son vermek ve birlik düşüncesini gerçekleştirmek istemektedir.

Körfezin kuzey bölümünden İngiliz birliklerinin çekilmesi ve ABD tarafından yönetilen emperyalist ve gerici plânlar, sadece çıkarları koruma ve Körfez'deki milli demokratik hareketi çeşitli yollarla zayıflatma taktikleridir.

Halkın ve Ulusal Sınıfların Düşmanları

Bize göre Basra Körfezi toplumu, bazı bölgelerde yarı-sömürge, bazı bölgelerde yarı-feodal olan sömürgeleştirilmiş bir toplumdur. Bu nedenle devrimimizin düşmanları emperyalizm, feodalizm ve onların tüm işbirlikçileridir. Komprador burjuvazi feodal güçlerle işbirliği yapmakta, feodalizmin temsilcilerinin halkımız üzerindeki sömürü ve diktatoryalarını güçlendirmelerine yardımcı olmaktadır. Bu yüzden onlar devrimimizin düşmanları sayılmalıdırlar. İşçi sınıfı ve yoksul köylülük nüfusun çoğunluğunu oluşturmaktadır. Toplum nüfusun yüzde sekseninin oluşturan bu kitle emperyalizm ve feodalizm tarafından sömürülen ana topluluktur. Görüldüğü gibi bu iki sınıf devrimin öncü politik gücünü ve devrimin temelini oluştururlar. Şehir ve kır küçük burjuvazisi de devrimin düşmanları olan emperyalizm, feodalizm ve komprador burjuvazinin elinde acı çekmektedir. Bu yüzden küçük burjuvazinin çoğunluğu devrimin bir parçası olarak katılabilir.

Geniş Ulusal Cephenin Önemi

Bu kadar çok düşmana karşı koymak, onları yenmek ve bütün Körfez'de zafere ulaşmak için, kitleler emperyalistlere ve onların kuklaları Emirlere, sultanlara, feodallere ve kompradorlara karşı ayaklanmalıdırlar. Öteki sınıfların da devrimin düşmanlarına karşı mücadelede çıkarları vardır ve halk içindeki tüm yurtsever sınıf ve toplulukların ittifakı olan geniş bir cephede birleşilmelidir.

Halkın bütün düşmanlarını yenmenin ve bozguna uğratmanın önkoşulu olan geniş halk cephesinin tüm Körfez boyunca kurulmasına büyük önem vermekteyiz. Aynı zamanda **devrimin çoğunluktaki sınıf tarafından yönetilmesi gereğini** ve bunun birleşik cephenin gerçekleştirilmesinin ve nihai zaferin kazanılmasının birincil koşulu olduğu gerçeğini vurgularız. Mücadele yoluyla tüm anti-emperyalist ve ilerici güçleri bir bütün halinde birleştirebiliriz. Böyle bir savaşan bütün, uzlaşmalarla ya da belirsiz bir politik çizgiyle gerçekleştirilemez.

Emperyalizme ve Gerici Müttefiklerine Karşı Mücadelenin Değişik Biçimleri

Körfez devrimi silâhlı bir mücadele olmalı ve halk emperyalist ve gerici güçleri yıkmak için tüm devrimci potansiyeliyle savaşmalıdır. Tüm güçlerimizi harekete geçirmeden, Körfez'in hiçbir yanında hiçbir yönetimi yenemez, bozguna uğratamaz ve hiçbir zaman devrimimizi koruyamayız. Kuşkusuz düşman sömürülen ve silâhsız olan halktan daha güçlüdür. Ama aynı şekilde bu üstünlüğün geçici olduğu da kesindir. Düşmanın geçici üstünlüğünü zayıflatmanın tek yolu olan uzun süreli halk savaşı yolunu izlemedeki kararlılığımız ve devrimci insiyatifimiz sayesinde bu üstün gücü başarılı bir şekilde boşa çıkaracağız. Bu aynı, zamanda geçici zayıflığımızı başarıyla önemli bir güce dönüştürmenin de yoludur. Silâhlı mücadele politikasını temel ilke olarak benimseme ve tüm bölge boyunca şiddet kullanma gereği konusunda kararlılığımız, öteki mücadele biçimlerine önem vermediğimiz anlamına gelmez. Eğer öteki mücadele biçimleriyle desteklenmezse silâhlı mücadele hiçbir zaman gerçekleştirilemez. Mücadelenin birincil ve ikincil araçları vardır ve biz her zaman bunları karışıklığa yolaçmadan uygulamalıyız. Emperyalistler ve müttefikleri yerli yöneticilerle gericiler faaliyetlerini şehirlerde yoğunlaştırmışlardır. Bu yüzden devrim için önemli olan, enerjisini, nüfusun en geri bıraktırılmış olduğu köylere yöneltmek ve buralarda güçlü üsler ve devrimci kaleler kurmaktır. Bu bizim şehirlerin önemini gözönünde tutmadığımız anlamına gelmez. Şehirlerden devrimci destek almadan, düşmanın askeri merkezlerinin ve üslerinin bulunduğu şehirleri ve köyleri içine alan ve genişleyen devrimci faaliyet olmadan devrimin varolması ve zafere ulaşması olanaksızdır.

Devrimin Tarihi Karakteri

Bugün kü durumda devrimin tarihi karakteri nedir? Devrimin düşmanlarını emperyalizm, feodalizm ve komprador burjuvazi oluşturduğuna göre :

1. Devrim, emperyalizmi ezecek ve bağımsızlığı kazanacak yetenekte olmalıdır.

2. Devrim aynı zamanda tamamen demokratik ve emperyalizmin müttefiklerini -aşiretçilik, otokrasi, feodalizm ve komprador burjuvaziyi- ezecek yetenekte olmalıdır. Bu anlamda Körfez'deki devrim bir millî demokratik devrimdir.

Eğer biz halk demokrasisinin gereklerine uyan kesin bir çizgi izlemezsek, devrim yozlaşır ve bizim ulusal mücadeleyi kazanmamız olanaksızlaşır. Bu iki devrimci görev birbirine sımsıkı bağlıdır.

Açıktır ki, devrimci demokrasisinin özü burjuva demokrasisinden tamamen farklıdır. Yalnızca ilerici güçler devrimin demokratik meselelerini çözebilirler. Devrimin uğruna savaştığı ve halk kitlelerinin uğruna mücadele ettiği demokrasi yeni tür bir demokrasidir. Yeni ve devrimci bir demokrasidir.

Uğruna savaşmamız gereken ve Körfez bölgesindeki tüm topluluk ve ulusal sınıfların birliğinin üzerinde yükseleceği millî demokratik devri-

min görev ve hedefleri, İşgâl Altındaki Basra Körfezi Halk Kurtuluş Cephesince (*) aşağıdaki biçimde belirlenmiştir.

Millî Demokratik Devrimin Görevleri

(a) Yerel boyut

1. Bölgenin her türlü sömürgecilikten kurtarılması ve tam bağımsızlığın gerçekleştirilmesi.

2. Aşiret yönetimleri ve otokratik yönetimlerin ortadan kaldırılması.

3. Bölgenin bölünmüşlüğünün ortadan kaldırılması ve politik birliğin gerçekleştirilmesi.

4. Her türlü feodalizmin yıkılması.

5. Köleliğin yıkılması ve köleci ilişkilerin kaldırılması.

6. Demokratik halk egemenliğinin kurulması.

7. Komprador sınıfın sömürüsüne son verilmesi.

8. Her türlü yabancı tekelin tasfiyesi.

9. Ulusal pazarın uluslararası kapitalist pazarla olan tüm bağlarından kurtarılması.

10. Tarım ve ağır sanayii temeline dayanan bağımsız ulusal ekonominin kurulması.

11. Devrimin gerçek sahipleri olan halk kitlelerinin enerjisinin özgürce geliştirilmesinin sağlanması.

12. Halk kaynaklarının askerî ve politik olarak harekete geçirilmesi.

13. Güçlü bir devrimci ordunun kurulması

14. Kentsel ve kırsal bölgeler arasındaki gelişme farklarının ortadan kaldırılması.

15. Kadınların her türlü politik, toplumsal ve ailevi zulümden kurtarılması.

16. Sömürgeci kültüre hücum ederek devrimci bir ulusal kültürün oluşturulması.

17. Sosyal adaletsizliğin ortadan kaldırılması ve her yurttaşa iyi bir yaşam sağlanması.

18. Ahlaki, idarî ve politik çürümeyle mücadele edilmesi.

19. Yoksulluk, okumamışlık, hastalık ve toplumdaki her türlü gerilikle mücadele edilmesi.

20. Azınlık milliyetlere ve yabancı toplumlara tüm hakların tanınması.

21. Dini inanç ve ilişki özgürlüğü.

(b) Arap boyutu

(*) 1971'e dek cephe bu adı taşıyordu, kongrede bu ad Umman ve Basra Körfezi Halk Kurtuluş Cephesi olarak değiştirildi. (Çev. notu.)

22. Arap dünyasındaki ilerici ulusçu güçlerin birliği için çalışılması.

23. Millî demokratik düzeydeki görevlerin tamamlanması ve birleşik Arap sosyalist toplumunun kurulması amacıyla Arap devrimci hareketine etkili bir şekilde katılma.

24. Sömürgeciliğe, siyonizme ve Arap gericiliğine karşı mücadelenin ana gücü olan Arap halk kitleleriyle sıkı ilişkilerin kurulması.

25. Emperyalizm ve siyonizme hizmet eden gerici Arap yönetimlerinin teşhiri.

26. Siyonizm ve dünya emperyalizminin bölgedeki çıkarlarına karşı, Filistin'i kurtarmanın ve siyonizmin varlığının yokedilmesinin doğru yolu olan uzun süreli halk savaşı veren ulusçu Filistin örgütlerinin birleştirilmesi.

(c) Uluslararası Boyut

27. Körfez'deki millî demokratik devrimin uluslararası plandaki ulusal devrimci hareketin bir parçası sayılması.

28. Sömürgeci, yeni-sömürgeci güçlere ve dünyadaki ırkçı yönetim ve hareketlere karşı haklı mücadeleleri sürdüren Asya, Afrika ve Lâtin Amerika'nın ezilen halklarının mücadelelerine desteğin sağlanması.

29. Uluslararası sosyalist ve ilerici güçlerin emperyalizmin ve dünya kapitalizminin güçlerine karşı tarihi mücadelelerine katılma.

BELGE 2 : İNGİLİZ HALKINA BİLDİRİ : ŞUBAT 1970

İlkin Hindistan'daki varlığını, daha sonra petrol çıkarlarını korumak için, İngiltere, yüzyıldan fazla bir süredir Basra Körfezi'nde egemendir. Körfez'deki İngiliz egemenliği bölgenin doğrudan işgali şeklindedir. Muskat ve Umman'da egemenliği dolaylı, yerli Sultan aracılığıyladır; Sultan biçimsel olarak bağımsız ama gerçekte İngiliz gücüyle finanse edilen, silâhlandırılan ve korunan bir İngiliz uşağıdır.

İngiliz varlığı, İngiltere ve yerli uşaklarını tehdit eden ya da halkın çilesini ve geribıraktırılmışlığını yenmeye çalışan bütün hareketlere karşı baskıya yönelmiştir. Yerli halk kendi ülkelerinin yönetiminin dışına atılmış ve Körfez hapishaneleri düzene muhalefet eden demokratlarla doludur. İngiltere bölgedeki ayrı birimleri suni olarak korumaktadır. Umman'da ne okul ne de sağlık hizmetleri vardır ama sultan plantasyonlarında çalışan ve muhafızlarına hizmet eden 5000 den fazla özel köleye sahiptir. İngiltere'nin desteklediği yönetim işte budur.

İngiltere Körfezi 1971'de terkedeceğini açıklıyor. Bu bir hiledir. İngiltere, uşağı şeyhleri, bağımsız bir devletmiş gibi gözükecek olan bir Arap Emirlikleri Birliğinde toplamıştır. Birlik yine İngiliz çıkarlarını koruyacak ve bu çıkarlar İngiltere tarafından oluşturulan ve komuta edilen bir paralı ordu tarafından korunacaktır. Bu ordunun tek amacı «iç güvenlik»tir, yani politik muhalefeti bastırmak. İngiltere egemenliğini vekilleri aracılığıyla sürdürme amacındadır. Dahası, sultanın zaten bağımsız olduğunun öne sürülmesinden anlaşılıyor ki, İngiltere'nin muskat ve Umman'da durumu değişmeyecektir. Üsleri, uçakları ve personeli orada kalacak ve herhangi bir muhalefeti bastırmaya hazır olacaktır.

Ayrıca Amerikan emperyalizmi bölgede nüfuzunu arttırarak, egemen güç olarak İngiltere'nin yerini almayı ummaktadır. İran ve Suudi Arabistan'ın gerici monarşilerinin arkasında Amerika vardır, ve tüm Körfez'e hakim olma ve Körfez halkını ezme isteğindedirler.

9 Haziran 1965 den beri biz, İşgal Altındaki Basra Körfezi Halk Kurtuluş Cephesi olarak, tüm körfezi emperyalizme ve zulümden kurtarmak için İngiliz emperyalizmi ve yerli işbirlikçilerine karşı silâhlı bir mücadele sürdürmekteyiz. Umman'ın Dofar eyaletinde ülkenin üçte ikisini kurtardık ve İngilizleri savunma durumuna zorladık.

Kraliyet Hava Kuvvetlerine bağlı uçaklar ve İngiliz subaylarınca komuta edilen Pakistan'lı paralı askerler kullanarak, İngiltere bu bozguna, kurtarılmış bölgenin ekonomik yaşamına zalimce bir saldırıda bulunarak cevap vermiştir. Köylerimizi, sürülerimizi, çayırlarımızı ve kuyuları, halkın çalıştığı yerleri bombalamış ve yerlebir etmişlerdir. İngiliz subaylar, mahkumlara ve masum yurttaşlara işkence etmişler, köylerimizin yakılması ya da bombalanması için bizzat emir vermişledir.

Biz hem ulusal hem de sınıfsal zulme karşı savaşıyoruz, hem halkımızın İngiltere, İran ve Suudi Arabistan tarafından ezilmesine karşı, hem de Körfez'in gerici despotlarının sınıf zulmüne karşı savaşıyoruz. Aynı zamanda iki cephede savaşıyoruz; İngiliz müdahalesine karşı askerî savaş, bölgede emperyalizmin koruduğu geriliğe, okumamışlığa, aşiret ayrılıklarına ev kadınların köle muamelesi görmelerine karşı toplumsal savaş veriyoruz. Dofar'ın kurtuluşu tüm Basra Körfezi'nin kurtuluşunun sadece ilk adımıdır.

İngiltere'nin Körfez'in bütün bölgelerinden tümüyle geri çekilmesini, şimdiye kadar koruduğu sultan, şeyh ve Emirlerle olan tüm İngiliz savunma bağlarının kesilmesini istiyoruz. Hem Muhafazakâr hem de İşçi Partilerini, bölgede aynı baskı politikasını benimsemekle suçluyoruz. Ayrıca, İngiliz halkının, sıkı bir sansür uygulanması ve tarafsız gözlemcilerin Dofar'ı ziyaret etmelerine izin verilmemesi yüzünden, bu gerçeklerden tamamen habersiz olduğunu biliyoruz.

Mücadelemiz, emperyalizme ve sermayenin sömürüsüne karşı dünya çapında yürütülen hareketin bir parçasıdır. Yiğit Vietnam ve Filistin halklarının yanındayız ve bizim gibi, sömürgeci İngiliz yönetiminin kılık değiştirmiş biçimlerine karşı savaşmakta olan Rodezya ve Kuzey İrlanda halklarını destekliyoruz.

İngiltere'deki bütün ilerici güçlerden davamızı desteklemelerini, İngiltere'nin petrolünü ve köleci sultanlarını korumak için verdiği gizli ve vahşi savaşa karşı çıkmalarını istiyoruz. İngiliz emperyalizmi bölgeden nihai olarak kovuluncaya ve tüm Körfez kurtarılıncaya dek mücadelemizi sürdüreceğiz. Yaşısın dünya anti-emperyalist mücadelelerinin birliği!

İngiliz ve Amerikan emperyalizmi Körfez'den dışarı!

Yaşasın 9 Haziran!

(**Arabia Without Sultaus**) adlı kitaptan.

DEVRİMCİ
SANAT VE KÜLTÜR
KAVGASINDA

MİLİTAN

G. DİMİTROF

SEÇME ESERLER

BİRİNCİ CİLT — 25. TL. (Toplatıldı)
İKİNCİ CİLT — 20. TL. (Toplatıldı)
ÜÇÜNCÜ CİLT — çıkıyor

•

G. COGNİOT

KOMÜNİST ENTERNASYONAL

12,5 Lira

temel yayınlar

Necatibey Cad. 25/9 Yenişehir/ANKARA

koral yayınları

- **MERVANİ KÜRTLERİ TARİHİ**
  İbn'ül - Ezrak
  Türkçesi : Mehmet Emin Bozarslan
  18 Lira.

- **BİRİNCİ DOĞU HALKLARI KURULTAYI**
  Bakû 1920
  Türkçesi : Ali Alev
  20 Lira

- **İÇERDEKİLER ve DIŞARDAKİLER**
  Mehmet Emin Bozarslan
  15 Lira

- **GİNE'DE DEVRİM**
  Amilcar Cabral
  Türkçesi : Defne Behramoğlu
  15 Lira

- **LENİN, HAYATI ve MÜCADELESİ**
  G.D. Obiçkin
  Türkçesi : Aykut Baykal
  15 Lira (Toplatıldı)

- **SEYREDERKEN KENDİMİZİ**
  Emin Galip Sandalcı
  20 Lira

- **İsteme Adresi : P.K. 907 Sirkeci - ISTANBUL**

ODAK YAYINLARI

- KAPİTAL I/1 ..... 35,—
  Karl Marx
- KAPİTAL I/2 ..... 35,—
  Karl Marx
- KAPİTAL II (Basıma hazırlanıyor) ..... —
  Karl Marx
- KAPİTAL III/1 ..... 40,—
  Karl Marx
- KAPİTAL III/2 (Basılıyor) ..... —
  Karl Marx
- SOSYALİZMİN ALFABESİ (2. baskı) ..... 8,—
  Leo Huberman
- BİLİMDE VE FELSEFEDE DİYALEKTİK NEDİR ..... 5,—
  Ali Kızılırmak
- EMPERYALİZM ÇAĞI ..... 15,—
  Harry Magdoff
- SENDİKACILIK VE SİYASET ..... 40,—
  Doç. Dr. A. Işıklı
- KONUT SORUNU ..... 10,—
  Friedich Engels
- LENİNDEN ANILAR 1. 12,50
  N.K. Krupskaya
- LENİNDEN ANILAR 2. ..... 15,—
  N.K. Krupskaya
- LENİNDEN ANILAR 3. 12,50
  N.K. Krupskaya
- TARİHTE NELER OLDU? ..... 30,—
  G.V. Childe
- KIR YOKSULLARINA ..... 8,—
  V.İ. Lenin
- LENİNİZMİN ESASLARI ..... 10,—
  J. Stalin
- NEREDEN BAŞLAMALI (2. Baskı) ..... 10,—
  V.İ. Lenin

ODAK YAYINLARI
Yüksel Cad. 40/1 **Kızılay - ANKARA**

AŞAMA YAYINLARI

- SEÇME YAZILAR
  Ho Şi Minh (çıkıyor)
- ÇEKOSLOVAKYA SORUNU
  Fidel Castro
- GÜNÜMÜZDE
  JAPON EMPERYALİZMİ
  Jon Hallıday - Gavan Mc Cormack
- STRATEJİ VE TAKTİKLER
  ÜZERİNE
  J. Stalin
- LENİN'İN PARTİ ÖĞRETİSİ
  Soren
- GİNE
  ULUSAL KURTULUŞ SAVAŞI
  Gerard Chaliand
- MARKSİZM ÜZERİNE
  V.İ Lenin
- 1970'LERDE EMPERYALİZM
- VİETNAM
  ULUSAL KURTULUŞ SAVAŞI
  Vo Nguyen Giap
- AŞAMA
  Sosyalist Çeviri Dergisi
  1. Cilt (6 sayı) tamamlandı.
  2. Cilt Eylül ayında
  yayınlanmaya başlanacak
- GENEL DAĞITIM
  AŞAMA YAYINEVİ
  Necatibey Cad. 47/9 **ANKARA**

ÇAĞRI YAYINLARI

- MATERYALİZM VE
  AMPİRİOKRİTİSİZM
  V.İ. Lenin
  (1. Kitap 288 Sayfa 15.TL.)
- DEVRİMCİ PROLETARYANIN
  1 MAYIS EYLEMİ
  V.İ.Lenin
  (48 Sayfa 3. TL.)
- BULGARİSTAN DEVRİMCİ
  GENÇLİK HAREKETİ TARİHİ
  (336 Sayfa 17,5 TL.)
- FAŞİZME KARŞI SAVAŞ
  KONUŞMALARI
  J. Stalin
  (112 Sayfa 8. TL.)
- YAKINDA ÇIKACAK
  KİTAPLAR
- Materyalizm ve Ampiriokritisizm
  (2. ve Son Kitap)
- Reddettiğimiz Miras
  V.İ. Lenin
- 1929 Kapitalizmin Büyük Bunalımı
  ve Sovyet Ekonomisi
  J. Stalin
- GENEL DAĞITIM
  ÇAĞRI YAYINEVİ
  Necatibey Caddesi 47/9 **ANKARA**

özgürlük yolu

aylık siyasi dergi

10 Lira